

”Ei jäädä odottamaan diagnoosia, vaan tehdään nyt jo!”

Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksen työskentelyn tutkiminen
neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten kohdalla

Hermunen, Hanna

Opinnäytetyö
Sosiaaliala
Sosiaalialan osaamisen johtaminen
Sosionomi YAMK

2021

Sosiaalialan osaamisen johtaminen
Sosionomi
YAMK

Tekijä(t)	Hanna Hermunen	Vuosi	2021
Ohjaaja(t)	Marjukka Rasa, Leena Viinamäki		
Toimeksiantaja	Marja-Leena Karjalainen, Kemijärven kaupunki		
Työn nimi	"Ei jäädä odottamaan diagnoosia, vaan tehdään nyt jo!" Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksen työskentelyn tutkiminen neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten kohdalla		
Sivu- ja liitemäärä	86 + 2		

Opinnäytetyö on tehty toimeksiantona Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalveluille. Työn tavoitteena oli selvittää, miten varhaiskasvatuksessa näkyy henkilöstön neuropsykiatrisen osaaminen ja miten yhteistyötä tehdään neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavan lapsen huoltajien ja verkostojen kanssa sekä mitkä ovat työskentelyn vahvuudet ja kehittämisen kohteet, joista voidaan antaa kehittämissuosituksia.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisen tutkimuksen menetelmin ja tapaustutkimuksen keinoja hyödyntäen. Aineisto kerättiin ryhmähaastatteluilla, jotka oli puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Aineiston litteroinnin jälkeen aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä ja teemoittelulla. Työskentely mahdollisti SWOT-analyysin soveltamisen perheiden ja verkostojen kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä henkilöstön ammatilliseen osaamiseen. Näiden pohjalta löydettiin toiminnan vahvuudet ja kehittämiskohteet, joista annettiin Kemijärven varhaiskasvatuksen vakarukkanen-työryhmälle kehittämissuosituksia.

Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on hallussa monipuolisesti erilaisia keinoja ja menetelmiä kohdata lapsi, jolla on neuropsykiatrisia haasteita ja vaikeuksia sekä osaavat hyödyntää varhaiskasvatuksen erityisopettajan osaamista työskentelyssä. Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyön onnistumisen kannalta merkittävänä pidettiin avointa vuorovaikutusta, varhaiskasvatussuunnitelma keskusteluja sekä päivittäisiä kohtaamisia. Verkostojen kanssa tehtävän yhteistyön tuloksissa nousi esille yhteistyön vähyys, varhaiskasvatuksen sisällä merkittävimmäksi yhteistyökumppaniksi työskentelyssä nimettiin varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Henkilöstön osaamisen suhteen vahvuuksia oli menetelmien käyttäminen työskentelyssä ja tiimityöskentely. Kehittämissuosituksia annettiin kaikkiin osa-alueisiin liittyen.

Tämä työ on sovellettavissa käytettäväksi myös muissa varhaiskasvatuksen yksiköissä tutkimaan henkilöstön osaamista lapsen ympärillä toimivien tahojen kartoittamiseksi sekä hyödyntämään työssä esitettäviä kaavioita työn tueksi pedagogista toimintaa suunniteltaessa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, neuropsykiatria (nepsy), varhainen tuki, yhteistyö, kehittäminen

Master's Degree of Social Services

Author(s)	Hanna Hermunen	Year	2021
Supervisor(s)	Marjukka Rasa, Leena Viinamäki		
Commissioned by	Marja-Leena Karjalainen, the city of Kemijärvi		
Subject of thesis	"Let's not wait for a diagnosis, but act now!" A study of the work in city of Kemijärvi early childhood education regarding children with neuropsychiatric characteristics.		
Number of pages	86+ 2		

This thesis was written as an assignment for the city of Kemijärvi early childhood education services. The purpose of the study was to find out about personnel competence in neuropsychiatry and how they cooperate with caretakers and support networks of children with neuropsychiatric characteristics. Also to find out strengths and weaknesses in the work and give recommendations on what could be improved.

The thesis was realized using methods of qualitative research and the application of case studies. Data was collected via semi-structured thematic group interviews. Qualitative content analysis and thematic analysis were used after transcribing. SWOT-analysis was applied to cooperation with families and support networks and the professional competence of personnel. Based on the findings, recommendations for improvement were given to the vakarukkanen-workgroup in Kemijärvi early childhood education.

Personnel in the city of Kemijärvi early childhood services have varied means and methods to meet a child with neuropsychiatric challenges and difficulties, and they are able to make use of their qualification as special education teachers in early childhood education in their work. Open interaction, daily meetings and discourse about early childhood education plans were found to be meaningful in regard to the success of cooperation with families. The results pointed out a lack of cooperation with support networks. The special education teacher in early childhood education was named as the most meaningful partner. Strengths in personnel competence were the application of methods in their work and working as a group. Recommendations for improvement were given in all areas.

This study can also be applied to other early childhood education units to assess the competence of personnel in mapping social networks around a child and the graphs can be utilized in the planning of pedagogical activities.

Key words early childhood education, neuropsychiatry, early support, cooperation, improvement

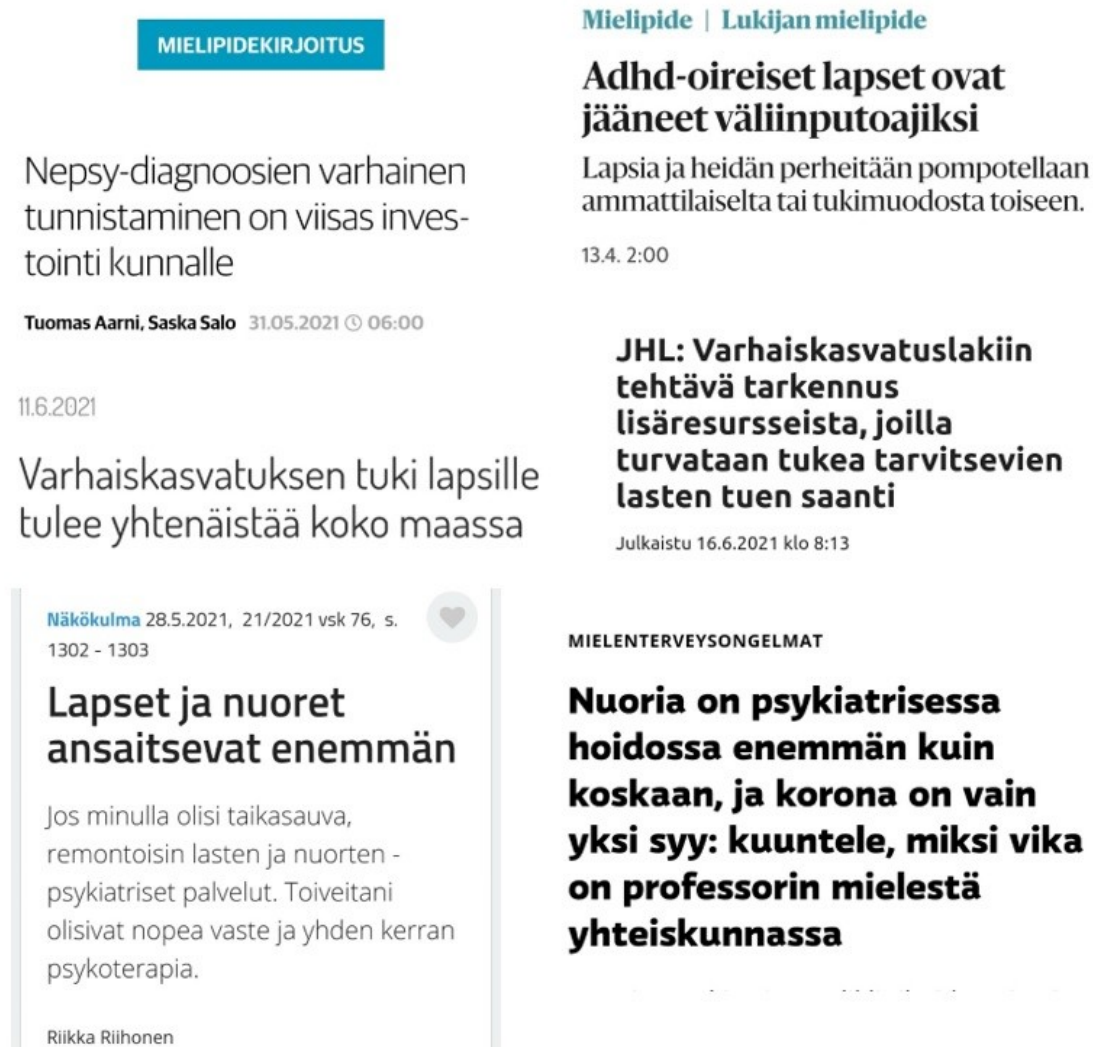
SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	4
2.1	Työn aloitus ja ensimmäinen tavoite.....	4
2.2	Ryhmähaastattelujen sopiminen ja rajaukset sekä toteutus	6
2.3	Tutkimusmenetelmät, aineiston keruu ja analyysin valintojen perustelut 7	
2.4	Kehittämistoiminnan arviointi ja toiminnan vaikuttavuus	10
2.5	Yhteenveto tutkimuksen menetelmistä ja tutkimuskysymykset.....	12
3	NEUROPSYKIATRISET ERITYISPIIRTEET, HAASTEET JA VAIKEUDET 14	
3.1	Mikä ihmeen nepsy?.....	14
3.2	Neuropsykiatrisen lapsen hoitopolku ideaalilanteessa ja todellisuudessa.....	19
3.3	Varhaiskasvatus ja yhteiskunta	22
3.3.1	Lait ja asetukset, sopimukset	22
3.3.2	Yhteiskunnallinen toiminta	23
3.3.3	Kuntatason toiminta.....	26
3.3.4	Lapsi ja hänen perheensä	28
3.4	Varhaiskasvatuksen järjestäminen Kemijärvellä	28
3.5	Kemijärven nykytilan ja tulevaisuuden näkymät varhaiskasvatuksessa 31	
3.6	Varhaiskasvatus toimintaympäristönä lapselle, jolla neuropsykiatrisia haasteita ja vaikeuksia	32
3.6.1	Varhainen puuttuminen ja lapsen tuen tarve	32
3.6.2	Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjen muuttaminen tuen tarvetta vastaavaksi	35
3.7	Varhaiskasvatuksessa tehtävä yhteistyö	38
3.8	Varhaiskasvatuksessa tehtävä työ ennaltaehkäisevänä toimintana ...	41
3.9	Varhaiskasvatuksen toiminnan laadun arviointi ja kehittäminen	42
4	TUTKIMUSTOIMINNAN TULOKSET	46

4.1	Lapsen neuropsykiatriset erityispiirteet, keinot ja menetelmät varhaiskasvatuksen arjessa	46
4.1.1	Menetelmien ja keinojen vaikutus varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa.....	52
4.1.2	Lapsen osallisuus arviointiin ja palveluprosessin kuvaus neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavalla lapsella.....	53
4.2	Perheen kanssa tehtävä yhteistyö varhaiskasvatuksessa	55
4.3	Verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	57
4.4	Henkilöstön ammatillinen osaaminen neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten kanssa	59
4.5	Johtopäätökset haastatteluiden tuloksista	61
4.5.1	Lapsen neuropsykiatriset erityispiirteet sekä keinot ja menetelmät varhaiskasvatuksessa Kemijärvellä	61
4.5.2	Perheen kanssa tehtävä yhteistyö.....	61
4.5.3	Verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö	62
4.5.4	Henkilöstön ammatillinen osaaminen lasten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä	64
4.6	Vakarukkanen-työryhmän ajatukset tuloksista.....	65
5	TULOSTEN POHJALTA ANNETUT KEHITTÄMISSUOSITUKSET KEMIJÄRVEN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUKSELLE	68
6	POHDINTA JA ARVIOINTI	75
	LÄHTEET.....	79
	KUVALUETTELO.....	84
	KUVIOLUETTELO	85
	TAULUKKOLUETTELO	86
	LIITE 1.	87
	LIITE 2.	88

1 JOHDANTO

Oheisessa kuvakollaasissa näyttäytyy kevään ja alkukesän 2021 muutama uutisotsikko opinnäytetyön aiheeseen liittyen, asiasta on kirjoitettu niin lääkäri-lehdessä kuin ammattijärjestöjen lehdissä kuin mielipidepalstalla. Tämä aihe on ajankohtainen ja keskusteluun nousee eri näkökulmia niin lapsen huoltajien näkökulmasta kuin työntekijä näkökulmaa. Nämä kertovat omaa tarinaansa aiheen ajankohtaisuudesta, kuin myös se, että lapsen maailma elää jatkuvassa muutoksessa ja käsitys lasten hyvinvoinnista muuttuu (Ben-Arieh 2010, 129).

Kuva 1. Kuvakollaasi otsikoista liittyen nepsy-uutisointiin. Artikkeleiden ja mielipiteiden alkuperäiset lähteet löytyvät kuva-liiteluettelosta.

Muutosten myötä myös lasten kasvuympäristö muuttuu ja nykyinen kasvuympäristö on vaativa lapsille. Vaativa kasvuympäristö asettaa haasteet lasten huoltajille ja muille kasvattajille. Kuitenkaan kaikissa kodeissa tähän kasvuympäristön

haasteisiin ei pystytä vastaamaan siinä määrin, että lapsi voisi kasvaa ja kehittyä turvallisessa toimintaympäristössä tasapainoiseksi nuoreksi aikuiseksi. Perheiden kokemiin haasteisiin pyritään vastaamaan hyvinvointivaltiomme monipuolisella palvelujärjestelmällä. Tällä palvelujärjestelmän monipuolisuudella tavoitellaan huono-osaisuuden ehkäisyä ja lievittää sitä sekä vastata tässä tapauksessa perheiden kohtaamiin haasteisiin heidän elämäntilanteissaan. Jotta vältyttäisiin ongelmien korjaamiselta myöhemmin, ehkäisevän työn tavoitteena voidaan pitää lasten myönteistä psyykkistä kehitystä sekä rakenteellisilla ratkaisuilla vaikuttaa lapsiperhe köyhyyteen, vanhemmuuden tukemiseen perheissä ja vahvistaa lasten osallisuutta. (Hämäläinen 2016, 105-106.)

Esimerkiksi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa tavoitellaan lasten ja perheiden varhaista tukemista, jota voidaan tarjota vahvistamalla varhaiskasvatuksessa annettavaa kasvun ja oppimisen tukea. Varhaiskasvatus näyttelee merkittävää roolia lapsen kasvun ja kehityksen tukijana. Varhaiskasvatuksessa voidaan merkittävässä määrin vaikuttaa lapsen tulevaisuuteen havainnoimalla tuen tarve, määrittelemällä keinot ja menetelmät tukea lasta yksilöllisesti, jotta lapsi pystyy nujertamaan arjen haasteet. Kun toiminta on oikea-aikaista ja riittävä, pystytään sillä vaikuttamaan esimerkiksi lapsen tulevaan koulupolkuun perusopetuksessa.

Neuropsykiatriset haasteet ovat lisääntyneet ja varhaiskasvatuksessa niitä nähdään eri tavoin eri lapsilla, sen myötä tuen tarve jokaisella on yksilöllinen. Yleisesti onkin tiedossa, että mitä varhaisemmassa vaiheessa voidaan ennaltaehkäistä syntyviä haasteita ja vaikeuksia sekä määritellä riittävä tuki varhain, niin se on yhteiskunnalle huomattavasti edullisempaa tehdä ennaltaehkäisevä ja varhaisen puuttumisen mukainen työskentely varhaiskasvatuksessa kuin korjaavana toimintana myöhemmin lapsen elämässä.

Tämän tutkimusavusteisen kehittämistyön tavoitteena on selvittää, miten Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa neuropsykiatrinen osaaminen lapsen kanssa työskentelyssä toteutuu, minkälaisia keinoja ja menetelmiä heillä on käytössä sekä miten yhteistyö näyttäytyy perheen ja verkostojen kanssa. Lisäksi tarkastellaan myös henkilöstön ammatillista osaamista vastata neuropsykiatriin erityistarpeisiin. Työn tavoitteena oli myös selvittää Kemijärven

kaupungin varhaiskasvatuksen toiminnan vahvuudet sekä antaa kehittämissuosituksia osa-alueille, joille tulosten perusteella voidaan nähdä tarvetta.

Tämä työ on tehty toimeksiantona Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden kanssa. Työ on toteutettu laadullisen tutkimuksen menetelmin, jossa aineistonkeruu on toteutettu ryhmähaastatteluilla. Aineiston analyysi on toteutettu laadullisen sisällönanalyysiä ja teemoittelua käyttäen. Tulokset ja niiden johtopäätökset esiteltiin Kemijärven vaka-rukkanen työryhmälle, jolloin annettiin myös kehittämissuosituksia toiminnalle. Työryhmässä käytiin keskustelua tuloksista, jotka on koottu osana raporttia. Työn loppuun on kirjoitettu pohdinta ja annettu tutkimusta koskien jatkokehittämisehdotukset.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Työn aloitus ja ensimmäinen tavoite

Opinnäytetyön alkuperäisenä tavoitteena tammikuussa 2021 oli selvittää, millaisia vaikutuksia nepsy-toiminnalla on varhaiskasvatuksen arjessa Kemijärven kaupungissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää tuolloin, miten Kemijärven kaupungin nepsy-valmentajien osaaminen näkyy varhaiskasvatuksessa ja kuinka osaamista on hyödynnetty arjessa. Tammikuussa 2021 pidettiin yhteistyöpalaveri Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksen työryhmän, vakarukkanen, kanssa. Kyseinen vakarukkanen-työryhmä koostuu varhaiskasvatuspäälliköstä, päiväkodin johtajista ja varhaiskasvatuksen erityisopettajasta. Palaveri oli yhteistyön suunnittelua, jossa käytiin läpi opinnäytetyön prosessia ja tälle yhteistyölle asetettuja tavoitteita. Tammikuun 2021 palaverissa tällaiselle nepsy-toiminnan selvitystyölle nähtiin ja koettiin tarvetta, jotta saadaan juuri tästä nepsy-toiminnasta tietoa, mikä tilanne sen osalta on varhaiskasvatuksen kentällä. Koska etukäteen ei ollut tiedossa, mitä työskentelyssä pitäisi kehittää nepsy-toiminnan osalta, tuli ensisijaisesti kysymykseen selvittää toiminnan nykytila, josta voidaan antaa kehittämissuosituksia. Tutkimussuuntaus valikoitui laadulliseksi tutkimukseksi. Kun yhteistyöstä saatiin sovittua alkoi työskentely opinnäytetyön eteenpäin viemiseksi aloittaen työn taustalla toimivan teoriapohjan hankinnalla. Toukokuussa pidetyssä palaverissa ohjaavien opettajien kanssa työn tavoite tarkentui ja rikastui. Alkuperäinen survey-kysely koko henkilöstölle jäi pois, ja aineistonkeruumenetelmäksi muuttui ryhmähaastattelut. Haastattelu on ideassaan yksinkertainen mahdollistamalla valituista teemoista suoraan kysymyksen varhaiskasvatuksen henkilöstöltä, jotka aiheen parissa tekevät työtä (Tuomi & Sarajarvi 2018, 62). Kemijärven kaupungin hyväksymä tutkimuslupahakemus tuli kesäkuussa, joka toimitettiin yliopettajalle sähköisesti.

Työ ei edusta yhtä ainoaa tieteenfilosofista suuntausta, mutta työtäni ohjaa fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne. Varton 1992 mukaan (Tuomi & Sarajarven 2018 mukaan) tämän tutkimusperinteen erityispiirteeksi muodostuu ihminen tutkimuksen kohteena ja tutkijana. Kun käsitteet eritellään, fenomenologinen filosofia tarkastelee ihmistä tutkimuskohteena, mitä tietoa häneltä saadaan ja mitä tieto on luonteeltaan. Keskeistä kummankin käsitteen sisältämän ihmiskäsityksen kohdalla on ihmisen kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Tässä

työssä fenomenologinen tutkimuksen kohde on varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksen tutkimista, kokemukset muotoutuvat niiden merkitysten mukaan. Hermeneuttinen ulottuvuus tässä työssä nousee tulkinnan tarpeesta. Tällöin työssä hermeneuttinen ymmärtäminen tarkoittaa ilmiöiden oivaltamista. Jotta voidaan ymmärtää, tulee olla jo jotain ymmärrettynä, josta tulkitaan ymmärrystä, jolloin saadaan tulkinnan hermeneuttinen tulkinnan kehä luotua. Tämän työn perustuessa fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen filosofiaan, on työn tavoitteena käsitteellistää tutkittava ilmiö eli toisin sanoen tehdään jo tunnettu tiedetyksi. Pyrkimyksenä tässä on tuoda tietoisuuteen ja näkyväksi se, mikä työskentelyssä voi olla itsestään selvää tai koettua, mutta sitä ei ole tietoisesti ajateltu. Koska hermeneuttinen ulottuvuus on myös työssä, se korostaa tulkintoja, joten tätä työtä näin tehden voidaan tulkita tulkinnalliseksi tutkimukseksi. Koska laadullinen tutkimus on tulkintaa myös kokemusmaailmasta, voidaan yksinkertaistaa, ettei tätä tutkittavaa ilmiötä ole sellaisenaan avaudu suoraan, vaan tulkintojen kautta on avattava tutkittava maailma. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 30-31.) Koska tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä, joten laadullinen tutkimus on siten myös perusteltu valinta, mutta myös laadullisen tutkimuksen monipuolisuus yhdistää eri menetelmiä tukee työskentelyä laadullisesta näkökulmasta. (Syrjäläinen, Eronen & Värri 2007, 7-8.)

Opinnäytetyö sisältää kehittämistoiminnallisen ja tutkimuksellisen ulottuvuuden, jolloin opinnäytetyötä voidaan kuvata tutkimukselliseksi kehittämishankkeeksi (Mäkimurto-Koivumaa & Koikkalainen 2019, 11). Toikko & Rantanen (2009, 20-22, 42) kuvaavat tutkimuksellista kehittämistoimintaa, jota tämä opinnäytetyö edustaa, väljäksi yleiskäsitteeksi, millä voidaan tarkastella yhteyttä tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan välissä. Tiedontuotantoa tässä tapauksessa ohjaa käytännön kysymykset ja ongelmat, jolloin tietoa kerätään aidosta toimintaympäristöstä, jolloin tutkimuksen menetelmät toimivat apuna tässä tiedon keräämisessä. Vaikka painotus työskentelyssä on kehittämistoiminnassa, työssä hyödynnetään tutkimuksellisia periaatteita. Tämän työn tiedontuotannon tapa on kehitystyö, joka on yksi kolmesta yleisesti tiedeyhteisössä hyväksytystä tiedontuotannon tavasta. Tiedontuotannon tavat ovat perustutkimus, soveltava tutkimus ja kehitystyö. Kehitystyö tiedontuotannon tapana korostaa erityisesti käytännöstä nousevaa tietoa, jolloin käytännöstä nouseva tieto on huomioita aina

tilanne- ja tapauskohtaisesti. Tieto syntyy käytännön toiminnasta, jota tässä työssä tutkitaan. Tutkimuksellisten periaatteiden avulla työstä voidaan nostaa esiin tulokset ja johtopäätökset, jotka ovat kehittämistoiminnan alku ja niitä voidaan arvioida ja käsitteellistää. Tavoite ei ole pelkästään käytännön ongelmien ratkaisu, vaan tuoda ongelmien kuvaus laajemmin käsiteltäväksi.

2.2 Ryhmähaastattelujen sopiminen ja rajaukset sekä toteutus

Ryhmähaastatteluajoja yritettiin ensin saada sovitettua heinäkuulle, mutta lommien ja kesäajan toiminnan vuoksi haastattelut siirrettiin elo-syyskuulle tapahtuvaksi. Haastateltavia ryhmiä rajattiin siten, että vähintään kolme ryhmää haastatellaan, mutta tarvittaessa haastatellaan lisää ryhmiä mikäli aineistoa ei kerry riittävästi. Haastateltavien ryhmien osalta kriteerinä oli, että ryhmän hoidossa tulee olla/on ollut lapsi, jolla on/on ollut havaittavissa neuropsykiatrisia erityispiirteitä, mutta todennettua diagnoosia ei tarvitse olla. Haastateltavat ryhmät valitsi varhaiskasvatuspäällikkö yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Haastateltavat ryhmät saivat etukäteen haastattelusta infokirjeen, jossa informoitiin tulevasta haastattelusta, työn tavoitteesta, haastattelussa käsiteltävistä teemoista ja ryhmä saa sopia etukäteen haastatteluun case-tapauksen, johon syvennyttään haastattelussa.

Ennen haastatteluja haastateltavan ryhmän kanssa käytiin vielä infokirje läpi varmistuen, että jokaisella on ollut tieto tulevan haastattelun teemoista. Lisäksi käytiin yhteisesti suostumuslomake läpi ja haastateltavilla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä työskentelyyn tai haastatteluun liittyen, jokaiselta ryhmältä on kysytty vielä erikseen, onko jotain mitä haluaa vielä kysyä ja kerrottu haastattelun aloittamisesta.

Haastattelut toteutettiin päiväkotien tiloissa. Haastattelut taltioitiin puhelimen äänentallennuksella. Haastattelujen jälkeen on äänitiedostot litteroitu tekstitiedostoiksi, kun tilanne on vielä ollut tuoreessa muistissa. Litteroinnin jälkeen äänitiedostot on hävitetty ja sisällönanalyysia on tehty syntyneestä tekstiaineistosta. Haastateltavien kertomista asioista on valikoidusti käytetty lainauksia tässä työssä ja ne eivät sisällä mitään sellaisia tietoja, joista heidät pystyttäisiin tun-

nistamaan ulkopuolisen tai työkaverin toimesta. Tavoitteena on ollut turvata haastateltavien anonymiteetti siten, ettei edes työyhteisön jäsenet pystyisi tunnistamaan toisten sanomisia. Haastateltavien henkilöiden yksityisyyttä tulee kunnioittaa ja varjella siten, ettei missään vaiheessa ole yhdistettävissä ketä työntekijää on haastateltu ja mitkä ovat kenenkin työntekijän sanomisia. Tällä tavalla menettely on hyvän tieteellisen toimintakäytännön mukaista. (Eskola & Suoranta 1998, 42; Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 43, 45.)

Haastateltavia oli lopulta kolme ryhmää ja haastateltavia varhaiskasvatuksen työntekijöitä oli yhteensä 13 henkilöä. Opinnäytetyötä tehdessä en ole ollut työsuhteessa Kemijärven kaupunkiin, joten sidonnaisuutta työntekijänä työyhteisöön minulla ei ollut. Kuitenkin on mainittava, että osa haastateltavista oli tutkijalle aiemman työhistorian perusteella tuttuja. Haastattelussa ei kuitenkaan tutkijan kokemuksen perusteella ilmennyt, että haastateltavan-haastattelijan välinen tuttuus olisi vaikuttanut haastattelutilanteen keskusteluihin.

2.3 Tutkimusmenetelmät, aineiston keruu ja analyysin valintojen perustelut

Tämän opinnäytetyön luonteen johdosta oli luontevinta työskennellä laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen, sillä laadullinen tutkimus mahdollistaa työskentelyn monia eri keinoja ja menetelmiä hyödyntäen (Alasuutari 2011, 64). Aineisto kerättiin ryhmähaastatteluista, puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Teemat haastatteluun olivat; lapsen neuropsykiatriset erityispiirteet sekä keinot ja menetelmät varhaiskasvatuksen arjessa, perheen kanssa tehtävä yhteistyö ja verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö sekä tiimin valitsema case-tapaus ja henkilöstön ammatillinen osaaminen. Teemahaastattelu mahdollistaa ilmiöiden tarkastelun ja tutkimisen, ja aiheeseen valitut teemat perustuvat jo etukäteen ilmiön tutkimiseen, joka määritteli valitut teemat (Tuomi & Sarajärvi 2018, 63-65). Haastattelun teemoista tehtiin kokoomataulukko (taulukko 1), jossa on jokainen teema omana rivinä ja taulukon sarakkeissa on aihealueet, jonka ympärille työ rakentuu. Näiden teemojen ja aihealueiden risteyskohtiin on haettu tutkimuskysymysten kannalta oleelliset teemat, mihin haetaan aineistoa haastatteluissa.

Taulukko 1. Teemahaastattelun kokoomataulukko.

Nepsy	Yleiset	Prosessin kuvaus	Työn ja nykytilan arviointi	Osallisuuden toteutuminen ja kehittäm
Lapsi	Nepsy-kysymykset, mitä menetelmiä ja keinoja arjessa?	"Case", miten lapsi etenee vakassa?	Toiminnan vaikuttavuuden arviointi?	Lapsen osallisuuden toteutuminen?
Perhe	Minkälaista yhteistyötä tehdään? Miten?	Miten yhteistyö case-tapauksessa?	Perheen kanssa tehtävän työn arviointi?	Perheen osallisuuden toteutuminen?
Henkilöstö	Ammatillinen nepsy osaaminen? Mikä tilanne nyt? Mistä tukea?	Miten työskentely ja vastuu jakaantuu case-tapauksessa?	Toiminnan suunnittelu ja arviointi?	Kehittämistarpeet työskentelyssä?
Verkostot	Kenen kanssa yhteistyötä tehdään? Miten?	Miten yhteistyö etenee case-tapauksessa?	Minkälaisia ongelmia tai haasteita verkostotyö asettaa?	Kehittämistarpeet?

Case-tapausta käsiteltäessä haastatteluissa haastateltavat saivat yhdessä kehittää sukunimen, jolla case-tapauksesta puhutaan. Perusteluna tälle, että case-tapauksesta puhuttiin sukunimellä, jotta edes lapsen sukupuoli ei tule haastatteluissa ilmi ja pystytään vielä enemmän turvaamaan case-tapausta tunnistamattomammaksi. Koska case-tapauksissa oli hyvin erilaisia piirteitä, niin niiden avaaminen opinnäytetyössä siten, ettei heidän tunnistettavuutensa kärsisi, on tarkoituksenmukaisempaa ollut luoda case-tapausten pohjalta kuviteltu tapaus, jonka pohjalta on työstyetty lapsen palveluprosessin ideaalikuvaus Kemijärvellä. Näin työ suojaa case-tapausten yksityisyyttä eikä heitä pystytä tämän työn pohjalta tunnistamaan. Huoli case-tapausten tunnistettavuudesta nousi haastateltavien kysymyksistä. Kaupungin koko huomioon ottaen, on perusteltua turvata case-tapausten anonymiteetti ja yhdistää tietoja luoden uusia kokonaisuuksia. Case-tapausta käytiin elämänjanaan-työskentelynä, jolloin kirjattiin elämänjanaan tapahtumia, tekijöitä ja toimijoita, joiden pohjalta voitiin rakentaa kokonaisuuksia palveluprosessista case-tapaukset yhdistäen fiktiiviseksi kokonaisuudeksi.

Haastattelujen aineiston analysoin käyttäen laadullisen työskentelyn analyysimenetelmiä, teemoittelua ja sisällönanalyysiä. Laadullisen aineiston analyysia tarkastellaan kokonaisuutena ja analyysin tarkoituksen on pelkistää havainnot ja sen pohjalta tulosten tulkinta teoriaa ohjaavasti analysoiden. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81). Koska laadullinen tutkimus mahdollistaa työskentelyn monipuolisesti, niin myös analyysin keinot ovat moninaiset. (Alasuutari 2011, 31, 34, 38, 64).

Teemoittelu oli luonteva jo teemahaastattelun puolelta jäsentämään aineistoa, teemoina olivat lapsen nepsy ja keinot ja menetelmät varhaiskasvatuksessa, perheen kanssa tehtävä yhteistyö, verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö ja henkilöstön ammatillinen osaaminen. Laadullinen sisällönanalyysi tehtiin pelkistämällä ilmauksia, joista saatiin ryhmiteltyä käsitteitä luoden niistä kokonaisuuksia, joista pystyttiin luomaan yläkäsitteitä ja siten luomaan kokonaisuuksia. Käsitteiden luomisella pystyttiin luomaan esimerkiksi kokonaisuuksia varhaiskasvatuksen keinoista ja menetelmistä, joka toimi omana yläkäsitteenä. Aineistosta ryhmittelemällä löytyi käsitteet kolmelle luokalle; pedagogiset apuvälineet, pedagogiset toimintaratkaisut ja pedagogiset ympäristöt. Nämä pystyttiin luomaan ryhmittelemällä esimerkiksi keräämällä omaksi ryhmäksi apuvälineet, joista haastatteluissa kerrottiin ja niitä jaoteltiin aistiperusteisesti ilmaisuja pelkistäen, jotka luovat kokonaisuuden pedagogiset apuvälineet.

Taulukko 2. Laadullisen sisällönanalyysin esimerkki

Haastateltavan kertoma	Pelkistetty ilmaus	Asiasana	Ryhmittely	Luokittelu	Aläkäsite	Yläkäsite
<i>"Tai sitten joku mitä saa niinku pitää käsissä niitä palloja."</i>	Saa pitää käsissä palloja	Pallo	Kosketusärsyke	Aistikana-va	Pedagoginen apuväline	Keinot ja menetelmät
<i>"Siihen sitten jos on se oma pienryhmä niin siinä sitten, että jos meillä on vaikka palikat että me niillä aletaan leikkiä."</i>	Omassa pienryhmässä palikoilla leikkiminen	Pienryhmä	Pienryhmätömintä	Toiminnan menetelmät	Pedagogiset toimintaratkaisut	Keinot ja menetelmät

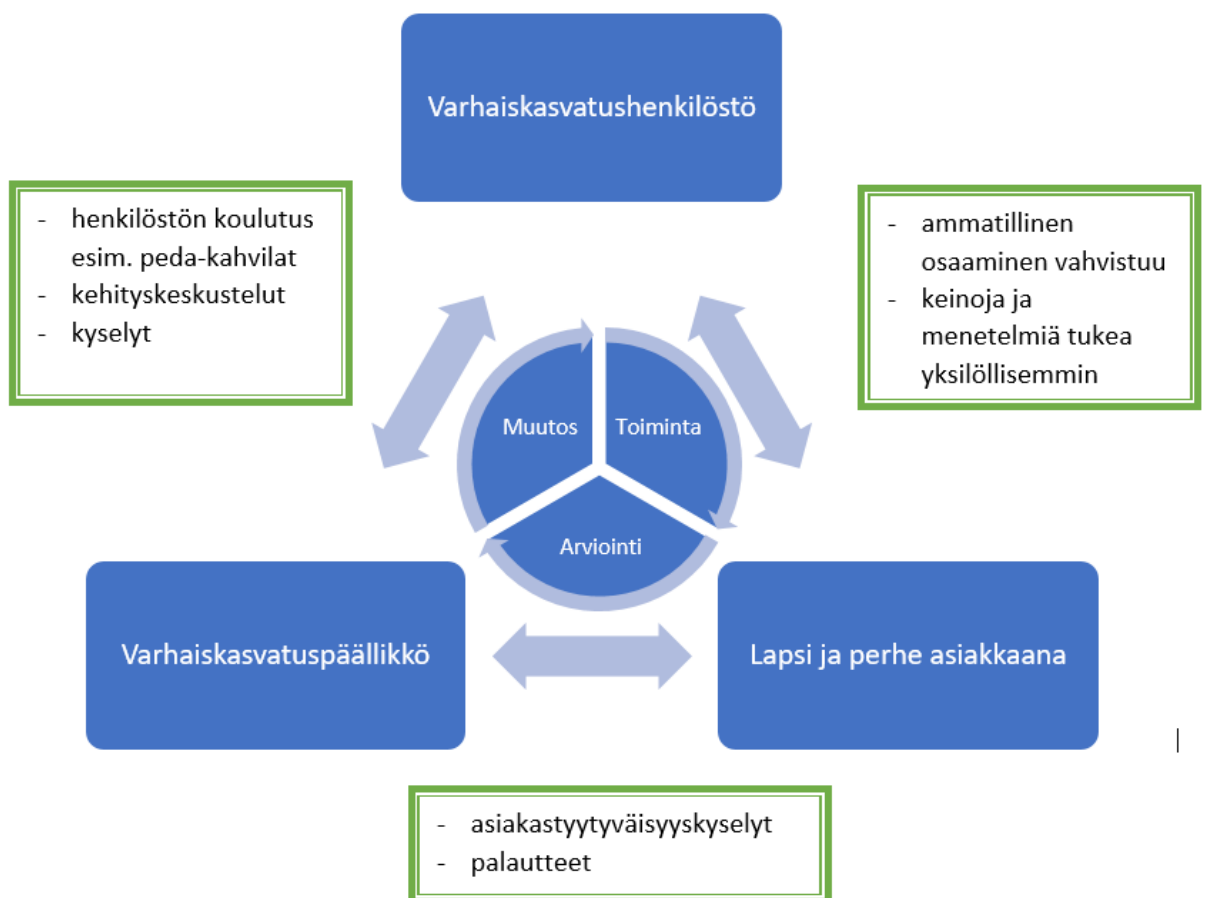
Laadullisen sisällönanalyysin ja teemoittelun jälkeen työssä oli mahdollista rakentaa SWOT-analyysia soveltaen rakenne, jossa näyttäytyy työskentelyn vahvuudet, heikkoudet, kehittämisen kohteet ja työskentelyn mahdollisuudet (Olve, Roy & Wetter 1998,51). Tätä sovellettua SWOT-rakennetta käytettiin perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä, verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä sekä henkilöstön ammatillisessa osaamisessa. Jokaiseen osa-alueeseen on yhdistetty myös omana kyseisen osa-alueen kehittämisen kohteet, joita henkilöstö kehittäisi ja kehitettävät kohteet pystyttiin jakamaan sisäisiin ja ulkoisiin kehittämisen kohteisiin. Sisäisillä kehittämiskohteilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa tai henkilöstön itsensä mahdollista kehittämistä, kun taas ulkopuolisella kehittämisen kohteilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksen ulkopuolista kehittämistä. Näin työskennellen saatiin kentältä heidän sen hetkiseen kokemukseensa perustuen kehittämisen kohteita. Kehittämisen kohteet ovat toimineet pohjana tutkijan antamille kehittämisen kohteille.

Lokakuussa 2021 aineiston tulokset ja kehittämissuositukset on viety Kemijärven kaupungin vakarukkanen-työryhmälle esitettäväksi. Jotta tuloksia voitiin esitellä, tuli tuloksista tehdä selkeä kokonaisuus, joka on ymmärrettävä ja looginen. Esitelmän aihealueet rakentuivat haastatteluiden teemoihin, lapsen neuropsykiatriin erityispiirteisiin ja keinoihin ja menetelmiin varhaiskasvatuksessa, perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön, verkostojen kanssa tehtävään yhteistyöhön, lapsen palveluprosessin kuvaukseen ja annettuihin kehittämissuosituksiin toiminnalle. Tulosten esittämistä varten oli tehty powerpoint-esitys ja tapaamiseen oli varattu kaksi tuntia. Esittelyn aikana tilaa annettiin keskustelulle tulosten nostamista ajatuksista ja tunteista, keskustelu toi monipuolisesti erilaisia tarkastelunäkökulmia, joiden pohjalta työ syventyi entisestään. Kehittämissuositusten kohdalla keskustelua käytiin niiden toimivuudesta ja käytettävyydestä, työryhmä ilmaisi mitä aikovat ottaa pohdintaan ja mitä aikovat ottaa käyttöön. Työryhmä toivoi saavansa esityksen diat ja rakennekaaviot käyttöön, ne lähetetty työryhmän jäsenille esittelyn jälkeen sähköpostitse.

2.4 Kehittämistoiminnan arviointi ja toiminnan vaikuttavuus

Kun puhutaan arvioinnista, niin yhtenä tehtävänä kehittämis-toiminnan arvioinnissa on suunnata prosessia, jolloin tiedon avulla voidaan ohjata kehittämisprosessia. Arvioinnin tehtävänä voidaan nähdä myös tiedon tuottaminen kehitet-

tävästä asiasta. Arviointia tarkastellessa tulee pohtia myös tutkijan positiota arvioinnin näkökulmasta, onko arviointi sisäistä vai ulkoista. Tässä opinnäytetyössä kehittämistoiminnan arviointi on ulkoista tutkijan ulkoisen position perusteella. Ulkoisessa arvioinnissa kehittämistoimintaa tarkastellaan ulkoapäin, kun sisäisessä arvioinnissa ollaan analysoimassa toimintaa, jossa on itse mukana. Ulkoisen arvioinnin voidaan nähdä lisäävän tutkimuksen luotettavamman tarkastelunäkökulman ja puolueettoman arvioinnin. Ulkoisen arvioinnin ollessa kyseessä tulee tutkijan pohtia myös omaa toimintaa kehittämistoiminnan ohjaamisessa ja suuntamisessa. (Toikko & Rantanen 2009, 61-62.)

Kuvio 1. Toiminnan vaikuttavuuden kehä Kemijärvellä.

Oheisella kuviolla pyritään hahmottamaan toiminnan vaikutusta ja arviointia sekä niiden ohjaamaa muutosta kehittämään toimintaa sekä toimijoiden välisiä suhteita. Koska kyseessä on pitkälti varhaiskasvatuksen palvelun elementtien mittaaminen, joka on aineetonta, aiheuttaa se omat haasteensa mittaamiselle. Kuitenkin työssä voidaan tunnistaa tekijät ja määritellä ne (Lönqvist, Jääskeläinen, Kujansivu, Käpylä, Laihon, Sillanpää & Vuolle 2010, 136-137). Kuvios-

sa toimijoina ovat varhaiskasvatuksen henkilöstö, varhaiskasvatuspäällikkö ja lapsi perheineen edustaa asiakkuutta, kaikki ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Tämän työn tiedontuotantotapa on ollut kerätä varhaiskasvatuksen henkilöstöltä tietoa käytännöstä, jonka pohjalta tulokset ja niistä annettavat kehittämissuositukset on annettu varhaiskasvatuspäällikölle osana vakarukkanen-työryhmää. Annetuista kehittämissuosituksista osa kohdistuu henkilöstöön, jolloin toiminnan muutoskohteena on henkilöstön osaamisen vahvistaminen. Kun muutos käynnistetään esimerkiksi täsmäkoulutuksella, niin koulutuksen tavoitteena on vaikuttaa henkilöstön ammatilliseen osaamiseen sitä vahvistaen, mikä vaikuttaa käytännön toimintaan toimintaa kehittäen. Kun varhaiskasvatuksessa oleva lapsi palvelun käyttäjänä on osa muutosta ja toimintaympäristöjä muutetaan perustellusti, vaikuttaa se lapseen ja perheeseen. Varhaiskasvatuspäälliköllä on mahdollisuus arvioida lapsen ja perheen kokemuksia toiminnasta esimerkiksi asiakastyytyväisyyskyselyillä, jonka pohjalta toimintaa voidaan jälleen arvioida ja sen pohjalta jälleen kehittää.

2.5 Yhteenveto tutkimuksen menetelmistä ja tutkimuskysymykset

Lopullisen työskentelyn tutkimusmenetelmä oli laadullinen tutkimus tapaustutkimuksen keinoin. Aineisto kerättiin ryhmähaastatteluista. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä ja teemoittelulla, sen jälkeen osa-aineistosta pystyttiin rakentamaan soveltaen SWOT-analyysia sekä luomaan prosessikuvaus lapsen varhaiskasvatuspolusta. Tulokset esiteltiin vakarukkanen-työryhmälle, jossa annettiin tuloksiin perustuen kehittämissuositukset. Myös potentiaaliset jatkotutkimuksen kohteet käytiin läpi. Koska työskentely on ollut prosessimaista, on prosessiarviointi työssä merkittävä tekijä vaikuttavuutta arvioitaessa.

Lopullisiksi työn tutkimuskysymyksiksi muotoutui:

- Miten neuropsykiatrinen erityisosaaminen näkyy Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksessa?
- Miten yhteistyö neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavan lapsen asioissa näyttäytyy huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä?

- Miten yhteistyö neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavan lapsen asioissa näyttäytyy verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä?
- Mitkä ovat Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksen toiminnan vahvuudet ja kehittämisen kohteet, joista voidaan antaa kehittämissuosituksia?

3 NEUROPSYKIATRISET ERITYISPIIRTEET, HAASTEET JA VAIKEUDET

3.1 Mikä ihmeen nepsy?

Nepsy-sanana kulkee varhaiskasvatuksen arjessa, mutta mitä nepsystä puhuttaessa oikein tarkoitetaan? Nepsyllä tarkoitetaan neuropsykiatrisia erityispiirteitä ja/tai vaikeuksia. Ennen kuin tarkemmin tutustutaan neuropsykiatrisiin erityispiirteisiin, tulee neuropsykiatria sanana avata. ”Neuropsykiatria on oppi niistä psyykkisistä häiriöistä, joita aivojen vaurio tai poikkeava toiminta aiheuttavat mieleen, kognitioon, emootioihin ja käyttäytymiseen” (Vataja 2011, 17).

Yleisimpiä neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia on autismikirjon häiriöt, ADHD, kielenkehityksen häiriöt ja Touretten oireyhtymä. Kuitenkin neuropsykiatriset erityisvaikeudet käsittää useita erityyppisiä oireita ja ne ilmenevät monin tavoin luoden laajan kirjon, jolloin puhutaan neuropsykiatrisista erityispiirteistä. (Neuropsykiatriset valmentajat ry 2021.) Seuraavassa taulukossa 3 on lyhyesti avattu yleisimmät neuropsykiatriset erityisvaikeudet.

Taulukko 3. Yleisimmät neuropsykiatriset erityisvaikeudet kokoomataulukko

Neuropsykiatrinen erityisvaikeus	Yleiset piirteet	Miten näyttäytyy?	Lähde
Autismikirjo	-ilmenee yksilöllisesti -toimintarajoitteet vaihtelevat paljon lievästä vaikeaan -haasteet ja vaikeudet vuorovaikutuksessa ja viestinnässä -stressiherkkyys	-vaikuttaa siihen, kuinka kokee ja aistii ympäröivän maailman -monilla aistisäätelyyn liittyviä erityispiirteitä -aisti yli- ja aliherkkyudet, valo, kosketus, haju- ja makuaisti -voi olla erittäin hyvä yksityiskohtien havaitsemis- ja keskittymiskyky erityisiin mielenkiinnon kohteisiin	Autismiliitto 2021.
ADHD	-esiintyy kolmessa muodossa; 1) yhdistetyssä muodossa esiintyy tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus ja impulsiivisuus 2) tarkkaamattomassa muodossa, eli ADD, ei esiinny	-tarkkaavaisuus siirtyy ärsykkeestä toiseen herkästi -lyhytjänteinen toiminta -halu suoriutua itsenäisemmin kuin todellisuutta vastaavat kyvyt mahdollistavat -diagnoosi tarkentuu yleensä lähempänä esi-	Adhd-liitto 2021a Adhd-liitto 2021b

	<p>yliaktiivisuutta tai impulsiivisuutta 3) yliaktiivis-impulsiivinen muoto ei sisällä tarkkaamattomuutta -huolimattomuutta, vaikeus keskittyä -ei jaksaa kuunnella ohjeita ja toimia niiden mukaan -tunteiden sääteyn haasteet</p>	<p>opetusta ja kouluikää tarkkaavaisuuden vaatimusten kasvaessa -rauhallisen tekemisen ja paikalla pysymisen haasteet, motorinen liikehdintä</p>	
Kielenkehityksen häiriöt	<p>-kielenkehitys poikkeaa muuhun kehitykseen nähden tai kielenkehitys viivästyy -voi liittyä myös tarkkaamattomuutta, kömpelyyttä tai sosiaalisten taitojen puutetta -yleisempää pojilla kuin tytöillä -puheen ymmärtämisen haasteen näkeminen hankalaa, kun lapsi voi kyetä toimimaan arjessa sanattomien vihjeiden perusteella tutuissa tilanteissa ja ympäristöissä</p>	<p>-näyttäytyy selkeimmin vuorovaikutustilanteissa, jossa kertominen tuottaa merkittäviä haasteita -kerronta suppeaa tai runsasta, ehyt kokonaisuus uupuu - sosiaalisten tilanteiden lukutaito haastavaa -vuorovaikutuksessa puheen ymmärtämisessä haastetta</p>	Aivoliitto 2021.
Touretten oireyhtymä	<p>-tic-oireet eli nykimisoreet -motoriset tic-oireet alkavat yleensä 4-6-vuoden iässä -oireet vaihtelevat vaikeuden ja vahvuuden osalta laajasti aivan minuuttien, tuntien, päivien ja viikkojen aikana -tic-oireet voivat olla näkymättömissä tilanteissa, joissa vaaditaan aktiivista keskittymistä ja hienomotorista toimintaa</p>	<p>-yksittäiset silmänliikkeet tai räpytykset, irvistely, nenän vääntely -äänelliset tic-oireet alkavat yleensä motoristen tic-oireiden jälkeen, alkavat niiskutuksina ja tavuina, myöhemmin voitulla sanoja tai lauseita -yhdistettävissä stressi, väsymys ja ahdistus, kokonaiskuormitus vaikuttaa</p>	Leivonen, Sourander, Voutilainen & Leppämäki 2015

Lapsella, jolla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä, tulee tarkastella useammasta näkökulmasta ja niiden välisistä suhteista. Lapsen ulospäin näkyvä käyttäytyminen, jonka ympäristö näkee tilanteeseen sopimattomana ja ei-toivottuna käyttäytymisenä, voi olla levottomuus, tarkkaamattomuus, impulsiivisuus, aggressiivisuus, jumiutuminen, aistiherkkyudet, vaikeus aloittaa tai lopettaa toimintaa, ja monia muita piirteitä. Kun lapsen ulkoisen toiminnan sijaan tutustutaan lapsen taustatekijöihin, voidaan siellä nähdä toiminnanohjauksen haasteet arjessa suoriutumisessa, vuorovaikutuksen haasteet kaverisuhteissa, tunnetilojen tunnistamisen haasteet itsellä tai kaverilla, sensomotorisia haasteita ja aistitiedon käsittelyn haasteita, syy-seuraussuhteiden ymmärtämisen vaikeudet ja muita tekijöitä. Kun tarkastellaan näitä kahta tekijää yhtä aikaa, on helpompi ymmärtää lasta ja siten lähteä tarkastelemaan keinoja ja menetelmiä. (Tampereen kaupunki 2021; #NäeNepsy 2021.)

Kun lapsella havaitaan kehityksessä tuen tarvetta tai tuen tarvetta epäillään, niin ongelmana on perheen ohjaaminen. Perheellä on vaikeuksia saada tietoa siitä, miten perhe voisi tukea lastaan kasvussa ja kehityksessä sekä mitkä olisivat lapsen kannalta parhaimmat ratkaisut toimia asioiden eteenpäin viemiseksi. Myös toiminnassa perhekeskeinen työskentelytapa on haasteellista eikä toiminnassa osata välttämättä hankkia perheeltä palautetta annetun tuen toivuudesta sekä tarpeisiin vastaamisesta. Vaikka diagnoosia ei ole vielä saatu, niin sen ei tulisi estää toiminnan mukauttamista siten, että lapsen kehitystä tuetaan jo varhaisessa vaiheessa pedagogisin keinoin. Myöskään diagnoosin saaminen ei tule olla edellytyksenä palveluiden saamiseksi, vaan apua ja tukea tulee saada jo varhaisessa vaiheessa sen hetkiseen tilanteeseen, vaikka diagnoosi voi helpottaa perheen tilannetta lisäämällä ymmärrystä. (Mänttari 1983 Ahvenaisen, Ikosen & Koron 2001, 158-159, 161 mukaan.) Diagnoosin saaminen helpottaa, sillä se kohdistaa huomion häiriöön, joka henkilöllä on sen sijaan että huomio kohdistuisi henkilöön kokonaisuutena, sillä diagnoosi helpottaa oireiden täsmällisempää kuvausta. Vaikka useammalla lapsella olisi sama diagnoosi, voivat lapsen keskenään toimia ja olla hyvinkin erilaisia. Näin diagnoosi auttaa huoltajia siten, että tekee käytöksen selittämisen ymmärrettäväksi lisäten ymmärrystä lapsen tilanteesta. Diagnoosin saaminen voi helpottaa myös ver-

taistuen saamista sekä lisätä huoltajien kykyä kohdata ja oppia käsittelemään lasta ja tämän ongelmia paremmin ja ymmärtäväisemmin. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 149.)

Kuitenkin neuropsykiatriset vaikeudet eivät ole pelkästään yhdestä tekijästä johtuvia, vaan yleensä ne johtuvat erilaisista tekijöistä. Siinä missä taustalla voi olla kehityksellistä, aivojen rakenteellista ja/tai toiminnallisia poikkeavuuksia, voi myös perinnöllisyys olla merkittävä taustatekijä. Toisinaan mikään edellä olevista ei ole mitään edelle mainituista, vaan perheen tilanne voi olla sen verran haastava, mikä aiheuttaa neuropsykiatrisia haasteita. Perheessä voi olla epä-säännölliset elämäntavat, fyysisiä sairauksia ja/tai traumakin taustalla. Kuitenkin neuropsykiatrisista erityispiirteistä puhuttaessa tulee huomioida, että piirteiden vaikeusaste vaihtelee henkilöiden välillä ja neuropsykiatrisiin haasteisiin sopivia piirteitä voi esiintyä vaikkei ne johtaisikaan neuropsykiatriseen eli nepsydiagnoosiin. Aistiherkkyudet, käytöksen ja oppimisen haasteet, unen ja motorikan haasteet sekä mielialanvaihtelut liittyvät usein neuropsykiatrisiin vaikeuksiin. Neuropsykiatriset haasteet vaikuttavat kaikkeen jokapäiväisessä elämässä niin perheessä kuin varhaiskasvatuksessa, kaverisuhteissa ja vuorovaikutuksessa. (Tampereen kaupunki 2021; Nepsy-Nappi 2021). Kun lapselle suunnitellaan tukitoimia, tulee tukitoimien perustua tietoon siitä, mitkä ovat lapsen tosiasialliset edellytykset, jotta tukitoimet olisivat tehokkaita ja siten vaikuttavia (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 94). Varhaiskasvatuksen ja lapsen ensimmäisten vuosien merkitys lapsen psykososiaaliselle kasvulle ja persoonallisuuden kehitykselle on kiistaton, joten varhaiskasvatuksen merkitys on erittäin tärkeä. Varhaiskasvatuksessa toteutetut varhaisen puuttumisen toimet vaikuttavat kaikkein tehokkaimmin. (Lehtinen 2004, 240.)

Neuropsykiatristen erityispiirteiden tuomat haasteet ja vaikeudet näkyvät arjessa eri vahvuisina eri ihmisillä riippuen myös ympäristöstä, jossa toimitaan. Kaikkea ei ole kaikilla, jonka vuoksi tuen suunnittelun tulee tapahtua yksilöllisistä tarpeista lähtien. Haasteita ja vaikeuksia lapsella, jolla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä, voi esiintyä niin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kuin kielellisessä ja ei-kielellisessä viestinnässä, oman toiminnan ohjauksen vaikeutena ja tunteiden säätelyn haasteina. (Tampereen kaupunki 2021; Nepsy-Nappi 2021.)

Paras tapa ennaltaehkäistä ongelmia on varhainen puuttuminen. Varhainen puuttuminen toimii parhaiten verrattuna ongelmien korjaamiseen myöhemmin. (Lehtinen 2001, 241.) Oppimisen näkökulmasta kun tarkastellaan, niin lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen tai sen korjaaminen on erittäin tärkeää (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 93). Lasta voidaan tukea jo perheen ja kodin lisäksi varhaiskasvatuksessa. Tällöin työskentelyssä on tärkeää tukea lapsen sosiaalisia taitoja vahvistaen niitä, sillä syrjäytymiskehitys voi saada alkunsa jo varhaisessa vaiheessa. Syrjäytymiskehitys lisää myöhemmin ongelmia kuten esimerkiksi käytöshäiriöitä ja oppimisvaikeuksia. (Lehtinen 2001, 241.)

Koska moniammatillinen työskentely perustuu siihen, että jokaisella ammattiryhmän edustajalla on oma ammatillinen viitekehys, josta toimitaan, niin siten myös jokainen tuo siitä näkökulmasta oman osaamisen ja havainnot sekä tiedot lapsen ongelmista. Moniammatillinen työskentely mahdollistaa tilanteen monipuolisen valaisemisen eri ammattikuntien kesken. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 347.) Siksi keskustelu moniammatillisessa verkostossa voi tuoda myös toisistaan poikkeavat kuvaukset lapsen tilanteesta, sen myötä myös selitykset toiminnan syyille voivat olla moninaiset riippuen keneltä asiaa kysytään. Siihen vaikuttaa myös sosiaalinen tilanne, jossa tämä näyttäytyy, sillä lapset näyttävät itsestään eri puolia eri tilanteissa ja tilanteesta saatuun informaatioon vaikuttavat monet tekijät. Siksi lapsen tilanteessa tärkeimmät informantit ovat lapsen huoltajat sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö että lapsi itse, toisin sanoen lapsen tavallisimman toimintaympäristön ihmiset ovat informantteja. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 349.)

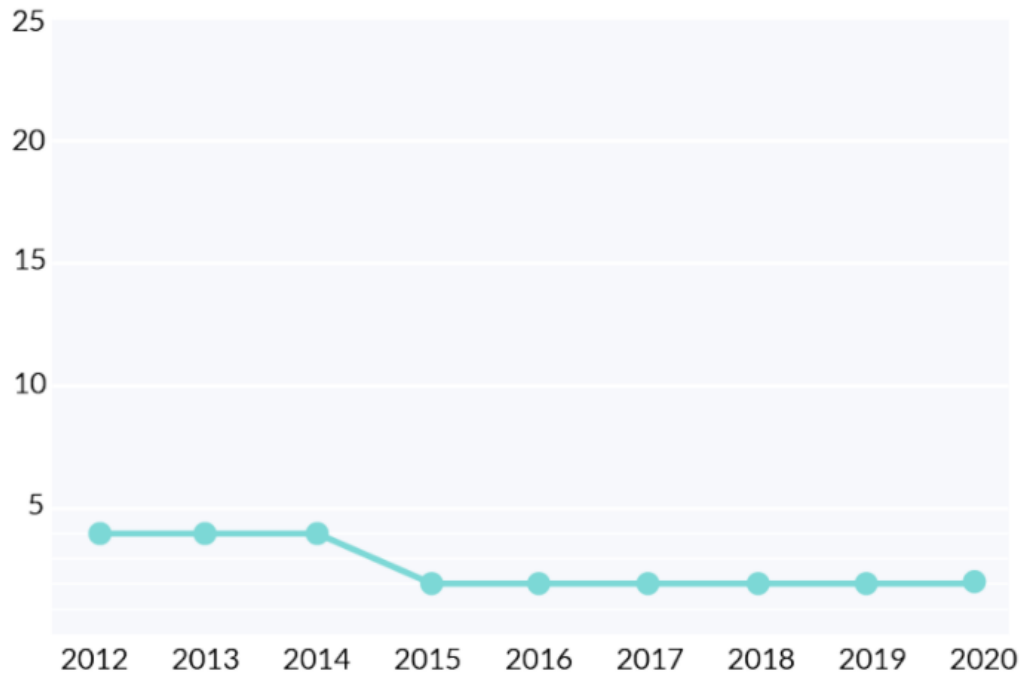
Lapsen edun tulisi ohjata kaikkia niitä ratkaisuja, joita lapsen parhaaksi tehdään. Kuitenkin toimintaa määrittelee lapsen huoltajat, jotka hakevat apua ja määrittelevät myös sitä, miten suhde toimijaan muotoutuu. Mikäli huoltajat kokevat, etteivät he voi tai pysty luottamaan saatuun toimintaan ja arviointiin, niin he voivat jättää tai katkaista yhteistyön toimijaan tai toimivat passiivisesti luomalla vastarintaa, millä tarkoitetaan esimerkiksi tiedon salaamista tai jättävät tulematta arviointi keskusteluihin. Kuitenkin huoltajat yleensä ovat yhteistyöhön valmiita ja haluavat puhua ja selvittää lapsen tilannetta niiden tahojen kanssa, jotka auttavat ymmärtämään lapsen tilannetta paremmin. Mikäli huoltajien kanssa tulee erimielisyyksiä, tulee ne käydä läpi ja puhua tilanne selväksi, mistä

asiassa on kysymys. Mikäli tilanne ei raukea näin, tulee työskentelyssä edetä hienovaraisesti ja kunnioittaen, jotta huoltajat ja lapsi luottavat siihen, että toimijat haluavat heidän parastaan. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 351.)

Kun tuen tarvetta määritellään, tulee tuen tarve tunnistaa, luoda pedagoginen suunnitelma kuinka tukea toteutetaan, miten sitä arvioidaan ja kuinka toiminta dokumentoidaan. Varhaiskasvatuksen tuki yleensä on luonteeltaan ennaltaehkäisevää mutta myös sitä annetaan jo välittömästi tuen tarpeen ilmetyä. Tuen tarpeen havaitsemisen jälkeen annettavan tuen tulee olla voimakkuudeltaan riittävää, katkeamatonta ja ajallisesti riittävän kauan annettua tukea yhteistyössä muiden verkostojen kanssa. Näin toimien voidaan ennaltaehkäistä ja pyrkiä estämään ongelmien ja haasteiden kasautuminen sekä monimutkaistuminen. Tuen tarpeen tulee pohjautua lapsen vahvuuksien hyödyntämiseen. Keskeistä tuen toteuttamisessa on lapsen kanssa työskentelevän tiimin aktiivinen työskentely, toimintatapojen arviointi ja toiminnan kehittäminen sekä työskentelyyn sitoutuminen. (Heiskanen 2018, 115.)

3.2 Neuropsykiatrisen lapsen hoitopolku ideaalitalanteessa ja todellisuudessa

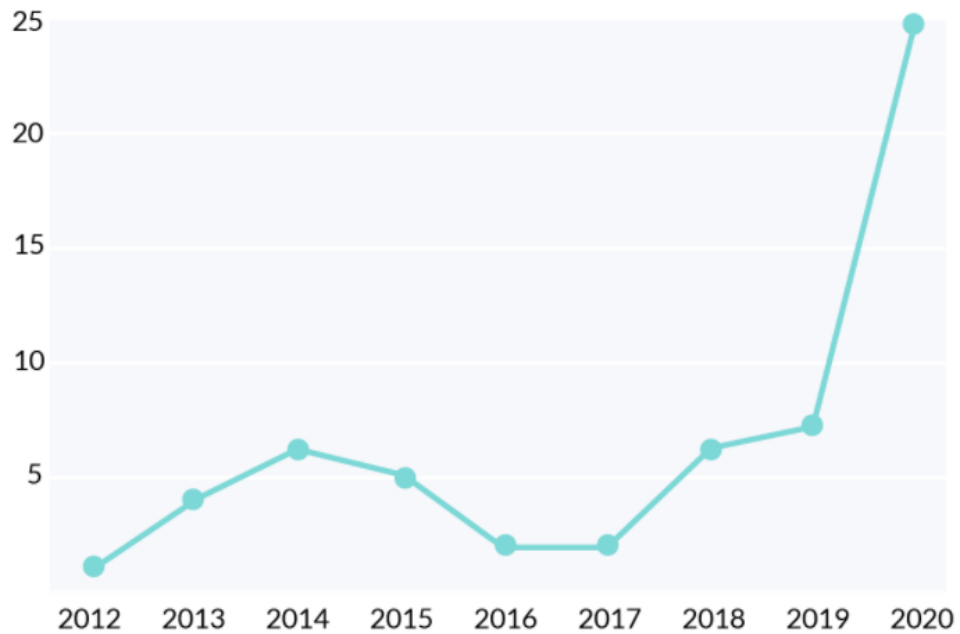
Seuraavassa esitellään kaksi erilaista lähestymistapaa, miten työskentely etenee oireiden havaitsemisesta eteenpäin. Realistinen kuvaus perustuu nimettömän lapsen ja perheen tarinaan siitä, kuinka heidän tapauksessaan erilaiset toimijat ovat kohdanneet heidät heidän elämänjanallaan. Siitä vertailevana kuvauksena on vastaavasta ideaalitalanne, mitä nopealla ja varhaisella puuttumisella voitaisiin saavuttaa tilanteessa, jossa prosessit etenevät kuten niiden kuuluisi. Kuvaukset perustuvat #näeNepsy -sivuston hoitopolku kertomuksiin ja kuvat ovat myös samasta lähteestä lainattu suoraan. (#NäeNepsy 2021.)

Ideaalin hoitopolun asiantuntijatapaamiset /vuosi. Käynnin keskihinta 150 €/h.
Tyypillinen kesto 90 min.

Kuvio 2. Ideaali hoitopolku (#NäeNepsy 2021).

Ideaalitilanteessa lapsen hoitopolku etenisi seuraavasti. Lapsi saa 4-vuotisneuvollassa lähetteen lisätutkimuksiin. Vuonna 2013 kohdalla työtä tehdään lastenpsykiatrialla, jossa autismitutkimukset ja toimintaterapia aloitetaan heti sekä huoltajien jaksamiseen kiinnitetään huomiota työskentelyssä. Vuoden 2014 aikana koko perhe saa tukea, perhe pääsee sopeutumisvalmmentukseen kuntoutukseen, perheen sisarukset saavat tukea ja lapsiperheiden kotipalvelu on säännöllisesti perheen arjessa mukana. Lisäksi he saavat omaishoidon tukea ja sen mukaiset perhelomitukset huoltajien jaksamisen tukemiseen. Lapsi aloittaa 2015 koulunkäynnin ja on saanut diagnoosin Aspergerin oireyhtymä. Lapsen koulua aloittaessa lapsi pääsee omassa lähikoulussaan pieneen 10 lapsen luokkaan, lapsella on koulunkäynnin vahva tuki myös koulupäivän taukojen aikana, sekä koulu saa tukea vatlakunnallisesta oppimis- ja ohjauskeskus Valtterista, jossa on vahvaa autistiosaamista. Vuonna 2020 voidaan todeta, että vuosien varrella perheen saama tuki niin kotiin, kouluun kuin vapaa-aikana on ollut hyväksi. (#NäeNepsy 2021.)

Realistisen hoitopolun asiantuntijatapaamiset /vuosi. Käynnin keskihinta 150 €/h.
Tyypillinen kesto 90 min.

Kuvio 3. Realistinen hoitopolku (#NäeNepsey 2021).

Realistisessa aikajanassa lapsen elämä etenee seuraavasti. Vuonna 2012 lapsi saa lähetteen neuvolasta perheneuvolaan. Vuosina 2013-2014 Perheneuvolas-
sa on useita käyntejä, mutta tutkimuksia ei tehdä. Vuonna 2014 lapsi saa tehos-
tetun tuen päätöksen. Vuonna 2017 lapsen kohdalla on ollut useita palaverieita
aina esiopetuksesta lähtien. Vuonna 2018 on ollut useita tapaamisia ja perus-
tutkimuksia psykologilla enne odotettua autismitutkimusta. Vuonna 2019 lapsel-
le on tehty useita tutkimuksia ja lapsi on saanut diagnoosin Aspergerista. Kui-
tenkaan tukea ei ole saatu ja koulussa on käyty useita palaverieita. Perhe on
saanut lähetteen sopeutumisvalmennukseen. Lapselle kertyy myöhemmin myös
kolme muuta niin sanottua liitännäisdiagnoosia. Lapsen hoito on siirretty kes-
kussairaalaan, kun lapsesta on tehty lastensuojeluilmoitus lapsen oireilun vuok-
si. Lapsi on ahdistunut ja tukea ei ole saatu. Vuonna 2020 toimintaterapia mah-
dollisesti alkaa ja tulossa viiden viikon sairaalajakso lapselle. Kuvaajan laskussa
ei näy osastojakson ja alkavien kuntoutuksen käyntejä. (#NäeNepsey 2021.)

3.3 Varhaiskasvatus ja yhteiskunta

Tätä työtä tulee tarkastella myös laajemmasta mittakaavasta ja mittakaavaa hahmottaa oheinen kuvio työn laajemmilta perusteilta. Kuvio on jaoteltu käsitämään lait ja asetukset sekä sopimukset, yhteiskunnallisen toiminnan, kuntatason toiminnan sekä lapsen ja hänen perheensä omina toimijoina, jotka ovat kuitenkin sidoksissa toisiinsa muodostaen kehän. Seuraavissa osioissa käydään lyhyesti jokainen osa-alue läpi.

Kuvio 4. Varhaiskasvatus ja yhteiskunnallinen näkökulma opinnäytetyöhön.

3.3.1 Lait ja asetukset, sopimukset

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) pyrkii turvaamaan lapselle turvallisen kasvuympäristön. Suomi on ratifioinut YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen. Sopimus ohjaa lasten kanssa tehtävää työtä.

Varhaiskasvatuslaki määrittelee varhaiskasvatuksen olevan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka muodostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamasta kokonaisuudesta, jossa painottuu pedagogiikka

(540/2018, §2). Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja tuen tarpeen havaitsemisen jälkeen järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä (540/2018, §3). Varhaiskasvatuslaissa säädetään vielä kunnan velvollisuudesta järjestää varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja siinä toimintamuodoissa, kuin tarve edellyttää (540/2018, §5) sekä varhaiskasvatusta tulee arvioida, sillä arvioinnilla pystytään tarkastelemaan varhaiskasvatuksen toteutumista lain edellyttämällä tavalla ja siten tukea varhaiskasvatuksen kehittämistä, joka edistää lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä (540/21018, §24).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimiessa kansallisena normina, velvoittaa se varhaiskasvatuksen henkilöstön sitoutumista varhaiskasvatuslakiin ja sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustaan, tavoitteisiin ja sisältöjen mukaiseen toimintaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla pyritään vastamaan osaltaan muuttuvan maailman tuomiin haasteisiin, jolloin niissä huomioidaan yhteiskunnalliset ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä tapahtuneet muutokset sekä tutkimuksellinen tieto. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimivat varhaiskasvatuksen laatukäsikirjana, jolla yhtenäistetään varhaiskasvatusta valtakunnallisesti. Varhaiskasvatuksen tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, joka tukee lapsen kasvua ja kehitystä, mutta toimintaa tulee myös arvioida ja kehittää säännöllisesti. Se edellyttää myös toimintakulttuurin uudistamisen ja kehittämisen. Työ- ja toimintatapoja arvioitaessa tulee pohtia, miten työ- ja toimintatavat parhaiten tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja varhaiskasvatuksen järjestäjä voi arvioida toiminnan järjestämistä ja pedagogiikan toteutumista. Arvioinnin avulla nähdään varhaiskasvatuksen vahvuudet ja kehittämisen tarpeet. (Opetushallitus 2021.)

3.3.2 Yhteiskunnallinen toiminta

Suomessa lapsi- ja perhepolitiikasta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. Perhepolitiikan tavoitteena on tukea lasten huoltajia heidän kasvatustehtävässään, luoda turvallinen kasvuympäristö ja tarjota apua riittävän varhain. Perhepolitiikka toteuttaa YK:n lasten oikeuksien yleissopimusta. (Sosiaali- ja terveysministe-

riö 2021.) Perhepolitiikan kautta lapsiin sijoittaminen on erityisen tärkeää, sillä siellä tehdyt investoinnit lapsiin ennaltaehkäisevästi on kaiken kaikkiaan taloudellisesti kannattavampaa kuin se, että ongelmien annetaan pitkittyä ja kasautua, jolloin korjaavat kustannukset ovat huomattavasti ennaltaehkäisyä kalliimmat. Lapsiin investoiminen tarkoittaa taloudellisten resurssien käyttämistä lasten ja perheiden palveluihin ja erilaisiin varhaisen tuen muotoihin. (Hämäläinen 2016, 109.)

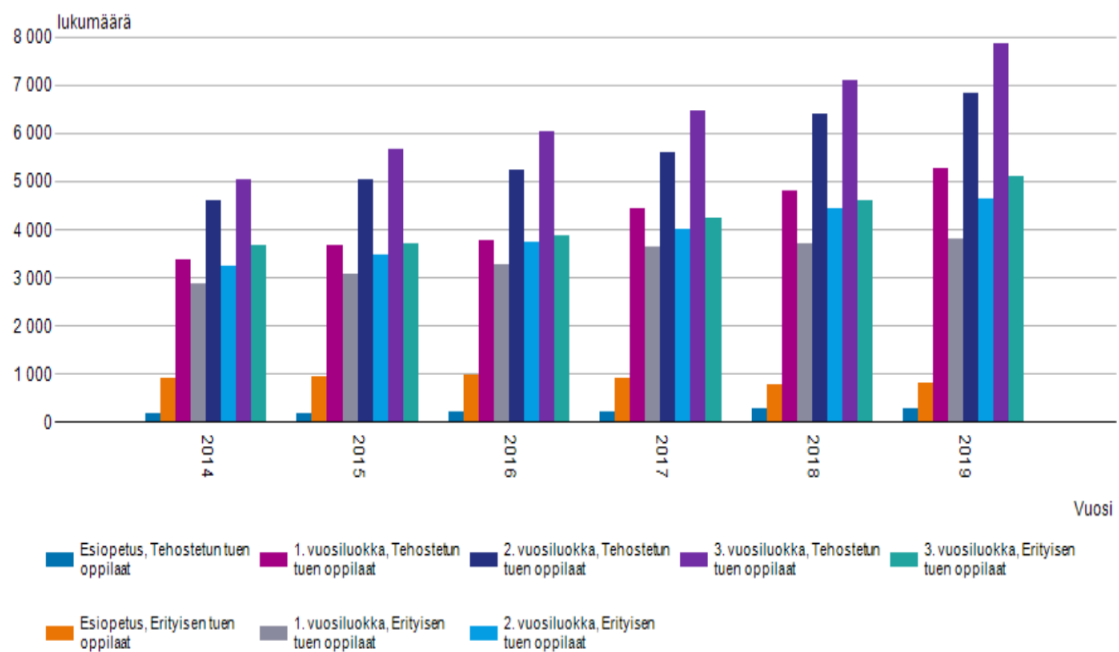
Suomen kansallisen lapsistrategian tavoitteena on lapsen oikeuksia kunnioittava yhteiskunta, lapsistrategian pohjana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2021). Lapsistrategiassa lapsi- ja perhepalvelut tulee perhe huomioida kokonaisvaltaisesti ja matalan kynnyksien palveluita tulee olla riittävästi, apua tarjota varhaisessa vaiheessa ja turvata riittävän nopea avunsaanti. Tuen ja avun saannin tulee olla oikea-aikaista ja sisällön tulee vastata yksilölliseen tuen tarpeeseen lasta ja perhettä voimaannuttaen. (Heikkilä 2019, 43-44.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa vuosille 2020-2023 yhdeksi kokonaisuudeksi on nimetty lasten ja perheiden varhainen tuki arjessa. Tavoitteena on lasten ja perheiden varhainen tukeminen ja hyvinvoinnin vahvistaminen, sekä ennaltaehkäisevien ja korjaavien sote-palveluiden laatu ja työskentelyn oikea-aikaisuus. Lasta ja perhettä voidaan tukea esimerkiksi vahvistamalla kasvun ja oppimisen tukea varhaiskasvatuksessa. (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Perheiden hyvinvoinnin edistämistä voidaan tarkastella kahden eri toisiaan täydentävän yhteiskunnallisen strategian kautta, poliittinen ja pedagoginen. Poliittisella strategialla tarkoitetaan sellaisia toimenpiteitä, jotka vaikuttavat hyvinvoinnin rakenteisiin kuten lainsäädäntöön ja instituutioihin. Pedagogisella strategialla tarkoitetaan vaikuttamismahdollisuuksia ihmisiin luomalla hyvinvoinnin edellytykset. Poliittinen strategia tässä opinnäytetyön näkökulmassa tarkoittaisi lasten kohdalla esimerkiksi varhaiskasvatustalain. Pedagoginen strategia taas tarkoittaa lasten kohdalla muun muassa kuntien järjestämää varhaiskasvatusta, jossa lasten osallisuus tarkoittaa lapsen aktiivista toimijuutta. Kun poliittista ja pedagogista strategiaa tarkastellaan, voidaan ne karkeasti jakaa siten, että poliittisilla

toimenpiteillä voidaan luoda ulkoiset edellytyksen pedagogisten toimenpiteiden luoden sisäiset edellytykset. Jotta strategioita näihin voidaan luoda, tulee toiminnan kohteet tunnistaa sekä toimenpiteiden sisällöt ja niiden toteutustavat. Strategia on toimiva, kun toimenpiteet kohdistuvat oikeisiin asioihin, mutta sen lisäksi toimintaa tulee kehittää sisällöllisesti ja laadullisesti. Sisällöllinen kehittäminen on erityisen tärkeää, kun kyseessä on pedagogiset työmuodot. (Hämäläinen 2016, 105-106, 108-109; Opetushallitus 2021.)

Koska tarkkoja lukuja siitä, kuinka paljon neuropsykiatrisia haasteita varhaiskasvatuksen osalta on valtakunnallisessa mittapuussa, voidaan tätä tarkastella esiopetuksen ja perusopetuksen alkupäässä, josta on tilastotietoa olemassa, sillä esi- ja perusopetuksessa annettava tehostetun tuen ja erityisen tuen päätökset tilastoidaan. Seuraavassa kuviossa 5 olevassa tilastossa on nähtävissä vuodesta 2014 vuoteen 2019 annetut tehostetun tuen ja erityisen tuen päätökset esiopetuksesta kolmanteen vuosiluokkaan asti.

.lähde: Erityisopetus, Tilastokeskus

Kuvio 5. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaat esiopetuksessa ja perusopetuksen vuosiluokilla 1-3 vuosina 2014-2019 (Tilastokeskus 2021).

Tehostetun tuen päätökset kasvavat perusopetuksen osalta opetuksen edetessä, maltillisempi määrän nousu on nähtävissä erityisen tuen osalta perusopetuksessa. Kuitenkin esiopetuksessa annettavia erityisen tuen päätöksiä on

enemmän kuin tehostetun tuen päätöksiä. Yleisenä johtopäätöksenä voidaan tehdä, että varhaiskasvatuksen merkitystä ennaltaehkäisevänä toimintana tulee entistä enemmän tuoda ilmi. Myös se, että esiopetuksessa on paljon erityisen tuen oppilaita, voidaan tulkita että aiemmat yleisen tuen ja tehostetun tuen keinot eivät ole olleet riittäviä, joten siellä havainnointia on toteutettu ja toimintaa mukautettu vastaamaan tarpeita.

3.3.3 Kuntatason toiminta

Kuntatasolla toimintaa tulee tarkastella jälleen varhaiskasvatuslain näkökulmasta, sillä varhaiskasvatuslaissa säädetään kuntien järjestämisvastuusta varhaiskasvatuksessa, sillä kuntien tulee järjestää varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin, mitä tarve kunnassa edellyttää (540/2018, §5). Lisäksi kunnat voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä esimerkiksi korkeakoulujen ja oppilaitosten kanssa (540/2018, §7), jolloin tämä osoittaa Kemijärven kaupungin lakipykälän toteutumisen monialaisen yhteistyön ja kehittämisen kohdalla. Kemijärven kaupunki on laatinut valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin perustuvan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman varhaiskasvatuslain (540/208) §22 mukaisesti. Kemijärven kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan varhaiskasvatustoiminnan arvioinnin edistävän varhaiskasvatuksen laatua, arvioinnilla pystytään tunnistamaan toiminnan vahvuuksia ja myös kehittämään toimintaa. (Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalvelut s.a. 85.)

Kuvio 6. Kemijärven kaupungin organisaatorakenne (Kemijärven kaupunki 2021d, 2).

Kemijärven kaupungin organisaatorakennetta tarkasteltaessa varhaiskasvatuspalvelut sijoittuvat hyvinvointipalveluiden alle, joka toimii hyvinvointilautakunnan alaisena. Kun tarkastellaan hyvinvointipalveluiden aluetta, siellä näyttäytyy varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen jatkumo, lisäksi nähdään muita hyvinvointipalveluiden alla toimivia palveluita kuten perhepalvelut, jotka koskettavat lapsiperheitä. Kemijärven kaupunkistrategiassa vuosille 2021-2023 on hyvinvointipalvelualueen tavoitteissa mainittu palveluiden laadukkuus (Kemijärven kaupunki 2021c, 5). Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2018-2021 Kemijärven kaupungissa sisältää yhtenä tavoitteena lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemisen ja toisena ennaltaehkäisevä työote kaikessa toiminnassa. Tavoitteet liittyvät hyvinvointikertomuksen 2017-2020 tuloksiin. Vahvuksina on todettu muun muassa se, että varhaiseen puuttumiseen on kiinnitetty huomiota. Yhtenä uhkana ja/tai kriittisenä tekijänä on listattu hyvinvointipalveluiden kohdalla se, että huonosti tiedetään ja tunnetaan toisten yksiköiden toimintaa sekä yhteistyön haasteet. (Kemijärven kaupunki 2018, 6, 20.)

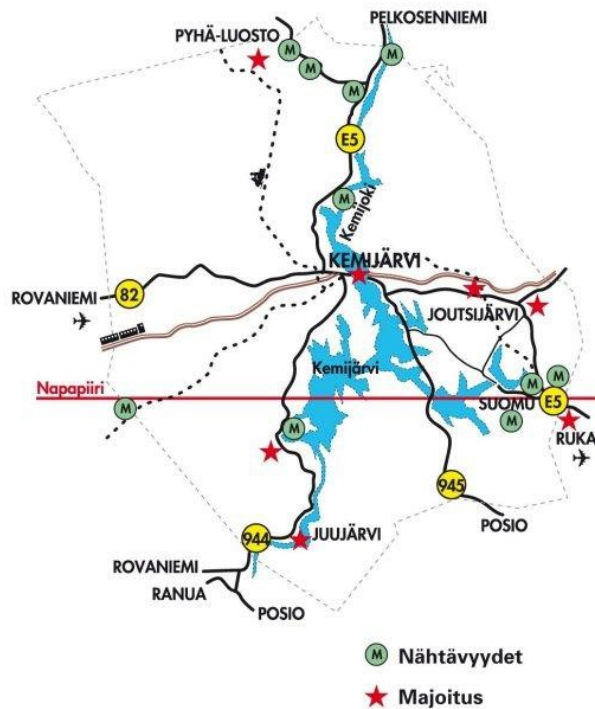
3.3.4 Lapsi ja hänen perheensä

Lapsen kohdalla hänellä on oikeus osallistua häntä koskeviin asioihin ja saada vaikuttaa niihin niillä keinoin, joita lapsella on. Varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on tukea lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja kannustaen lasta oma-aloitteisuuteen. Lapsen lisäksi huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. (Kemijärven kaupunki 2021b, 9.) Kuitenkin lapsi ja perhe palvelun käyttäjänä tulee hyödyntää aktiivisesti myös palautteenantajina, sen pohjalta työskentelyä voidaan arvioida eri näkökulmasta ja miettiä toiminnan kehittämistä.

Sen lisäksi, että osallisuus on merkitsevä tekijä palvelun käyttäjälle, ei tule ohittaa sitä, että kaikilla edellisillä osa-alueilla on tuotu esille halu turvata lapsen kasvuympäristö, lapsistrategia ja LAPE-hanke tuovat esiin varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän toiminnan merkitystä ja ne välittyvät kuntatasolle asti. Varhaisella puuttumisella on useita hyötyjä lasta ja perhettä ajatellen niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä tarkastellen, vaikuttaen lapseen ja myös jossain määrin perheeseen. (Karoly, Kilburn & Cannon 2005, 88.) Laadukas varhaiskasvatus tukee lapsen parempaa sosiaalista ja emotionaalista sopeutumista ja sujuvampaa siirtymistä seuraavalle kouluasteelle sekä luo pohjan elinikäiselle oppimiselle. Pitkäaikaistutkimuksissa on havaittu sen vaikuttavan muihin sosiaalisiin hyötyihin aikuisuudessa ja työelämässä, kuten parempaan terveyteen ja vähäisempään antisosiaaliseen käyttäytymiseen kuten rikollisuuteen. (Hasan 2007, 6.) Mikäli varhaista puuttumista ei ole, pitkäaikaiset negatiiviset vaikutukset taas näyttäytyvät lapsella myöhemmin matalampana kouluttautumistasona tai koulun keskeyttäjänä, syrjäytymisenä ja korkeampana riskinä rikolliselle käyttäytymiselle (Benedict, Horner & Squires 2007, 174).

3.4 Varhaiskasvatuksen järjestäminen Kemijärvellä

Kemijärven kaupunki sijoittuu Suomen pohjoisimpana kaupunkina Lapin maakunnan itäosaan valtaosin Napapiirin pohjoispuolelle (Kemijärven kaupunki 2021a). Kemijärvi sijoittuu siis laajalle alueelle rajoittuen Posioon, Sallaan, Pelkosenniemeen ja Rovaniemeen, kuten oheisessa kartassa 1 on nähtävissä.

Kartta 1. Kemijärven kunnat (Kemijärven kaupunki 2021a).

Kemijärven kaupungin varhaiskasvatus perustuu kaupungin omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä omaan esiopetuksen opetussuunnitelmaan, jotka perustuvat varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Toiminnan perustana Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksessa on lapsen edun ensisijaisuus ja huoltajien osallisuus. Kemijärven kaupungin varhaiskasvatusta ohjaa käsitys lapsuuden itseisarvosta, jossa jokainen lapsi kohdataan ainutlaatuisena ja arvokkaana juuri sellaisena kuin lapsi on. Lapsilla on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään että osana omaa yhteisöään. Perimmäisenä tehtävänä varhaiskasvatuksella on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. (Kemijärven kaupunki 2021b, 6-7.)

Kemijärvellä varhaiskasvatus on järjestetty päiväkodeissa, joissa tarjotaan koko- ja osa-aikahoitoa, vuoroa, tilapäishoitoa ja varhaiserityiskasvatusta sekä esiopetusta. Varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus neuvotellaan huoltajien kanssa vastaamaan lapsen etua ja tarpeita ja varhaiskasvatuspaikan myöntää varhaiskasvatuspäällikkö yhteistyötä tehden päiväkodin johtajien kanssa. Kaupungin omia päiväkotia ovat Jyväluiston päiväkotia, jossa on 130 varhaiskasvatuspaikkaa osan ollessa vuoroa paikkoja sekä Särkelän päiväkotia, jossa on 54 varhaiskasvatuspaikkaa. Palvelusetelipäiväkotina toimii

Pilke päiväkoti Lounatuuli, jossa on 54 varhaiskasvatuspaikkaa. (Kemijärven kaupunki 2021b, 4-6.)

Kemijärven varhaiskasvatuksessa työskentelee yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka on käynyt nepsy-valmennuksen, lisäksi myöhemmin varhaiskasvatuksen henkilöstöstä on kolme varhaiskasvatuksen opettajaa käynyt nepsy-valmennuksen. He ovat pitäneet henkilöstölle peda-kahviloita, joissa on käyty vaihtelevasti eri teemoja eri näkökulmista läpi siten, että henkilöstön tietämystä on pyritty lisäämään. Nepsy-valmennus on ollut iso taloudellinen sijoitus henkilöstön osaamiseen, sillä koulutus ei ole ollut edullinen. Nepsy-valmentajia onkin käytetty peda-kahviloissa osaamisen jakamisessa muulle henkilöstölle, sillä osaamisen jakaminen on vahvistanut jo olemassa olevaa osaamista entisestään ja tavoitteena on nepsy-osaamisen lisääminen. Haasteena työskentelyn jalkauttamisena arkeen on henkilöstön sitoutuminen pitkäjänteiseen työskentelyyn. Vastuu ryhmän pedagogisesta toiminnan suunnittelusta on varhaiskasvatuksen opettajalla, joka vastuuttaa varhaiskasvatuksen hoitajia myös käyttämään valittuja, perusteltuja menetelmiä arjessa. Työ on tiimityötä ja onnistuminen edellyttää koko tiimin yhteistyötä tavoitteiden saavuttamiseksi. (Lautamo 2021.) Lapselle tuen tarpeen järjestäminen arjessa sisältää haasteita. Pohjalla työskentelylle tulee olla tiimityön yhteinen vastuu tavoitteiden eteen työskentelystä ja perusosaamisen vahvistaminen siten, että pystytään yhdessä työskentelemään tavoitteiden eteen. Lapsi, jolla esiintyy tuen tarvetta, tuen tarve on jokapäiväistä joten siksi myös työskentely arjessa kuuluu jokaiselle ryhmän aikuiselle, ei pelkästään erityistä osaamista omaavalle henkilölle, kuten nepsy-valmentaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Sen vuoksi perusosaamista tulee vahvistaa ja osaamista jakaa henkilökunnan kesken, jolloin vastuu ei yksistään siirry jollekin henkilöstöstä osaamisen perusteella. (Allila 2004, 16-17.) Kun henkilöstön osaamista koulutetaan vastaamaan esimerkiksi neuropsykiatrisiin haasteisiin, hyödyttää se koko työyhteisöä (Heinämäki 2004, 58). Henkilöstön perusosaamista tuen tarpeesta tulee vahvistaa yleisesti ja myös erityisten ”täsmäkoulutusten” avulla (Obiakor, Obi, Utley, Graves & Banks 2019, 217), kuten nepsy-valmentajien koulutus on toteutettu juurikin täsmäkoulutuksella, jota jalkautetaan varhaiskasvatuksen arkeen perusosaamista vahvistuen.

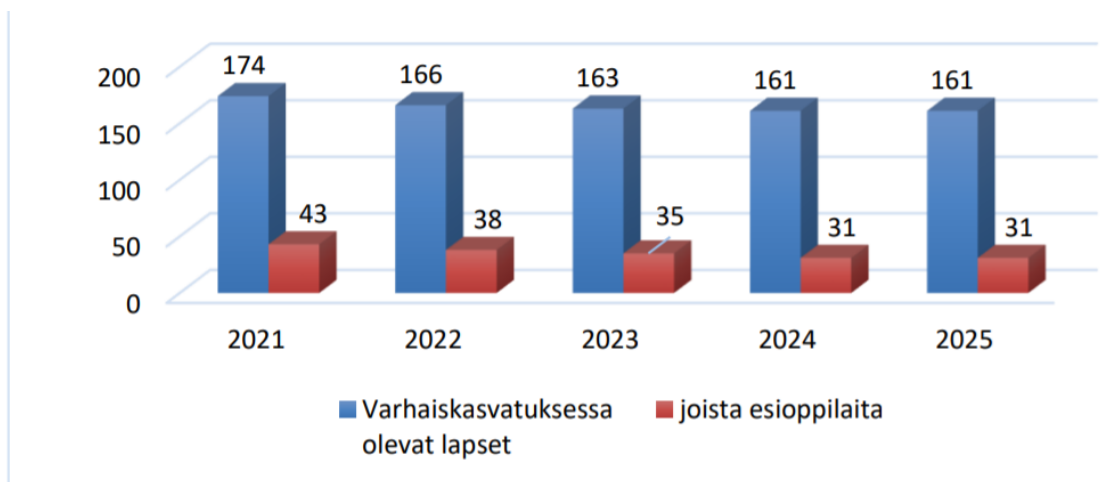
3.5 Kemijärven nykytilan ja tulevaisuuden näkymät varhaiskasvatuksessa
Väkiluvussa Kemijärvellä muutokset ovat pysyneet melko samoina vuosina 2019 ja 2020. Vuonna 2020 väkiluku oli 7191 henkeä, joista alle 7-vuotiaita oli 274 henkeä ja perheitä oli 1 992. Perheiden lukumäärä samoin kuin alle 7-vuotiaden lasten määrä näyttäyty taulukossa 4 alenevaa suuntaa.

Taulukko 4. Kemijärven väestötietoa (Tilastokeskus 2021).

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kemijärvi	Väkiluku	7 892	7 766	7 661	7 534	7 370	7 274	7 191
	Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta, %	-1,1	-1,6	-1,4	-1,7	-2,2	-1,3	-1,1
	0-4 -vuotiaat	236	234	218	219	192	188	184
	Alle 7-vuotiaat	339	330	325	307	290	290	274
	Alle 7-vuotiaat, %	4,3	4,2	4,2	4,1	3,9	4,0	3,8
	Perheiden lukumäärä	2 239	2 189	2 147	2 079	2 026	2 004	1 992

Taulukossa 5 on kuvattu Kemijärven varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lapsimäärä ennustetta vuoteen 2025 saakka. Luvut pysyvät melko maltillisina varhaiskasvatuksen lukujen pysyvän melko lähellä toisiaan, selkein ero näkyy esiopetuksen lapsimäärän ennusteessa, sekin aleneva kuten edellisen taulukon perheiden lukumäärä nähtiin alenevana suuntauksena.

Taulukko 5. Kemijärven varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lapsimäärä ennuste (Kemijärven kaupunki 2020b, 11).

Huolimatta alenevasta laskusta lapsi- ja perhemäärissä, niin tämänhetkinen varhaiskasvatuksen tarve on kasvanut. Hoidon tarpeeseen on vaikuttanut muutuneet perheiden tarpeet muun muassa opiskelun tai työllisyyden johdosta. Mikäli lapsimäärä pysyy ennusteen mukaisella tasolla, tullaan tulevina vuosina

tarvitsemaan kaikki jo toiminnassa olevat päiväkodit vastaamaan hoidon tarpeeseen. (Kemijärven kaupunki 2020a, 9.)

3.6 Varhaiskasvatus toimintaympäristönä lapselle, jolla neuropsykiatrisia haasteita ja vaikeuksia

3.6.1 Varhainen puuttuminen ja lapsen tuen tarve

Varhaiskasvatuksen merkitys varhaisen puuttumisen suhteen tulisi nähdä vahvemmin merkityksellisenä, sillä nimenomaan varhaiskasvatuksessa varhainen puuttuminen mahdollistaa kehitykseen tehokkaan vaikuttamisen, minimoi mahdollisia vaikeuksia ja tarvetta vahvemmille tukipalveluille sekä vahvistaa huoltajien mahdollisuuksia tukea lapsen kasvua ja kehitystä (Papatheodorou 2005, 92). Viime vuosina ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen ovat nousseet tärkeäksi puheenaiheeksi tuen tarpeen määrän kasvaessa. Varhaiskasvatuksessa laadulla onkin suuri merkitys tuen tarpeen ennaltaehkäisyssä, sillä tuen tarve on kasvanut lapsiryhmissä (Heinämäki 2004, 56, 58).

Lapsen tuen tarve voidaan nähdä joko liittyvän lapsen kehityksellisiin ominaisuuksiin tai kasvu ympäristön vaikutuksiin. Siksi lapsen tuen tarvetta tulee havainnoida kokonaistilanteen kautta siten, että tuen tarve nähdään tilapäisenä, ohimenevänä vaiheena lapsen elämässä. Tämä tuen tarve ei ole pysyvä tila lapsella, vaan se elää ja näyttäytyy vuorovaikutuksessa lapsen ja ympäristön välisenä vuoropuheluna, jolloin tuen tarve näyttäytyy eri tilanteissa eri vahvuksena. Varhaisen puuttumisen periaatteena on se, että tukea järjestetään varhaiskasvatuksessa heti, kun tuen tarvetta havaitaan. Diagnoosi ei siis ohjaa tuen tarvetta, vaan lapsen omat yksilölliset tuen tarpeet. (Heinämäki 2004, 23, 25.)

Kun varhaiskasvatuksen henkilöstö on havainnut lapsen tuen tarpeen, tulee havainnot jakaa mahdollisimman nopeasti huoltajien kanssa siten, että huoltajia voidaan kuulla myös asiasta. Varhainen havainnoiminen on varhaisen puuttumisen edellytys. Henkilöstön tärkeää ammatillista osaamista onkin lapsen tuen tarpeiden puheeksi ottaminen yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen kehittämisen kannalta kunnissa tulee tarkastella näitä puheeksi oton prosesseja, kuinka ne tunnistetaan ja jäsennetään sekä miten näitä puheeksi oton prosesseja on pyritty kehittämään. (Heinämäki 2004, 57-58.) Huolen puheeksioton

kohdalla on erityisen tärkeää miettiä, miten huoli otetaan puheeksi, sillä huoltajien reaktio riippuu tavasta ottaa huoli puheeksi (Huhtanen 2004, 79). Jos tiedossa on palaveri huoltajien kanssa huolen puheeksi otosta ennen suunnitelman tekoa tai jopa suunnitelman tekemisen jälkeen ja mikäli palaverissa tulee olemaan muita tahoja tai esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja on läsnä, tulisi huoltajia etukäteen valmistaa palaveriin, mistä siellä puhutaan ja mahdollisimman paljon pyrkiä tarjoamaan tietoa etukäteen, jotta huoltajien mahdollisen vaivautuneisuuden ja jännityksen määrää voidaan vähentää (Brandes, Ormsbee & Haring 2007, 205).

Kuitenkin mitä enemmän lasta on pystytty tukemaan eri keinojen ja menetelmien avulla varhaiskasvatuksessa siten, että lapsi kykenee itsenäisemmin toimimaan ja selviytymään arjessa sekä osaa tulla toimeen toisten kanssa, sen paremmin lapsi pystyy kokemaan hallinnan tunnetta ympärillä tapahtuvista asioista. Nämä tekijät taas lisäävät lapsen itseluottamusta ja itsearvostusta. On kuitenkin muistettava, että vaatimukset itsenäisyyden tasolle tulee suhteuttaa kehitystasoa vastaavaksi ja tavoitteet toiminnalle riittävän pieniksi asetettu, jotta ne ovat konkreettisesti saavutettavissa olevia. Lapsi on aina yksilö omana ainutlaatuisena itsenään, joten toiminnan taustalla olevia syitä tulee tarkastella osana kokonaisuutta. (Yack, Sutton & Aquilla 2001, 139-140.)

Nepsy-toimintamenetelmistä hyötyy kaikki lapset, ei pelkästään neuropsykiatrisia haasteita omaavat lapset, eikä lapsella tarvitse olla todettua diagnoosia, jotta menetelmiä voisi käyttää. Jos ryhmässä ilmenee levottomuutta tai muita keskittymisen haasteita, niin ryhmässä ei tarvitse odottaa diagnoosia voidakseen muuttaa ryhmän toimintaa vastaamaan lapsen tuen tarpeita. Olennaista ei siis ole diagnoosin saaminen, sillä diagnoosin saaminen ei muuta mitään, kun toimintaa ja ratkaisuja voidaan tehdä jo heti, kun havaitaan esimerkiksi aiemmin mainittua levottomuutta tai keskittymisen haasteita. Toimintaa arvioitaessa tulee selvittää, onko perusasiat kunnossa eli mitä nämä lapset tarvitsevat ja tietävätkö lapset, mitä on tapahtumassa eli toiminnan ennakointi on kyseessä. Lasten tulee tietää, mitä heiltä odotetaan ja annetaan lapsille se tuki ja apu, mitä juuri tämä lapsi tarvitsee. Näiden lisäksi lasta tulee arvioida kokonaisvaltaisesti, voivatko haasteet olla neuropsykiatrisia vaikeuksia vai onko sen hetkinen tilanne kuitenkin johonkin muuhun liittyvää? (Lautamo 2021.)

Kun lapselle suunnitellaan tukitoimia, lapsen tuki varhaiskasvatuksessa tulee olla järjestetty siten, että lapsen osallisuus ja osallistuminen osana ryhmää toteutuu eikä tukitoimet kuormita lasta. Varhaiskasvatuksessa tulee huomioida myös muiden eri tukitahojen tavoitteet ja menetelmät, jotta niitä voidaan integroida varhaiskasvatuksen arkeen mahdollisimman paljon. (Heinämäki 2004, 64.) Tukitoimia suunniteltaessa tulee myös vanhempia kuulla suunnitelmaa tehtäessä, sillä huoltajat kuitenkin nähdään lapsensa parhaimpana asiantuntijana. Henkilöstön tehtävänä työskentelyssä on kuitenkin arviointiin pohjautuen suunnitella toiminnan keinot ja menetelmät, jotka sopivat juuri tämän lapsen tarpeisiin. Kuitenkin työskentelyssä tulisi huomioida työskentelyn kokonaisvaltaisuus ja perustaa arviointia myös vanhempien havainnoille ja arvioinneille. (Childress 2004, 166-167.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuen järjestämisestä todetaan varhaiskasvatusta järjestettävän inklusion periaatteiden mukaan (Opetushallitus 2018, 54). Inklusion näkökulmasta erityistä tukevien lasten sijoittaminen osaksi muita lapsiryhmiä on perusteltua ja aiheesta on tehty useita tutkimuksia 1990-luvulla. Näissä 1990-luvulla tehdyissä tutkimuksissa (Roberts, Burchinal & Bailey 1994; Bailey, Burchinal & McWilliam 1993; Bailey, McWilliam, Ware & Burchinal 1993; Blasco, Bailey & Burchinal 1993) havaittiin, että ryhmässä, jossa on erityistä tukea tarvitseva lapsi, vuorovaikutusta lasten kesken tapahtui enemmän erityistä tukevien lapsen olevassa ryhmässä verrattuna lapsiryhmään, jossa ei ollut erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Lisäksi tutkimuksissa havaittiin, että tällaisessa ryhmässä, jossa on erityistä tukea tarvitseva lapsi, lasten motoriset, kognitiiviset ja vuorovaikutuksen keinot kehittyivät ryhmän nuoremmilla lapsilla paremmin ja vuorovaikutusta nuorempien lasten kesken oli enemmän verrattuna samanikäisiin lapsiin ryhmässä, jossa ei ole erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Tutkimuksissa löydettiin myös, että erityistä tukevien lasten sijoittaminen inklusion periaatteella ryhmään mahdollisti näiden lasten kohdalla paremmin leikkitaitojen hallitsemisen verrattuna erityistä tukevia tarvitseviin lapsiin, jotka eivät olleet sijoitettuna inklusion mukaisesti sekaryhmään. (Odom & Diamond 1998, 9.)

3.6.2 Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjen muuttaminen tuen tarvetta vastaavaksi

Varhaiskasvatuksen ympäristöjen tulee olla toimivia niin fyysisestä, sosiaalisesta ja psyykkisestä oppimisympäristön näkökulmista. Toimivat oppimisympäristöt mahdollistavat lapselle monipuoliset toimintamahdollisuudet, mutta oppimisympäristöjen merkitys näkyy myös lapsen toiminnassa, sillä toimivaksi rakennettu oppimisympäristö tukee muun muassa lapsen keskittymiskykyä ja mahdollisuutta onnistuneeseen vuorovaikutukseen ilman turhia konflikteja kaverisuhteissa. (Heinämäki 2004, 57.)

Kun toiminta mukautetaan lapsen sietokyvyn rajoissa ja toiminta on joustavaa, niin toimintakyvyltään rentoutunut lapsi pystyy paremmin toimimaan ja oppimaan. Toiminnassa tulee huolehtia lapsen nepsy-haasteisiin liittyen eri aistikanavien (muun muassa auditiivinen, visuaalinen, liikeaisti ja kosketusärsykkeet), käyttäminen ja niiden kuormitus. Visuaalisesti toimiva keino on esimerkiksi kuvien käyttäminen ymmärtämisen helpottamiseksi ja suullisten ohjeiden tueksi. Kun arjen struktuuri tai lapsen oma struktuuri on kuvitettu, auttaa se lapsen kykyä ennakoida toimintaa; mitä tapahtuu seuraavaksi ja kuvilla pystytään sarjoittamaan tehtäviä. Toiminnassa tulisikin huomioida joustavuus varaamalla riittävästi aikaa lapsen toimintaan. Arjessa erilaisissa tehtävissä voidaan hyödyntää monenlaisia apuvälineitä, esimerkiksi kynäotetukia, kynien paksunnoksia, painoesineiden hyödyntämistä pöytätyöskentelyn yhteydessä ja erilaisten istuinalustojen hyödyntäminen, liimapuikon hyödyntämistä tahmaavan liiman sijaan askarteluissa ja ihan esimerkiksi aikuisen kosketus voi toimia riittävänä aistiärsyksenä toiminnan aloittamiseen. Kun lapsi on tullut tutuksi ryhmän aikuisille ja lasta on toiminnassa pystytty havainnoimaan, on yleensä myös selvillä lapsen parhaat aistikanavat toiminnassa, jolloin niitä kannattaakin pyrkiä hyödyntämään, jotta lapsen itsenäisyys ja osallisuus kasvavat lisäten lapsen itsetuntoa. (Yack, Sutton & Aquilla 2001, 133-134, 136-137, 140.)

Toiminta edellyttää johdonmukaisuutta ja havainnointia sekä arviointia, mikäli tämä toiminta ja keinot eivät auta, tulee toimintaa miettiä arvioiden, mitä tehdä toisin. Sen lisäksi lasta tulee kuulla ja havainnoida sekä arvioida, viekö keinot ja menetelmät haluttuun suuntaan. Vaikka lapsella olisi haasteita tai vaikeuksia toiminnassaan, niin se ei silti muuta perustyötä. Perustyötä mukautetaan siten,

että haasteisiin pystytään vastaamaan. Havainnointien ja arviointien perusteella voidaan antaa käytännön neuvoja arkeen toiminnan ohjaukseen, kuinka arkea voidaan helpottaa ja mitä tekemistä voidaan kokeilla, miten tiloja hyödynnetään työn suunnittelussa ja kuinka toimintaa kokonaisuudessa voidaan rauhoittaa. Toiminnan onnistumisen kannalta havainnointi ja arviointi on erittäin tärkeää. Sen pohjalta toimintaa voidaan muuttaa ja kohdentaa vastaamaan tarpeisiin paremmin. Tärkeää on katsoa lasta, mistä tämä lapsi hyötyy ja millä keinoilla juuri hänen tarpeisiin voidaan vastata (Lautamo 2021.)

Lapset, joilla on nepsy-haasteita, hyötyvät johdonmukaisesta arjesta, jatkuvuudesta ja rutiineista. Koska jokainen lapsi on ainutlaatuinen, ja sen myötä jokaisen lapsen nepsy-haasteet näyttäytyvät yksilöllisesti, tulee myös ympäristö ja toiminta mukauttaa siten, että lapsen osallisuus toimintaan mahdollistuu hänen tasollaan nepsy-haasteista huolimatta. Kun keinoja ja menetelmiä sovelletaan lapselle sopivaksi, pystytään näillä keinoilla lisäämään lapsen itsenäisyyttä ja toimintakykyä lapsen arjessa siinä ympäristössä, jossa hän toimii. Jotta toimiva ympäristö löytyy keinoineen ja menetelmineen juuri tämän lapsen nepsy-haasteisiin vastaten, voi olla, että keinoja ja/tai menetelmiä joudutaan kokeilemaan jollakin toisella tapaa tai eri ajankohtana uudestaan. Voi myös olla, ettei kyseinen keino ja/tai menetelmä sovi tälle lapselle siten, että siitä saisi hyötyä, jolloin tulee kokeilla muuta keinoa ja/tai menetelmää. Työskentely sopivien keinojen löytymiseksi edellyttää periksi antamattomuutta ja näihin haasteisiin voi pyytää varhaiskasvatuksen erityisopettajalta neuvoa ja tukea, kun oma keino ja menetelmävaranto on käynyt tyhjäksi. (Yack, Sutton & Aquilla 2001, 126-127.)

Vuorovaikutustilanteissa nepsy-haasteiden kanssa tuleekin miettiä kommunikation keinoja. Joillekin lapsille nepsy-haasteiden kanssa esimerkiksi katsekontaktin ottaminen aikuiseen voi olla vaikeaa, siksi tuleekin hyödyntää muita aistikanavia, kuten kuuloa tai lapsen katseen kohdistamista kuvakortteihin, jotka toimivat ohjaamisen tukena. Lapselle, jolla on nepsy-haasteita, voi olla huomattavasti helpompi jäsentää visuaalista informaatiota verrattuna kielelliseen informaatioon. Visuaalisen informaation näkökulmasta fyysiseen oppimisympäristöönkin tulee kiinnittää huomiota, kuinka paljon fyysinen oppimisympäristö antaa aistiärsyksiä ja kuinka paljon fyysinen oppimisympäristö tukee lapsen itsenäistä toimintaa, esimerkiksi missä lapsen istumapaikka on tai missä tavaroita

ta säilytetään mistä lapsi pystyy itsenäisesti hakemaan työskentelyyn tarvittavia välineitä? Tarjoaako fyysinen oppimisympäristö mahdollisuuden liikkeeseen siinä missä myös tarjoutuu mahdollisuus itseään rauhoittavaan tekemiseen? Onko fyysinen oppimisympäristö aistikanavien kautta sellainen, että yksi aistikanava ei ylikuormitu, esimerkiksi auditiivinen aistikanava; onko oppimisympäristön äänimaailma sellainen, ettei se kuormita liikaa ja onko ääniympäristö kielelliselle vuorovaikutukselle mahdollistava? Mikäli lapsi kuormittuu ääniympäristöstä, tulee siihen olla keinoja vaikuttaa tarjoamalla äänimaailmaltaan rauhallisempaa tilaa tai kuulosuojaimia, mutta myös ohjata lapsia ja aikuisia äänenkäytön suhteen, onko tilassa mahdollista rajata pienemmän ryhmän käyttöön, ettei äänivolyymi nouse liian kovaksi? (Yack, Sutton & Aquilla 2001, 127-131.)

Kuvien käyttö kommunikoinnin tukena ei ainoastaan tue kielen kehitystä vaan parantaa myös tarkkaavaisuutta (Bringham, McKenna, Lavin, Koc, Watkins & Bringham 2019, 45).

Fyysisessä oppimisympäristössä tuleekin huolehtia kommunikoinnin apuvälineiden saatavuudesta sekä visuaalisista elementeistä auttamaan lasta ymmärtämään päivän kulusta varhaiskasvatuksessa, strukturoitu päiväjärjestys ja toimintojen kuvittamine auttavat jäsentämään visuaalisesti lapselle päivän ja tapahtumien kulkua. Ympäristön, rutiinien ja kielellisten ohjeiden tulee pysyä yksinkertaisina ja mahdollisten muutosten suhteen lapsen tulisi pystyä ennakoimaan toimintaa, mutta myös henkilöstön tulee ennakoida muutokset lapselle. Ennakoinnin tarkoituksena on auttaa lasta ymmärtämään tulevia tapahtumia ja myös toiminnan lopettamista. (Yack, Sutton & Aquilla 2001, 129-133.) Ennakoinnin tärkeys nousee tukea tarvitsevan lapsen kohdalla erittäin tärkeäksi. Siksi on tärkeää ohjata lasta ennakoiden, esimerkiksi 15 minuutin päästä siirrytään toiseen tekemiseen, jolloin lapsella on aikaa sisäistää mitä on tapahtumassa ja lopetella sen hetkinen tekeminen. (Shelden & Rush 2010, 180.)

Lapselle tulee tarjota mahdollisuus osallisuuteen vaikuttaa arjen tapahtumissa, siihen tuleekin tarjota lapselle erilaisia vaihtoehtoja. Esimerkiksi aamupiirin aikana lapsen sijoittamisella voi olla isokin merkitys, hyötyykö lapsi aikuisen vieressä istumisesta, jos aikuinen pystyy keskustelun ohessa tarjoamalla lapselle käsiin kosketeltavia ja väännettäviä leluja, joiden tukemana lapsi pystyy säilyttämään tarkkaavaisuuden aamupiiriin vai tuleeko suurempi hyöty painoeläimen

käytöstä, jota silittää ja kosketella piirin aikana? Tai tuleeko lapsi sijoittaa siten, että se mahdollistaa lapselle liikkumisen piirin aikana tai hyötyykö lapsi esimerkiksi jumppapallon päällä olemisesta piirin aikana, vai pystytäänkö tukemaan piirissä istumista erilaisten istuinalustojen tukemana tarkkaavaisuuden ylläpitämiseksi? Mikäli tilanteet edellyttävät odottamista, tulee siihenkin miettiä jo valmiiksi menetelmiä joita voi hyödyntää, esimerkiksi liikettä tarjoavat laulut tai muu liikkeen salliminen helpottaa odottamista. Myös erilaisten kosketusärsykkeiden tarjoaminen, kuten eri pintaiset hierontapallot voivat auttaa niitä käsissä pitäessään tai jalkapohjia niihin hieroen. Lapsen toimintaa voi rauhoittaa ja tarkkaavuutta parantaa jo ihan lapsen purukumin pureskelun salliminen (ikä huomioiden) tai antamalla lapselle pureskeltavia leluja. (Yack, Sutton & Aquilla 2001, 129-133.)

3.7 Varhaiskasvatuksessa tehtävä yhteistyö

Kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laaditaan, on erityisen tärkeää huoltajien mukana olo prosessissa ja heidän osallisuuden mahdollistaminen. Huoltajien tärkeyttä ja merkitystä lapsen tilanteen asiantuntijana ei tule väheksyä, vaan heidät tulee kohdata tasavertaisena, koska huoltajat tuntevat ja näkevät lapsen ympäristöissä, joissa varhaiskasvatuksen henkilöstö tai muut verkosto eivät näe. (Heinämäki 2004, 64.) Jotta yhteistyö perheen kanssa olisi vaikuttavaa, tulee yhteistyön perheen kanssa muodostua kasvatuskumppanuuteen, jossa on yhteinen luottamus ja kunnioittava kohtaaminen mahdollistavat parhaiten päätösten tekemisen lapsen ja perheiden tarpeita vastaaviksi. Siksi vuorovaikutuksen laatua kohtaamistilanteissa ei tule väheksyä, merkittävää on mitä sanotaan ja mitä ei sanota, kuinka ja miten sekä milloin sanotaan. (McWilliam 2010, 127.) Yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeää kuten avoin vuorovaikutus, jolloin asioista puhutaan suoraan mutta huoltajia kunnioittaen. Työ edellyttää rohkeaa otetta ja avoimuutta huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. (Lautamo 2021.) Jotta lapsen kasvusta ja kehityksestä saataisiin mahdollisimman kokonaisvaltainen ja selkeä kuvaus, tulee havainnointia ja arviointia toteuttaa myös vuorovaikutuksessa ja keskustelussa erityisesti lapsen huoltajan kanssa. Kun yhteistyötä tehdään yhdessä henkilöstön ja huoltajien kanssa, on yhteistyön tuloksilla positiivisempi vaikutus lapsen kasvun ja kehittymisen tukemiseen. (Crutchley 2017, 47.) Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä henkilöstön

tulee vahvistaa huoltajia siitä, että henkilöstöllä on osaaminen ja taidot, keinot ja menetelmät tukea heidän lastaan (Fox 2010, 240).

Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä tulee muistaa perheiden monimuotoisuus. Jokainen perhe toimii omanlaisena yksikkönä omien arvojensa ja elämäntyylin kautta. Toisissa perheissä perhe-käsitys voi olla hyvin laaja ja lapsen perheeseen saattaa kuulua useampia aikuisia ja toisilla voi olla hyvin pieni perhe, lapsella voi ollakin vain yksi huoltaja, mutta se ei vaikuta perheen toimivuuteen. Perhe-käsitys tulee myös työskentelyssä huomioida monimuotoisena systeeminä. Yhteistyö toisen perheen kanssa voi olla helpompaa, kuin yhteistyö jonkun muun perheen kanssa. Huolimatta siitä, tulee perheen monimuotoisuus kohdata kunnioittaen ja pyrkiä tavoittelemaan toimivaa ja sujuvaa yhteistyötä perheen kanssa. (Hanson & Lynch 2010, 148-149.) Kun työskennellään perheen kanssa, tulee henkilöstön pitää mielessä, että jokainen perhe on rooleiltaan ainutlaatuinen ja sen mukaisesti perheet tulee kohdata. Perheissä roolit voivat olla hyvin moninaisia ja vastuut samoin jakaantuneita, joten sen sijaan että perhe nähdään tietynlaisena systeeminä, tulee jokainen perhe kohdata omanlaisena perhesysteeminä. (Arnold 2018, 26).

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön haaste voi olla tilanne, jossa varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien näkemykset eroavat toisistaan. Huoltajien voi olla vaikea hyväksyä kriittistä palautetta tai huolta lapsesta, mutta myös varhaiskasvatuksen henkilöstön voi olla vaikea ottaa kriittistä palautetta huoltajilta vastaan. Mikäli tilanne päätty näin mutkikkaaksi, tulee työskentelyssä painottaa vanhempien kohtaamista ja lapsen näkökulman esittämistä. Huoltajilta voi puuttua myös ymmärrys tai tieto siitä, että varhaisen puuttumisen keinoin voidaan korjata toimintaa verrattuna, että tilanteen annetaan kasautua ja myöhemmin esimerkiksi koulussa asiaa yritetään korjata tilanteen ollessa huomattavasti haastavampi korjata sekä sen vaikutukset muuhun ympäristöön ja lapseen voivat olla paljon haastavampia myöhemmin verrattuna varhaiskasvatuksessa tehtävään ennaltaehkäisevään ja korjaavaan toimintaan. Huoltajille tulee antaa perusteluja toiminnasta ja valinnoista, jotka auttavat huoltajia tekemään lapsen kannalta parempia valintoja. Sen lisäksi yhteistyössä huoltajien kanssa tulee huolehtia siitä, että huoltajat kokevat lasta koskevissa palavereissa heidän olevan lapsensa elämän tärkeimpiä asiantuntijoita ja kannustajia. Huoltajia tulee

kannustaa ja tarvittaessa ohjata hakemaan vertaistukea, sillä tieto myös muidenkin huoltajien haasteista ja vaikeuksista omien lasten kanssa voi auttaa lapsen huoltajia vaikeiden aikojen läpi. Loppujen lopuksi kuitenkin lapsen kasvatuksesta vastuu on aina huoltajilla, mikä merkitsee sitä, että päätökset riippuvat huoltajista, ketkä he suostuvat ottamaan työskentelyyn mukaan jakamaan kasvatusvastuuta, tukea, ohjausta ja neuvoa. (Huhtanen 2004, 38-39.)

Vaikka varhaiskasvatuksessa iso työ tehdään yhdessä perheen kanssa, on lapselle tarjottavia palveluita myös terveydenhuollossa ja sosiaalisuudessa. Palvelujärjestelmän osien tulisi kehittää eri tahojen keskinäistä yhteistyötä sujuvammaksi. Palvelujärjestelmän hajanaisuus antaa syy työskennellä palveluiden läpinäkyvyyden puolesta sekä palveluiden tavoitteista avoimesti tiedottaen, jotta eri tahot pystyvät ohjaamaan lapsiperheitä paremmin heitä parhaiten palvelun palvelun piiriin. Vanhempia syyllistävä tai vähättelevä asenne on vakava este palveluiden kehittämiseksi ja se vaikuttaa palveluiden piiriin hakeutumisessa matalalla kynnyksellä. Myös perusterveydenhuollon palveluissa on puutteita ongelmien tunnistamiseen ja lasten psyykkisiä häiriöitä leimaa mielikuva häiriöiden yksinkertaisuudesta ja syy-seurausajattelusta. (Sourander & Marttunen 2016, 122.)

Eri verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö kunnissa eri palveluiden välillä edellyttää yhteistyön kehittämistä ja yhteistyön ylläpitämistä. Yhteistyötä voi tapahtua niin oman palvelusektorin sisällä kuin muiden palveluntuottajien kesken myös oman kunnan ulkopuolella, joten yhteistyötä tulee suunnitelmallisesti kehittää. Lapsen ja perheen kanssa voi työskennellä yhtä aikaa laajakin verkosto, jolloin varhaiskasvatushenkilöstöltä edellytetään osaamista työskennellä moniammatillisessa yhteistyössä. Yhteistyön eri verkostojen kesken tulee aina tukea lasta ja perheen vanhemmuutta sekä kasvatustyötä. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä vaaditaan paikallistason varhaiskasvatuksen ja muiden tuki- ja palvelujärjestelmän tuntemusta, jotta huoltajia voidaan ohjata lapsiperheiden palveluiden ja tukijärjestelmien käyttöön. (Heinämäki 2004, 64-65.)

3.8 Varhaiskasvatuksessa tehtävä työ ennaltaehkäisevänä toimintana

Ennaltaehkäisevä toiminta ja varhainen puuttuminen vaikuttaa merkittävästi elämään parantamalla monia eri hyvinvoinnin osa-alueita ja pienentää merkittävästi myöhempiä kustannuksia ongelmien parantamisesta ja hoidosta korjaavana toimintamana myöhemmin elämässä (Reynolds, Hayakawa, Ou, Mondì, Englund Candee & Smerillo 2017, 1453.) Laajemmassa mittakaavassa on kuitenkin työskentelyä tarkasteltava ennaltaehkäisevän toiminnan näkökulmasta, sillä kuitenkin inklusio mahdollistaa lasten osallistumisen osana ryhmää ja ennaltaehkäisevä toiminta parantaa pidemmällä aikavälillä sosiaalisia ja akateemisia tuloksia. Ennaltaehkäisevä toiminta varhaiskasvatuksessa mahdollistaa tasavertaiset oppimismahdollisuudet riippumatta lapsen sosioekonomisesta taustasta, sukupuolesta, etnisyydestä, tuen tarpeesta tai muusta kulttuurisesta taustasta. (Obiakor, Obi, Utley, Graves & Banks 2019, 216-217.)

Lapsen varhaiskasvatuksessa viettämä aika muodostaa merkittävän osan lapsen päivästä. Toisaalta juurikin varhaiskasvatuksessa käytettävä aika tarjoaa mahdollisuudet harjoitella erilaisia taitoja luonnollisessa ympäristössä niin yksin kuin osana ryhmää, sillä lasta tukemassa ja toimintaa havainnoimassa on varhaiskasvatuksen henkilöstö erilaisilla koulutustaustoilla. (Ranta, Kauppi & Koskinen 2018, 116.) Viime vuosina on havaittu lasten käyttäytymisen vaikeuksien yleistyneen kuten tarkkaavaisuuden haasteet ja vuorovaikutuksen ongelmat. Ongelmien ennaltaehkäisyn merkitys korostuu, sillä varhaiskasvatuksessa ennaltaehkäisyä tulee tietoisesti kehittää suunnittelemalla oppimisympäristöjä siten, että lapsen vuorovaikutuksen taitoja voidaan tukea ja kehittää sekä toiminta on lapsen kehitystasolleen sopivaa, riittävän pienessä ryhmässä tapahtuvaa, tavoitteellista toimintaa. Suunnitelmallisella ja tavoitteellisella työskentelyllä voidaan ennaltaehkäistä käyttäytymisen ongelmia. (Heinämäki 2004, 57.)

Varhaiskasvatuksen laadusta puhuttaessa osa laatua on myös lapsen kasvua ja kehitystä tukeva ja kehityksen ongelmia ennaltaehkäisevä toiminta. Jotta laadukas työskentely toteutuu, edellyttää se henkilöstöltä tavoitteellista työskentelyn havainnointia ja reflektointia edellyttäen henkilöstön tuntevan lapsen kasvun ja kehityksen vaiheet sekä työnantajan riittävän täydennyskoulutuksen. Kun työskentelyssä on kehitysmuonteinen ja refleктоiva työote, toimii se ennaltaehkäise-

vänä tukena ja mahdollistaa tuen tarpeen varhaisen havainnoimisen. (Heinämäki 2004, 57.)

On jo pitkään ollut tiedossa ja tunnistettavissa, että varhainen puuttuminen ja oikea aikainen tuki on kaikkein vaikuttavin tapa varmistaa lapsen tuen oikea-aikaisuus ja hyöty kasville ja kehitykselle. (Crutchley & Hunt 2017, 114.) Työskentelyssä oikea-aikaisuus varhaisen puuttumisen osalta edellyttää tuen tarpeen varhaisen havaitsemisen, jolloin varhaiskasvatuksen työskentelyssä näytetään isona ja merkittävänä roolina lapsen kasvun ja kehityksen seuranta ja havainnointi. Lapsen kasvun ja kehityksen arviointi ei ole pelkästään varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla, vaan arvioinnissa on mukana luontaisesti lapsen huoltajat sekä neuvola, jolloin lapsen kasvun ja kehityksen arviointi koostuu useammasta tahosta monipuolistaen näin arviointia. Eri tahojen, tässä tapauksessa huoltajat, varhaiskasvatus ja neuvolat voivat arvioida lapsen kasvua ja kehitystä moniulotteisesti peilaten toimintakykyä erilaisissa ympäristöissä saaden erilaista palautetta toiminnasta. (Heinämäki 2004, 57.)

3.9 Varhaiskasvatuksen toiminnan laadun arviointi ja kehittäminen

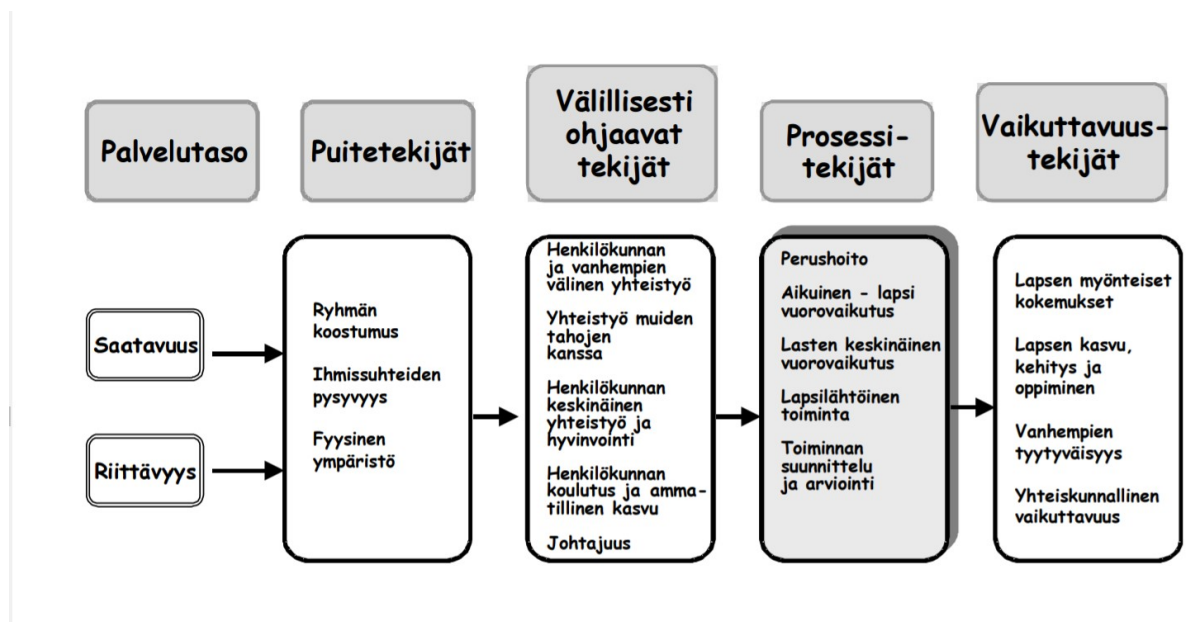
Varhaiskasvatuksen laatua ajatellen on oman toiminnan tarkastelu ja arviointi merkityksellistä. Koska laadukas varhaiskasvatus voi ennaltaehkäistä monia ongelmia tai niiden vaikeutumista, tulee jo pelkän varhaiskasvatuksen perusosaamisen olla vahvaa. Varhaiskasvatuksen perusosaamisella tarkoitetaan lapsen päivittäisen toiminnan ja tuen näkyväksi tekemistä, sillä se auttaa selkiyttämään toiminnan ja tuen tarpeita sekä kehittämiskohteita. (Allila 2004, 17.) Kuitenkaan varhaiskasvatusta ei kehitetä vain erityistä kehittämällä, vaan laadukkuutta on se, kun henkilöstöllä on vahva perusosaaminen, jolloin vahvalla perusosaamisella voidaan luoda pohja laadukkaalle varhaiskasvatukselle lapsen tueksi. (Heinämäki 2004, 16.) Varhaiskasvatuksen haasteena onkin pystyä vastaamaan muuttuvaan toimintaympäristöön. (Allila 2004, 18.)

Reflektoinnin tärkeys työssä tulee kuljettaa kaikessa arjen tekemisessä mukana, jolloin työntekijä voi havainnoida ja arvioida toimintaa, miettiä mikä onnistui ja mikä ei onnistunut ja sen pohjalta muuttaa toimintaa vastaamaan paremmin tarpeita. Sen lisäksi että reflektointi toimii oivana arvioinnin työkaluna, on se myös ammatillisen osaamisen ja tietämyksen kehittämistä. Refleктоivaan työotteeseen liittyy myös saatu tai hankittu palaute. Palautteen pohjalta voidaan

myös toimintaa arvioida ja kehittää, joten palautteen merkitys toiminnan suunnittelussa on myös merkittävä tekijä. (Shelden & Rush 2010, 180-181.)

Pedagogista toimintaympäristöä tulee arvioida ja sen toimivuutta havainnoida jatkuvasti sekä kehittää ympäristöä vastaamaan paremmin sen hetkisiin tarpeisiin. Toiminnassa tärkeää onkin havainnointi ja sen dokumentointi, mutta sen lisäksi toimintaa tulee arvioida sekä kehittää ja palata jälleen toiminnan havainnointiin ja dokumentointiin, josta jatketaan arviointiin. Näin pedagogiselle toiminnalle luodaan jatkuva oppimisen ja kehittämisen kehä, jossa arviointi – kehittäminen- muutos – ovat osa suunnitelmallista toimintaympäristön kehittämistä. (Lenz Taguchi 2009, 123-124.) Lapsia tuleekin osallistaa osana arviointia, jotta arvioinnista saadaan moniulotteisempi. Arviointiin tuleekin sisällyttää lapsen subjektiiviset kokemukset omasta hyvinvoinnistaan osana aikuisten tekemää objektiivista arviointia. (McAuley & Rose 2010, 217.)

Varhaiskasvatuksessa laatua arviotaessa voidaan käyttää varhaiskasvatuksen laadunarviointimallia, jonka avulla kuvataan niin palvelutaso, puitetekijät, välillisesti ohjaavat tekijät, prosessitekijät, välillisesti vaikuttavuustekijät.

Kuvio 7. Päivähoidon laadunarviointimalli Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen, & Vartiainen (1999, 80) mukaan.

Palveluiden saatavuus ja riittävyys tarkoittaa toiminnan järjestämisen tasolla sitä, että palvelua on saatavissa ja se vastaa asiakkaiden tarpeita ollen riittävää. Puitetekijöillä ryhmän koostumuksen osalta tarkoitetaan muun muassa varhaiskasvatuksen inklusiota, jolla lapset voivat kasvaa ja toimia osana omaa ryhmää. Ihmissuhteiden pysyvyydellä tarkoitetaan henkilökunnan pysyvyyttä, sillä laatutekijä on myös ihmissuhteiden pysyvyys. Kun lapsi tarvitsee tukea, on ympäristötekijöillä laadun näkökulmasta suuri merkitys. Jotta varhaiskasvatuksen henkilöstö voi toteuttaa varhaiskasvatuksen sen vaatimusten mukaisesti, tulee laadun puitteiden olla kunnossa tarkoittaen riittävää henkilökuntaa, tilat toiminnalle, tarvikkeet ja välineet. (Allila 2004, 18-21.)

Välillisesti ohjaavissa tekijöissä suurin haaste on kehittäminen, miten varhaiskasvatuksen perusosaamista kehitetään ja miten erityisosaamista lisätään. Laadun kehittäminen osana työ- ja toimintatavoissa tulisi hahmottaa ja liittää laajemmin henkilöstön yhteistyöhön, moniammatilliseen työskentelyyn ja verkostojen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Osaamisen kehittäminen tulisikin nähdä osana työyhteisön kehittämistä. Laatua kehittäkseen työtapoja ja -menetelmiä tulee arvioida ja sen pohjalta kehittää varhaiskasvatuksessa. Yhtenä haasteena on myös huoltajien osallisuus arviointiin, sillä huoltajien osallisuus arvioinnissa edellyttää yhteistyön lisäämistä ja yhteistyön arviointia. (Allila 2004, 18-21.)

Prosessitekijöissä lapsi tulee nähdä toiminnan kohteena ja keskiössä omana ainutlaatuisena itsenään. Haasteena onkin yksilöllisessä työskentelyssä löytää kaikkien toimintojen ohella juuri tälle lapselle soveltuvat keinot ja menetelmät arjessa toimimiseen. Kun osaaminen lisääntyy, tulee työskentelyä, toimintatapoja sekä pedagogista toimintatapaa arvioida ja kehittää kokonaisuutena. Työskentelyn suunnitelmallisuus onkin yksi laadun tekijä. Työtä tuleekin ohjata suunnitelmallisesti niin lapsen tasolla kuin ryhmä- ja kuntatasolla, jossa työ tuen toteuttamisesta, henkilöstöstä, resursseista, prosesseista ja sisällöistä on käytännön suunnitelmat. Suunnitelmallisen työn jatkumona on työn suunnitelmallinen arviointi, työn dokumentointi, havainnointi, seuranta ja monipuolinen arviointi. Koska pelkkä työtapojen suunnitelmallisuus ja arviointi eivät pelkästään riitä, tulee myös toimintaa kehittää systemaattisesti eri tasoilla; toimintaa tulee kehittää niin lapsen, päiväkodin, kunnan ja valtakunnan tasolla. Kaikki nämä

tulee sitoa yhteen kokonaisuudeksi, arviointi ja siitä johdetut tulokset, niiden johtama kehittämistoiminta ja sen sitominen arjen varhaiskasvatukseen työhön ja sen parantamiseen. (Allila 2004, 18-21.)

Varhaiskasvatuksen laadukkuutta voidaan arvioida niin lapsen, perheen kuin yhteiskunnan näkökulmasta. Vaikuttavuutta lapsen osalta voidaan tarkastella lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja myönteisten kokemusten kautta. Vaikuttavuutta perheen tasolla voidaan arvioida huoltajille mahdollistetun osallistumismahdollisuuksien kautta, missä määrin huoltajat ovat voineet osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin sekä miten huoltajat ovat kokeneet varhaiskasvatukseen vastanneen perheen tarpeisiin. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta vaikuttavuutta tarkastellaan toiminnan ennaltaehkäisevänä ja korjaavana toimintana, joka näyttäytyy monella tavalla. Jotta tukea voidaan antaa, tulee perusosaamisen olla vahvana ja laadukkaana varhaiskasvatukseen perustana toiminnalle. Mikäli perusta ei ole kunnossa, ei yksittäinen keino tai menetelmä riitä tukemaan kattavasti lapsen kasvua ja kehitystä. (Allila 2004, 18-21.)

Vaikka kaikki edellä kuvatut laadun tekijät ovat aikuislähtöisiä arviointimalleja, ei tule unohtaa laadun kehittämisen tärkeintä mittaria, lasta ja lapsen kokemusta. Kun lapsen arkea varhaiskasvatuksessa tarkastellaan lapsen kokemusten kautta, voidaan päivittäisen arjen laadukkuus liittää lapsen kasvua ja kehitystä tukevaan toimintaan. Päivähoidon laadunarviointimallin avulla voidaan tarkastella lapsen kokemuksia. Prosessitekijöiden kohdalla lapsen turvallisuuden tunnetta ja voimavarojen käyttöä arjessa voidaan tarkastella toiminnan säännöllisyyden ja ennakoitavuuden kautta. Myös luotettavat suhteet aikuisiin lisäävät turvallisuuden tunnetta ja kehittää lasta vuorovaikutustaitojen osalta.

Puitetekijöiden kohdalla innostava ympäristö aktivoi lasta. Kun ympäristön elementit tukevat lasta ja ympäristö on levollinen, tukevat ne lasta oman toiminnan ohjaamiseen ja keskittymiseen sekä toiminnan seurauksien ymmärtämiseen. Vaikuttavuustekijänä on, kun lapsi kohdataan kunnioittaen ja arvostaen, sillä lapsen yksilöllinen kohtaaminen kasvattaa itsetuntoa ja hän voi rakentaa omaa paikkaa sosiaalisessa yhteisössä muulla tavoin kuin ei-toivotulla käyttäytymisellä. (Allila 2004, 18-21.)

4 TUTKIMUSTOIMINNAN TULOKSET

4.1 Lapsen neuropsykiatriset erityispiirteet, keinot ja menetelmät varhaiskasvatuksen arjessa

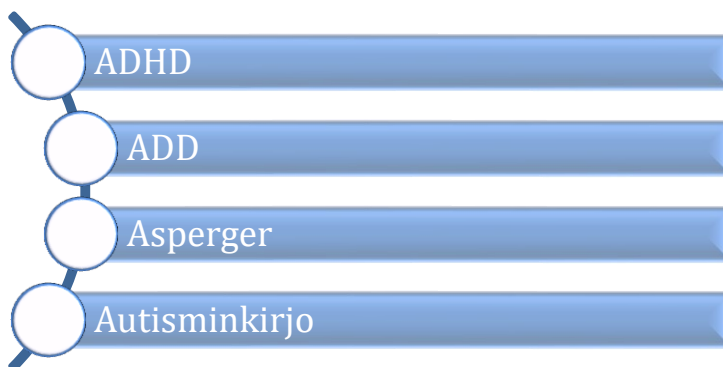
Haastateltavien kertoman pohjalta voidaan neuropsykiatrisia erityispiirteitä kuvailla seuraavilla adjektiiveilla, jotka on listattu oheiseen kuvioon 8.

Kuvio 8. Neuropsykiatrisia erityispiirteitä kuvaavat adjektiivit.

Kuvion 8 adjektiivit vastaavat melko hyvin aiemmin työssä kuvattuja neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia, jotka on lyhyesti koottu taulukkoon 3. Haastateltavien kertomat neuropsykiatrisia erityispiirteitä kuvaavat adjektiivit vastaavat tältä osin teoriaa.

Haastateltavat kertoivat esimerkki diagnooseja neuropsykiatrisista erityispiirteisistä, jotka on listattu seuraavaan kuvioon.

Kuvio 9. Esimerkki diagnooseja neuropsykiatrisista erityispiirteisistä.

Adhd oli yleisin, jonka kaikki ryhmät mainitsivat. Teoriasta poiketen niin Touretten oireyhtymää, joka kuvattiin taulukossa 3 niin sitä ei tuotu esille. Taulukosta poiketen, niin ADD nostettiin omaan yhtenä diagnoosina

Aiemmalla toimintakaudella haastateltavat ovat havainnoineet lapsilla seuraavia neuropsykiatrisia erityispiirteitä, jotka on kuvattu seuraavassa kuviossa 10.

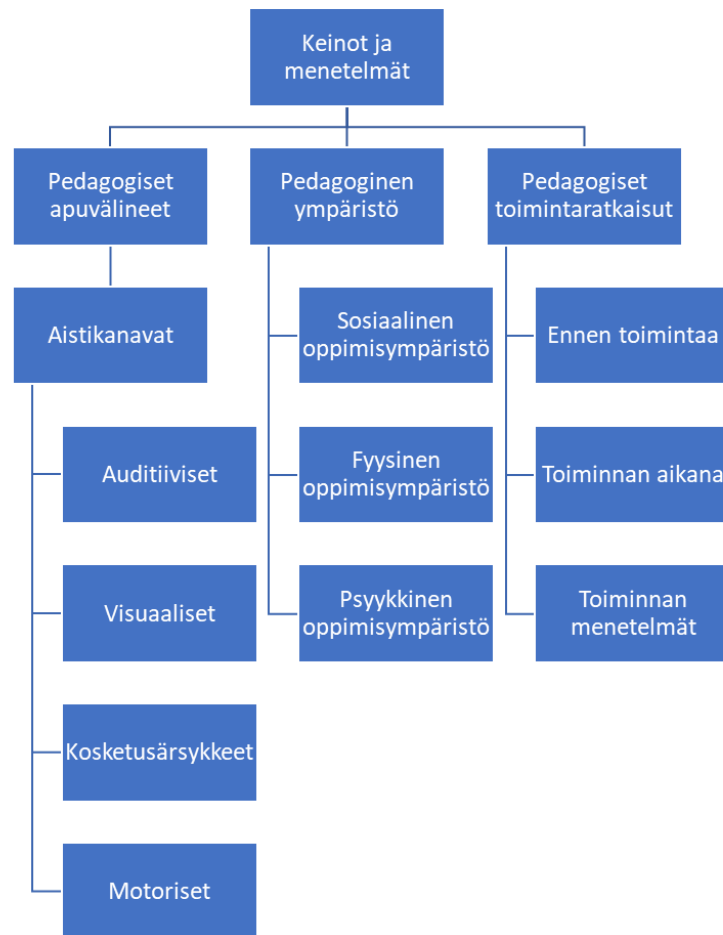

Kuvio 10. Edellisellä toimintakaudella havaittuja neuropsykiatrisia erityispiirteitä.

Haastateltavat kokivat, että keskittymiskyvyn ongelmat, impulsiivisuus ja tarkkaamattomuus ovat piirteinä lisääntyneet varhaiskasvatuksessa yleisellä tasolla. Lapsen neuropsykiatriset erityispiirteet koettiin laajana käsitteenä ja sen näyttäytyvän erilaisena ja eri vahvuisena eri lapsilla. Neuropsykiatriset erityispiirteet ovat arjen haaste lapselle ja/tai ympäristölle.

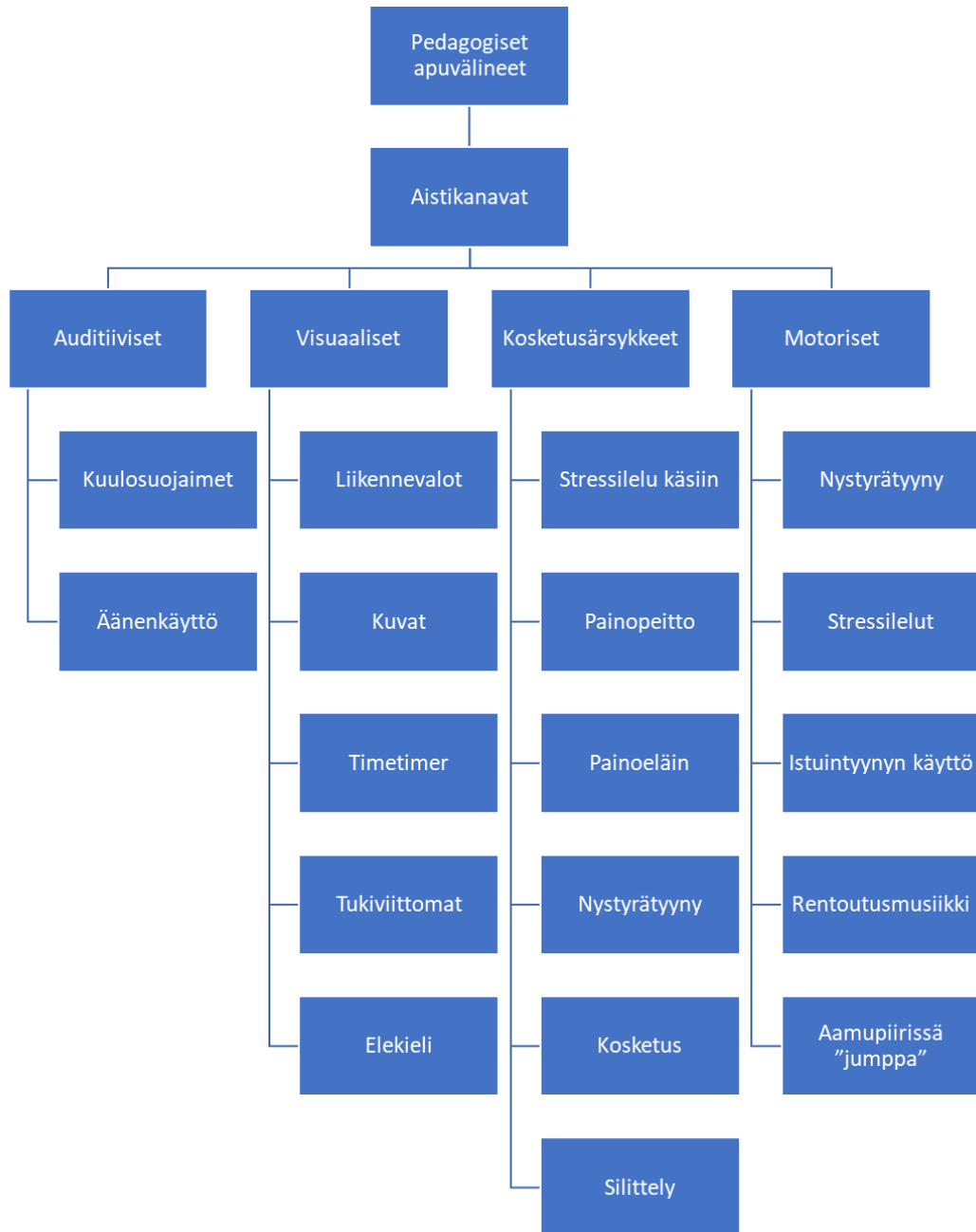
”Haasteet arjessa, johon tarvitsee erilaista tukea siten, että pystyy suorittamaan asiat sillä tavalla että lapsen taidot tulisi parhaiten näkyviin”

Haastateltavien kertoman perusteella varhaiskasvatuksessa olevat keinot ja menetelmät voitiin ryhmitellä kuvion 11 mukaisesti siten, että keinot ja menetelmät ovat yläkäsitteenä, jonka alle luotiin kolme alaluokkaa, joista jokainen alaluokka jakaantuu vielä pienempiin osioihin.

Kuvio 11. Keinot ja menetelmät - luokittelu.

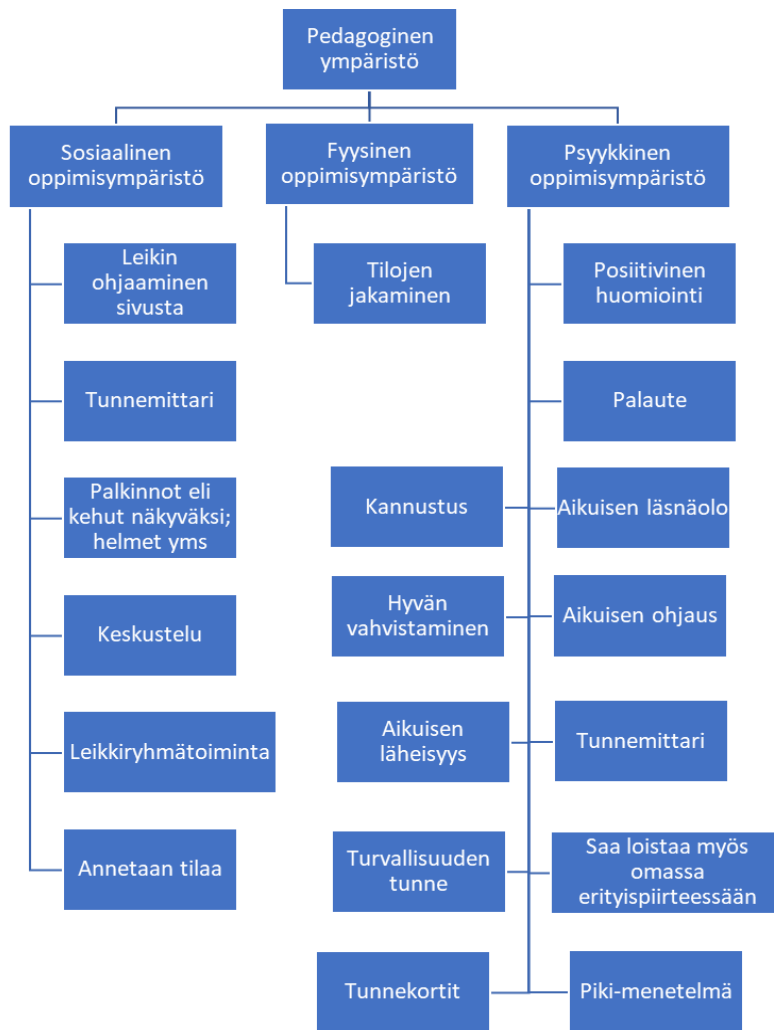
Keinot ja menetelmät on voitu siis jakaa kolmeen luokkaan, pedagogisiin apuvälineisiin vasemmalla, pedagogiseen ympäristöön keskellä ja oikeassa laidassa on pedagogiset toimintaratkaisut. Pedagogisien apuvälineiden alla on eri aistikanavien kautta vaikuttavat apuvälineet. Pedagoginen toimintaympäristö jakaantuu sosiaaliseen, fyysiseen ja psyykkiseen oppimisympäristöön. Pedagogiset toimintaratkaisut käsittävät osat ennen toimintaa, toiminnan aikana ja toiminnan menetelmät. Kuvion keinot ja menetelmät avataan seuraavissa kuvioissa selkeämmäksi. Ensimmäisenä tarkastellaan kuviossa 12 pedagogisia apuvälineitä. Pedagogiset apuvälineet toimivat yläkäsitteenä aistikanaville, jotka on pilkottu vielä omiksi ryhmiksi, joiden alle on lueteltu haastateltavien kertomia apuvälineitä.

Kuvio 12. Pedagogiset apuvälineet – alaluokittelu.

Pedagogiset apuvälineet luokittelu syntyi, kun haastateltavat keskustelivat käyttämistään apuvälineistä varhaiskasvatuksen arjessa. Niiden ryhmittelyn pohjalta pystyttiin luomaan luokkia, joihin apuvälineet jaoteltiin. Merkittävin oli kosketusärsykkeet, joista tuli jokaisessa haastattelussa paljon esimerkkejä niiden käytöstä arjessa.

Seuraavassa kuviossa 13 tarkastellaan pedagogista ympäristöä tarkemmin. Pedagoginen ympäristö voitiin jakaa kolmeen omaan oppimisympäristöön; sosiaaliseen, fyysiseen ja psyykkiseen oppimisympäristöön. Niiden alapuolelle eritelty haastateltavien kertomia ympäristön elementtejä.

Kuvio 13. Pedagoginen ympäristö – alaluokat.

Pedagogisen ympäristön kuvaaminen pystyttiin luokittelemaan, kun haastateltavien kertoman pohjalta löytyi erilaisia oppimisympäristöjä kuvaavia tekijöitä.

Oppimisympäristöt on kuvattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja Kemijärven kaupungin omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Kuviossa 14 tarkastellaan viimeistä osaa keinojen ja menetelmien kokonaisuudesta, yläluokan ollessa pedagogiset toimintaratkaisut. Pedagogiset toimintaratkaisut pystyttiin jakamaan ennen toimintaa tapahtuvaksi, toiminnan aikana tapahtuvaksi ja toiminnan menetelmiksi. Näiden alle on kuvattu niihin liittyvät elementit.

Kuvio 14. Pedagogiset toimintaratkaisut- alaluokat.

Pedagogiset toimintaratkaisut -luokittelu voitiin luoda, kun haastateltavien keskusteluissa oli löydettävissä toimintaa ohjaavat ratkaisut, jotka voitiin ryhmitellä kolmeen. Kaikissa haastatteluissa toiminnan aikana tapahtuvat tekijät nousivat paljon esille kaikissa keskusteluissa. Ennakoinnin merkitystä korostettiin jokaisessa vaiheessa. Ennakoinnin merkitys vastaa myös teoriaa, jossa korostettiin

ennakoinnin tärkeyttä neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten kanssa työskennellessä.

4.1.1 Menetelmien ja keinojen vaikutus varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa
Ryhmätilanteissa haastateltavat kokivat yleisesti keinojen ja menetelmien rauhoittaneen niin toimintaa kuin arkea. Lapsi pystyi osallistumaan paremmin arjen toimintoihin osana ryhmää ja vertaisoppiminen oli mahdollista rauhallisessa ympäristössä. Keinot ja menetelmät mahdollistivat myös lapsen paremman keskittymisen toimintaan ja lapsi myös muisti toiminnan paremmin. Pienryhmätoiminta mahdollisti lapsen oman toiminnan hallitsemisen paremmin. Myös vuorovaikutuksen määrä pienryhmässä koettiin olevan lapselle helpompaa kun keralla on vain vähän lapsia verrattuna ison ryhmän vuorovaikutuksen määrään.

”No onhan sillä ollut siis rauhoittaa ja onhan sillä on tosi iso vaikutus esimerkiksi toimintakykyyn. Päivärytmi ennakoidaan.”

Leikki-tilanteissa korostui lapsen osallisuuden kokemus, kun lapsi pääsee leikkiin ja ryhmään mukaan. Lisäksi keinot ja menetelmät vaikuttivat leikin ylläpitämisen taitoon, niissä on havaittu kehitystä. Menetelmät ovat mahdollistaneet myös vertaisoppimisen leikkitaidoissa sekä vuorovaikutuksen kehityksen tukemisen.

”Se oli iso juttu ku se pyys päästä mukaa leikkiä”

Tunnetaitojen kanssa työskentelyssä keinot ja menetelmät ovat auttaneet lasta näyttämään ja kuvantamaan omaa tunnetilaa apuvälineiden avulla, kuten hymynaamat ja tunnemittari. Vaikka lapsella ei ole vielä ollut taitoa sanoittaa tunnetta, on hän sen pystynyt näyttämään osoittamalla kuvaa. Lisäksi kyky asettua toisen asemaan on kehittynyt.

”Ihanaa kun oli semmoiset niinku hymiö ja surunaamat ja näin niin se aina näytti tästä minulle että sillä on paha mieli, kun hänellä ei ollu vielä sanoja nii hän näytti aina tästäkin, että itsekin voin vähän mukauttaa näitä, että mihin ne näitä käyttää.”

Siirtymätilanteissa keinot ja menetelmät ovat helpottaneet siirtymistä toiminnasta toiseen käyttäen ennakoivia kuvia sekä time-timeria. Varhaiskasvatuksen arki on ollut haastateltavien kokemuksen mukaan sujuvampaa.

” Esimerkiksi kun siirrytään ruokailutilaan, niin minäkin sanon, että me lähdetään nyt syömään, että mennään jonossa ja kävellen niinku erikseen vielä painottaa sitä, että miten toimitaan. Se on niinku kaikkia lapsia silmällä pitäen se, että on ne tietyt niinku, niin, sitten sehän tuo sitä turvallisuuden tunnetta ja sitä semmoista niinku taas sitten omalla laillaan sitä hyvää mieltä, mutta kun on turvallinen olla niin on hyvä mieli ja homma toimi.”

4.1.2 Lapsen osallisuus arviointiin ja palveluprosessin kuvaus neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavalla lapsella

Lapsen osallisuutta arviointiin haastateltavat arvioivat ja pohtivat pitkään. Aluksi haastateltavat kuvasivat arvioinnin olevan vähäistä ja aiheen olevan *”tosi paha”*, mutta keskustelun edetessä haastateltavat toivat esille lasten kanssa käytävät keskustelut, kuinka aikuisten tekemiä havaintoja sanoitetaan lapsille ja suorat miltä tuntuu-kysymykset.

”Jos puheentuottamisessa on haastetta nii pitää miettiä tapaa.”

Seuraavassa kuviossa 15 on kuvattu palveluprosessi, joka edustaa ideaalia tilannetta lapsella, jolla on neuropsykiatrisia piirteitä. Kuviossa 15 näkyy prosessi, jonka mukaan toiminnan tulisi edetä. Kuvan lapsi ja perhe on fiktiivinen, mutta toiminta perustuu case-tapausten pohjalta rakennettuun palveluprosessin eri vaiheiden kuvaamiseen.

Kuvio 15. Lapsen, jolla neuropsykiatrisia erityispiirteitä, palveluprosessin kuvaus Kemijärven varhaiskasvatuksessa.

Palveluprosessi alkaa luontaisesti siitä, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen. Varhaiskasvatuksen aloitettuaan henkilöstö havaitsee melko pian lapsella olevan neuropsykiatrisia erityispiirteitä. Tämän jälkeen varhaiskasvatuksen henkilöstö konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa huoltajien luvalla. Huoltajien kanssa sovitaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta keskusteluaika ja mukaan pyydetään varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Keskustelussa sovitaan yhdessä tavoitteet ja keinot toiminnalle. Lapsen 4-vuotisneuvola tarkastuksessa havaitaan, että lapsen kasvussa ja kehityksessä on menty eteenpäin, mutta tuen tarvetta on edelleen. Huoltajien antamalla luvalla varhaiskasvatuksen erityisopettaja vie lapsen asian neuvolatyöryhmän käsittelyyn, jossa tukitoimista päätetään ja myös huoltajat saavat jaksamiseensa tukea perhe- ja mielenterveysklinikalta, eli ”pemistä”. Toimintaa jatketaan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden ja keinojen pohjalta, suunnitelmaa tarkastellaan puolivuositain ja toimintaa havainnoidaan ja seurataan sekä päivitetään suunnitelmaa. Kun havaitaan, ettei yleisen tuen keinot riitä enää lapselle, niin lapsesta laaditaan pedagoginen arvio yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Pedagogisen arvion jälkeen saadaan päätös tehostetusta tuesta. Lap-

sen asioissa työskennellään tiiviimmin yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatukseen erityisopettajan kanssa tarkastellen tavoitteita ja menetelmiä. Lapsen siirtyessä esiopetukseen pidetään tiedonsiirtopalaveri, jolloin huolehditaan riittävästä tiedonsiirrosta ja tiedonkulusta lapsen asioista.

4.2 Perheen kanssa tehtävä yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Perheen kanssa tehtävän yhteistyön perustana on puolivuositain pidettävät varhaiskasvatuskeskustelut eli niin kutsutut vasu-keskustelut. Lisäksi haastateltavat kertoivat, että tarpeen vaatiessa varhaiskasvatussuunnitelmia päivitetään. Yhteistyössä perheiden kanssa keskeiseksi tekijäksi nousi päivittäiset kohtaamiset, vaikkakaan aina oman ryhmän aikuiset eivät tapaa lapsen huoltajia. Myös vanhempien palautteenanto koettiin tärkeänä. Haastateltavat arvioivat olevansa viikkotasolla huoltajien kanssa tekemisissä noin 15-30 minuuttia viikkoa kohden.

Vahvuuksina perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä koettiin helppous lähestyä huoltajia huolimatta siitä, että huoltajat saattoivat kokea luottamuspulaa. Kuitenkin henkilöstö näki tärkeänä, että luottamuksen rakentaminen yhteistyön perustaksi on merkittävää. Haasteena kuitenkin työskentelyssä nähtiin, että hankalien asioiden työstäminen huoltajien kanssa vaatii paljon taitoa ja osaamista lukea tilannetta, ettei huoltajia kuormiteta entisestään. Kuitenkin huolen työstäminen ymmärrettiin tärkeänä tehtävänä, mutta huolen työstäminen voi olla vaikeaa osalla huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä, johon henkilöstö kaipasi lisää osaamista. Kuitenkin työskentelyssä ylipäättään perheen kanssa nähtiin paljon mahdollisuuksia viedä lapsen kehitystä ja kasvua eteenpäin. Yhtenä haasteena nostettiin esille lapsen päivän pituus varhaiskasvatuksessa. Henkilöstö koki tärkeänä näissä tilanteissa, että lapsella tulisi olla mahdollisuus lomaan varhaiskasvatuksesta. Myös ryhmän muutokset ja elämäntilanteet nähtiin merkittävinä haasteina perheen kanssa työskentelyssä.

<p>Perheen kanssa yhteistyön vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - helppo lähestyä vanhempia - avoin vuoropuhelu arjen toimivuudesta - ”uskaltaa puhua suoraan” - molemminpuolinen luottamus - yhteinen ymmärrys - päivittäiset kohtaamiset - huoltajien aktiivinen osallistuminen lasta koskeviin asioihin 	<p>Perheen kanssa yhteistyön heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - huoltajat eivät sitoudu tai osallistu - luottamusta ei ole varhaiskasvatuksen työntekijöihin, vaan luottamuksen rakentaminen vie aikaa - huolen työstäminen - huolen puheeksiotto - yhteinen linja puuttuu kodin ja varhaiskasvatuksen työskentelystä
<p>Perheen kanssa yhteistyön mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktiivinen työskentely helpottaa yhteistyötä - yhteinen ymmärrys tilanteesta helpottaa työskentelyä ja mahdollistaa erilaisten menetelmien kokeilun - luottamus tulevaisuuteen, että asioissa mennään eteenpäin - yhteistyön rullaaminen - huoltajat siirtävät hyväksi havaittuja menetelmiä myös kotiin käyttöön, vastaavasti kotoa hyväksi havaitut keinot varhaiskasvatuksessa käyttöön 	<p>Perheen kanssa yhteistyön haasteet</p> <ul style="list-style-type: none"> - huoltajien sitoutuminen - toisen huoltajan puuttuminen lapsen asioissa - henkilökunnan vaihtuvuus - ryhmän muuttuminen - elämänmuutokset - eriävät näkemykset lapsen tilanteesta - huoltajien kuormittuminen - lapsen päivän pituus varhaiskasvatuksessa

Kuvio 16. Perheen kanssa tehtävä yhteistyö sovelletulla SWOT-analyysin pohjalla.

Haastateltavien esittämistä kehittämisen kohteista pystyttiin luomaan kaksi luokkaa kehittämiselle, varhaiskasvatuksen sisällä tapahtuvat kehittämisen kohteet ja varhaiskasvatuksen ulkopuolelle suunnattavat kehittämisen kohteet koskien perheen kanssa tehtävää yhteistyötä.

Taulukko 6. Varhaiskasvatuksen sisäiset ja ulkopuoliset kehittämisen kohteet perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä

Varhaiskasvatuksen sisäiset kehittämisen kohteet	Varhaiskasvatuksen ulkopuoliset kehittämisen kohteet
Varhaiskasvatuksen arjen läpinäkyvämmäksi tekeminen, menetelmät ja keinot näkyväksi	Molempien huoltajien osallistaminen lasta koskevien asioiden hoitoon
Huolen puheeksiotto	

Huolen puheeksiottoon ja vaikeista asioista keskusteluun henkilöstö kaipasi tukea. Erittäin tärkeänä kehittämiskohteena kaikissa ryhmissä todettiin arjen läpinäkyväksi tekeminen, jotta perhe tietää, mitä varhaiskasvatuksen arki on sekä millaisia keinoja ja menetelmiä siellä käytetään. Myös kehittämisen koh-

teeksi varhaiskasvatuksen ulkopuolelle koettiin molempien huoltajien osallistaminen lasta koskevien asioiden hoitoon.

4.3 Verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Haastatteluissa tuli ilmi, että yhteistyötä verkostojen kanssa tehtiin vähän, mutta työntekijöillä olisi halu tehdä enemmänkin yhteistyötä. Koska kaikkien case-tapausten osalla ei ollut tällä hetkellä verkostoja yhteistyössä, he pohtivat verkostojen kanssa tehtävää yhteistyötä aiemman työkokemuksensa pohjalta. Tärkeimmäksi varhaiskasvatuksen sisäisen yhteistyön tekijäksi nimettiin varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

”Veo:lta pyydetään apua, on tärkein kumppani tässä työssä.”

” Me käytetään verkostoja niin hyvin vähän nii ku ei niit oo. Sehän on aika onnetonta verkostotyöskentely kuitenkin siis silleen niinku konkreettisesti.”

<p>Verkostojen kanssa tehtävän yhteistyön vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - veo:n kanssa työskentely toimii - veo:an saa aina yhteyttä - veo:lta voi kysyä apua matalalla kynnyksellä 	<p>Verkostojen kanssa tehtävän yhteistyön heikkoudet (ei lueta tässä mukaan veo:n toimintaa)</p> <ul style="list-style-type: none"> - tiedonkulku - tiedonpuute (mitä tukitoimia on)
<p>Verkostojen kanssa tehtävän yhteistyön mahdollisuudet (ei lueta tässä mukaan veo:n toimintaa)</p> <ul style="list-style-type: none"> - avoimuus lisäisi tietoa ja siten enemmän keinoja arkeen, jolloin tuki kohdistuisi ”arpomisen sijaan” - ammattitaidon vahvistuminen, keino ja menetelmä varasto kasvaa - rohkeutta kohdata haasteita, kun oma työskentely vahvistuu - kokonaisvaltaisempi työskentely lapsen ympärillä 	<p>Verkostojen kanssa tehtävän yhteistyön haasteet (ei lueta tässä mukaan veo:n toimintaa)</p> <ul style="list-style-type: none"> - huoltajien pelko leimaantumisesta → este avoimuudelle? - ei tiedetä lapsen toiminnan tavoitteita ja siten ei osata myöskään tukea niiden tavoitteiden saavuttamista varhaiskasvatuksessa - vaihtolovelvollisuus, tiedonsiirto - vähäinen yhteistyö ja palaveriihin osallistuminen - järjestelmän hajanaisuus, ei ymmärretä mitä varhaiskasvatuksessa tehdään

Kuvio 17. Verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö sovelletun SWOT-analyysin pohjalla.

Verkostoja ei siis juurikaan ollut, joten yhteistyössä verkostojen kanssa niin kaikki nimesivät tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan. Kuitenkin aiemmista kokemuksistaan verkostojen kanssa työskentelyssä henkilöstö koki, että merkittävin heikkous työskentelyssä on tiedonkulku ja tiedonpuute. Kuitenkin haasteita koettiin myös siinä, että huoltajat kokisivat leimaantumista, joka saattaisi heidän kokemuksensa mukaan olla esteenä avoimelle yhteistyölle. Yhtenä merkittävänä haasteena heikkouksiin liittyen koettiin tiedonpuutteen johtavan siihen, ettei ole tiedossa lapsen toiminnan tavoitteita muiden verkostojen kanssa, jolloin varhaiskasvatuksessa lasta ei voida näissä tavoitteissa tukea tiedonpuutteen vuoksi. Tästä myös järjestelmän hajanaisuutta pohdittiin, kun toimijoilla ei ole tiedossa toisten toimijoiden työ ja merkittävää oli, että kaikissa ryhmissä tuotiin esille, ettei toimijoilla ole tiedossa tai ymmärrystä siitä, mitä varhaiskasvatus on ja mitä siellä tehdään. Mahdollisuuksia kuitenkin nähtiin verkostojen puutteesta huolimatta. Henkilöstö koki verkostojen kanssa tehtävän yhteistyön lisäävän ammattitaitoa ja myös työskentely vahvistuisi, kun keino ja menetelmä varastot kasvavat tiedon jakamisen myötä. Kuitenkin lapsen edun eteen kokonaisvaltainen työskentely eri toimijoiden kesken lapsen ympärillä nähtiin tärkeäksi tekijäksi.

Verkostojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä pystyttiin luomaan kehittämisenkohteiden sijoittuminen varhaiskasvatuksen sisälle ja varhaiskasvatuksen ulkopuolelle.

Taulukko 7. Varhaiskasvatuksen sisäiset ja ulkoiset kehittämisen kohteet verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä

Varhaiskasvatuksen sisäiset kehittämisen kohteet	Varhaiskasvatuksen ulkoiset kehittämisen kohteet
Selkeämpi vastuunjako veo:n ja vo:n välillä	Palveluiden näkyvyys ja selkeys, saavutettavuus, ymmärrettävyys
	Verkostojen näkyvyys ja selkeys
	Tiedonsiirto
	Neuvolan toiminta

Kehittämisen kohteet verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä näyttäytyy tässä tapauksessa paljon sijoittuvan varhaiskasvatuksen ulkopuolelle osoitetuksi kehittämiseksi. Merkittävästi haastateltavat toivat esille neuvolan toimintaa ja sen kehittämistä. Neuvolan kanssa tehtävä yhteistyö nousi samanlaisena jokaisen ryhmän kohdalla.

4.4 Henkilöstön ammatillinen osaaminen neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten kanssa

Henkilöstön oman ammatillisen osaamisen neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten kanssa koettiin vaihtelevasti. Haastattelun alkupuoliskolla haastateltavat kertoivat vaihtelevasti kokevansa oman ammatillisen osaamisen vastaavan neuropsykiatristen lasten tarpeisiin, mutta haastattelun loppupuolella haastateltavat toivat esille tarpeen koulutuksen tarpeesta.

”Saa tuoretta tietoa, mutta toki niinku aina varmaan niinku enemmän me haluttais sitten että olisi jotakin näitä koulutuksia ja tämmöisiä.”

<p>HENKILÖSTÖN AMMATILLISEN OSAAMISEN VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> - pienryhmätoiminnan toteuttaminen - menetelmien käyttö - yhteiset linjat ja säännöt tiimillä - henkilöstön pysyvyys - yhteistyö tiimissä sujuu ja toimii - palaverit - läsnäolo aidosti - pienryhmälle suunniteltu toiminta - pitkäjänteisyys työskentelyssä - avun pyytäminen 	<p>HENKILÖSTÖN AMMATILLISEN OSAAMISEN HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> - aika/lapsi ja tavoitteet eivät kohtaa → varsinkin tilanteessa, jos ryhmässä on useampi tukea tarvitseva lapsi, aika ei tahdo riittää jokaiselle lapselle - tilojen monipuolisempi käyttö (tilojen puute) - muuttuvat henkilöstö tilanteet kun joku sairastuu tai siirtyy auttamaan toista ryhmää
<p>HENKILÖSTÖN AMMATILLISEN OSAAMISEN MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> - lapsen oppiminen ja kehitys - pienryhmätoiminta mahdollistaa yksilöllisemmän kohtaamisen ja työskentelyn - vaikuttamismahdollisuus lapseen, ”lapsi on tyhjä kangas” - uusi tieto lisää ymmärrystä - myös muut lapset hyötyvät käytettävistä menetelmistä - kehittää ammatillisuutta - hyvällä tiimityöllä saadaan lapsi kukoistamaan 	<p>HENKILÖSTÖN AMMATILLISEN OSAAMISEN HAASTEET</p> <ul style="list-style-type: none"> - työssä jaksaminen, koetaan raskaana - vie huomiota muilta lapsilta - yksilöllisen tuen tarpeen toteutuminen arjessa - ajan riittäminen myös muille lapsille - keinot uupuu kohdata haastava tilanne - epätoivo edistymisestä - oma asenne työtä kohtaan - työn suunnittelu siten, että päivän ja viikon voi rakentaa jokaisen yksilöllisen tuen huomioiden - työhön sitoutumattomuus, ei nähdä toiminnan tarkoitusta - ei nähdä syytä toiminnalle, miksi näin toimitaan ja lannistutaan

Kuvio 18. Henkilöstön ammatillinen osaaminen sovelletun SWOT-analyysin pohjalla.

Henkilöstön ammatillisen osaamisen vahvuuksiin oli laitettavissa pienryhmätoiminnan toteuttaminen, sillä se nousi kaikkien haastateltavien ryhmien keskusteluissa vahvasti esille. Myöskin menetelmien käyttö nousi vahvuudeksi, sillä kaikissa tapauksissa keskusteluissa nousi niin menetelmiä kuin keinoja ja apuvälineitä toimintaan. Heikkouksiin vastaavasti nousi ajankäyttö suhteessa lasta kohden, se nousi esille myös jokaisessa haastateltavassa ryhmässä. Sen lisäksi, että heikkoutena toiminnassa on muuttuvat henkilöstötilanteet, haasteena toiminnassa on myös henkilöstön jaksaminen. Huolimatta siitä, että työ koettiin merkittäväksi, niin samalla työ koettiin myös raskaana. Myös tuentarpeen tukeminen arjessa on haaste, jotta jokaisen yksilölliseen tuen tarpeeseen pystytään vastaamaan. Kuitenkin työn mahdollisuudet henkilöstön ammatillisessa osaamisessa tarjoaa mahdollisuuden seurata läheltä lapsen kasvua ja kehitystä sekä vaikuttaa siihen. Työ mahdollistaa myös uuden tiedon ja sen myötä ymmärryksen lisääntymisen kuin myös ammatillisen kehittymisen.

Henkilöstön ammatillisen osaamisen osalta pystyttiin luomaan varhaiskasvatuksen kehittämiskohteet varhaiskasvatuksen sisälle ja varhaiskasvatuksen ulkopuolelle.

Taulukko 8. Varhaiskasvatuksen sisäiset ja ulkoiset kehittämisen kohteet henkilöstön ammatillisessa osaamisessa

Varhaiskasvatuksen sisäiset kehittämisen kohteet	Varhaiskasvatuksen ulkopuoliset kehittämisen kohteet
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ilman leimaantumisen pelkoa	Pienemmät ryhmäkoot
Nepsy-valmentajan käyttö, veo:n käyttö	Enemmän henkilökuntaa ryhmiin
Peda-kahvilat	Tilojen käyttö ja – puute
	Palveluiden näkyvyys ja niistä tiedottaminen
	Perusopintoihin tulisi sisällyttää nepsy-osaamista
	Varhaiskasvatusyksiköiden keskinäinen yhteistyö
	Koulutukset

Henkilöstön ammatillisen osaamisen kohdalla jälleen ulospäin varhaiskasvatuksesta on kohdistettu kehittämisen kohteita. Kehittämisen kohteet varhaiskasvatuksen ulkopuolelle kohdistuu poliittisiin päätöksiin, esimerkiksi henkilökunnan rekrytointiin ja pienempiin ryhmäkokoihin.

4.5 Johtopäätökset haastatteluiden tuloksista

4.5.1 Lapsen neuropsykiatriset erityispiirteet sekä keinot ja menetelmät varhaiskasvatuksessa Kemijärvellä

Tuloksista voidaan tulkita, että neuropsykiatrisia erityispiirteitä osataan tunnistaa ja havainnoida sekä osataan nimetä yleisiä neuropsykiatrisia erityispiirteitä poislukien Touretten oireyhtymä, jota ei mainittu. Lisäksi haastatteluissa kuvattiin neuropsykiatrisia erityispiirteitä laajana käsitteenä, jota se on, kuin myös sen esiintyvän eri tavalla eri lasten kohdalla, joka tukee tulkintaa siitä, että teoreettista osaamista ja ymmärrystä henkilöstöllä on havaita neuropsykiatristen erityispiirteiden osalta.

Keinojen ja menetelmien osalta varhaiskasvatuksessa on löydettävissä paljon apuvälineiden käyttöä ja apuvälineitä toiminnan tueksi osattiin nimetä paljon. Myös toiminnan suunnittelun kannalta vastauksista löytyy paljon keinoja ja menetelmiä. Toimintaympäristön mukauttamisen suhteen psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintaympäristön kohdalla on nimetty paljon erilaisia menetelmiä ja keinoja, poislukien fyysinen oppimisympäristö, johon tuli tilojen käyttö jakamalla niitä.

Lapsen osallisuuden arviointi toiminnassa vaihteli, mutta keskustelun edetessä löytyi keinoja osallistaa lasta arviointiin. Aihealueena lasten osallisuuden arviointi johti kehittämis ehdotukseen.

Case-tapauksien pohjalta luotiin lapsen palveluprosessin kuvaus, miten neuropsykiatrisia haasteita omaavan lapsen polku varhaiskasvatuksessa etenisi ideaalitalanteessa. Palveluprosessin kuvauksessa näkyy vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö sekä verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö.

4.5.2 Perheen kanssa tehtävä yhteistyö

Perheen kanssa tehtävästä yhteistyöstä pystyttiin rakentamaan sovellettu SWOT-analyysi, jossa näyttäytyi perheen kanssa työskentelyn vahvuudet, heikoudet, mahdollisuudet ja haasteet.

Perheen kanssa tehtävän yhteistyön vahvuuksia oli avoin vuorovaikutus arjesta vanhempien kanssa, molemminpuolinen luottamus ja yhteinen ymmärrys sekä päivittäiset kohtaamiset. Vahvuutena koettiin huoltajien aktiivinen osallistuminen lasta koskeviin asioihin.

Heikkouksina perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä koettiin huoltajien luottamuksen puute henkilöstöä kohtaan kun luottamuksen rakentaminen vie aikaa, huoltajien sitoutumattomuus työskentelyyn, yhteisen linjan puuttuminen varhaiskasvatuksen ja kodin välisestä työskentelystä sekä huolen puheeksiotto ja huolen työstäminen.

Perheen kanssa tehtävän yhteistyön haasteina koettiin huoltajien sitoutuminen työskentelyyn tai toisen huoltajan puuttuminen lapsen asioissa, henkilökunnan vaihtuvuus ja ryhmämuutokset, varhaiskasvatuksen ja kodin eriävät näkemykset lapsen tilanteesta sekä huoltajien kuormittuminen ja lapsen päivän pituus varhaiskasvatuksessa.

Mahdollisuudet perheen kanssa työskentelyssä havaittiin huoltajien aktiivisen työskentelyn ja yhteisen ymmärryksen helpottavan yhteistyötä sekä huoltajat voivat siirtää varhaiskasvatuksessa toimiviksi todettuja käytänteitä myös kotiin ja vastaavasti varhaiskasvatuksessa hyödyntää kotona toimivaa.

Perheen osallistuminen arviointiin koostui päivittäisistä kohtaamisista ja varhaiskasvatuskeskusteluiden pitämistä puolivuositain tai useammin, mikäli tarve vaatii sekä huoltajilta tuleva palaute.

Kehittämissuosituksia annettiin perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä kaksi. Toinen kehittämissuositus liittyy huolen puheeksiottoon koulutuksen keinoin ja toinen kehittämissuositus vanhempainiltojen pitämistä tietoisuustyypeinä, jolloin etukäteen tiedotetusta aiheesta jaetaan tietoa varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja/tai nepsyvalmentajien toimesta.

4.5.3 Verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö

Verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö osa-alue oli haastava, koska yhteistyötä osoittautui olevan paljon vähemmän tutkijan ennako-odotuksiin verrattuna.

Verkostojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä luotiin sovellettu SWOT-analyysi, jonka avulla voidaan tarkastella toiminnan vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja haasteita.

Vahvuuksia verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä ei suoraan ollut saata-
vissa, mutta haastateltavat nimesivät tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi var-
haiskasvatuksen erityisopettajan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa
tehtävä yhteistyö koettiin helpoksi ja matalalla kynnyksellä pystyi ottamaan yh-
teyttä sekä hänen tavoitettavuutensa.

Heikkouksia verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä, poislukien varhais-
kasvatuksen erityisopettaja, oli tiedonkulku ja tiedonpuute.

Haasteita verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä, poislukien varhaiskasva-
tuksen erityisopettaja, oli huoltajien leimaantumisen pelko. Lisäksi haasteina oli,
ettei varhaiskasvatuksella tiedonpuutteesta tai tiedonkulusta johtuen ole tiedos-
sa lapsen toiminnan tavoitteita muualla, joten haasteissa tukeminen varhais-
kasvatuksessa ei onnistu tiedonpuutteesta johtuen. Haasteita oli myös salassa-
pitovelvollisuus ja tiedonsiirto, jolloin tietoa ei myöskään voida siirtää ilman asi-
anosaisten lupaa. Palvelujärjestelmä koettiin hajanaiseksi ja ettei eri toimijoilla
ole tietoa tai ymmärrystä, mitä varhaiskasvatuksessa tapahtuu.

Mahdollisuuksien suhteen verkostojen kanssa työskentely mahdollistaa ammat-
titaidon vahvistumisen, keinojen ja menetelmävarantojen kasvamisen, rohkeutta
kohdata haasteita sekä verkostojen kokonaisvaltaisempi työskentely lapsen
ympäriällä. Avoin yhteistyö mahdollistaisi työskentelyn kohdennetummin ”arpo-
misen sijaan”.

Kehityssuositus annettiin palvelujärjestelmän selkeyttämisestä ja tietojen löytä-
mistä matalan kynnyksen palveluista helpommin saavutettavaksi. Kuitenkaan
sen työstäminen ei kuulu varhaiskasvatuksen henkilöstölle, vaan kehittämis-
suositus tulisi suunnata palveluista tiedottamisesta vastaavalle henkilölle. Toi-
sena kehittämis ehdotuksena on verkostojen keskinäisen työskentelyn tutuksi
tekeminen, kutsutaan esimerkiksi neuvolan henkilöstö tutustumaan varhaiskas-
vatukseen.

4.5.4 Henkilöstön ammatillinen osaaminen lasten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä

Henkilöstön kokemus oman ammatillisen osaamisen tasosta vastata neuropsykiatriisiin haasteisiin vaihteli, toiset kokivat omaavansa tarvittavaa osaamista ja toiset koki tarvitsevansa lisää koulutusta ja osaamista aihealueeseen liittyen, ja näiden kahden ääripään väliin mahtui haastateltavien kokemukset osaamisesta. Kouluttautuminen nähtiin kuitenkin myönteisenä ja tarpeellisena asiana, riippumatta siitä, kuinka koki oman ammatillisen osaamisen tason. Peda-kahvilat nousi erittäin tärkeäksi ja merkitykselliseksi osaamisen kannalta.

Henkilöstön ammatillisen osaamisen osalta luotiin myös sovellettu SWOT-analyysi toiminnan vahvuuksista, heikkouksista, haasteista ja mahdollisuuksista. Vahvuuksia henkilöstön osaamisessa oli pienryhmätoiminnan toteuttaminen ja menetelmien käyttö. Yhteistyö tiimissä ja henkilöstön pysyvyys, sekä tiimin palaverit ja aito läsnäolo sekä pitkäjänteinen työskentely olivat vahvuuksia.

Heikkouksia oli ajankäytön kohdalla, sillä haasteeksi ilmeni ajan määrä lasta kohti ja asetettujen tavoitteiden mukainen työskentely, ajan riittäminen jokaiselle lapselle tasapuolisesti koettiin haasteena varsinkin tilanteessa, jossa useampi tukea tarvitseva lapsi samaa aikaa. Tilojen monipuolinen käyttö oli heikkous samoin kuin muuttuvien henkilöstö tilanteiden aiheuttamat muutokset arjessa.

Haasteena merkittäväksi nousi työssä jaksaminen, työ koetaan raskaana ja haastava tilanne vie huomiota muilta lapsilta. Myös yksilöllisen tuen tarpeen toteutuminen arjessa, kun työajan ei koeta riittävän. Epätoivon tunne edistymistä kohtaan ja oma asenne työtä kohtaan olivat haasteena, samoin kuin työn suunnittelu siten, että jokaisen yksilölliset tuen tarpeet huomioidaan niin päivä- kuin viikkotasolla. Haasteena oli myös työhön sitoutumattomuus, toiminnan tarkoitusta ei nähdä eikä syytä toiminnalle miksi näin toimitaan, pitkäjänteisen työskentelyn korvaa lannistuminen.

Mahdollisuuksia oli henkilöstön osaamisen hyödyntäminen yksilöllisempään kohtaamiseen ja työskentelyyn pienryhmätoiminnassa, vaikuttamismahdollisuu-

det lapsen, ymmärryksen lisääntyminen uuden tiedon myötä sekä ammatillisuuden kehittyminen ja olla tukena lapsen oppimisessa ja kehityksessä.

Kehittämissuosituksia annettiin henkilöstöä koskien pedakahviloita ja niiden toteutusta, nepsy-valmentajan käyttö, koulutusta koskien oppimisympäristöjä ja nepsy-tiedon jakamista.

4.6 Vakarukkanen-työryhmän ajatukset tuloksista

Ryhmähaastattelujen tuloksista esitettiin powerpoint-esitys vakarukkanen-työryhmälle 14.10.2021. Esityksessä annettiin tilaa teemojen mukaisesti keskustelulle, jota syntyi monipuolisesti ja erilaisia näkökulmia tuloksiin tuoden.

Ensimmäisenä käsiteltävänä teemana oli lapsen neuropsykiatriset piirteet ja keinot ja menetelmät varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatuspäällikkö totesi melko pian, kuinka tässä osiossa olisi voinut näkyä enemmän säröä, mikäli he olisivat valinneet haastateltavat ryhmät iältään pienempien ryhmien tiimejä. Tämän osion osalta keskustelussa oli osallisuus, toiminnan ohjaus ja keinot ja menetelmät. Selkeä kehittämisenkohde nähtiin osallisuuden edistämisessä. Keinojen ja menetelmien osalta keskustelua käytiin toimintaympäristöjen osalta. Kaaviot nähtiin hyvänä työvälineenä yhteisöihin siten, että kuinka niitä voitaisiin täydentää ja ne toimisivat työn kehittämisen tukena, esimerkkinä fyysisen oppimisympäristön kohdalla oli vain yksi kohta pystytty tuomaan esille ja sitä ryhmässä voitaisiin pohtia sitä kautta, miten omaa työtä tulisi kehittää, jotta siihen saataisiin "täytettä". Toiminnan ohjauksesta oli keskustelua, kuinka eri asia on toiminnan ohjaus ja lapsen toiminnanohjaus sekä kuinka nämä tulisi osata erottaa varhaiskasvatuksen arjessa.

Vakarukkasen työryhmä nosti esille, kuinka tuloksista näkyi haastateltavien vastuun ulkoistaminen muille tahoille. Teemassa perheen kanssa tehtävä yhteistyöosuudessa nousi haastateltavilta ryhmiltä keinojen ja menetelmien näkyväksi tekeminen ja niiden vieminen perheisiin sekä molempien huoltajien osallistaminen lasta koskevien asioiden hoitoon, kuin myös yhteistyön haasteena oleva avun vastaanottaminen leimaantumisen pelossa. Leimaantumisen pelko nousi eri kohdissa ja tästä käytiin keskustelua työryhmässä. Työryhmä pohti myös, mistä tämä vanhempien leimaantumisen pelon tunne kumpuaa, onko tunne

vanhempien todellinen tunne vai onko tämä työntekijöiden kokema tunne? Keskustelussa mietittiin myös syitä tälle ajattelutavalle, isoimpana pohdintaan nousi henkilöstön keskustelukulttuuri, miten haastavista ja vaikeista asioista puhutaan, mikä sen merkitys on leimaantumisen pelolle? Missä määrin keskustelukulttuuri vaikuttaa asioihin suhtautumiseen ja leimaantumisen pelon synnyttämiseen?

Vanhempien osallisuus nousi myös useasti esille. Tästä keskusteltiin erilaisista perhemuodoista ja perheen sisäisistä sopimuksista sekä perheen omasta vastuunjaon mallista. Puhetta nousi siitä, missä määrin molempien huoltajien osallistamisen tärkeys lasta koskevien asioiden hoitoon muuttuu huoltajia syyllistäväksi. Myös perheen oman arjen yksityisyys nousi esille siinä missä määrin varhaiskasvatuksen henkilöstön on tarpeenmukaista tietää perheen arkea ja sen vastuita siinä, miten perheen vastuut jakaantuvat ja kuinka paljon on tarkoituksenmukaista viedä esimerkiksi esiin nousseet keinot ja menetelmät kodin arkeen, joka johti keskusteluun siitä, missä määrin vastuuta on tarpeen siirtää kotiin.

Verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö -teema nosti keskusteluun verkostot ylipäätään. Siinä missä tuloksissa tulee ilmi henkilöstön tarve saada selkeä palveluverkko kuvaus siitä, mitä palveluita on ja kuka ne tuottaa ja mitä verkostoja ylipäätänsä yhteistyössä on, niin kuitenkin case-työskentelyssä on pystytty nimeämään verkostoja. Keskustelussa oli palvelujärjestelmän hajanaisuus ja sirpaleisuus, tiedon saatavuuden sekä löydettävyyden haasteet sekä palveluohjauksen tarve. Lisäksi keskustelussa oli, missä määrin ja kuinka syvää palveluohjauksen osaamisen tarvetta kuuluu varhaiskasvatuksen henkilöstölle, vastauksena löydettiin kuinka henkilöstön tulisi osata ohjata huoltajat perhepalveluiden palveluohjaukseen.

Henkilöstön ammatillista osaamista koskevassa teemassa nousi keskusteluun useampi aihe. Tärkeäksi havaittiin työntekijöiden tehtävänkuvauksen avaukset, mitä minkäkin nimikkeen alla toimivalle varhaiskasvatuksen työntekijälle työn tehtävän puolesta kuuluu. Haastatteluissa hoitajilta nousi esiin halu ja tarve olla enemmän mukana lasta koskevissa palavereissa. Tästä keskustelussa nousi esille se, että kuinka tarvitaan vahvempaa opettajuutta toiminnassa joka ottaa

ryhmässä vastuun pedagogisesta toiminnasta. Syitä tälle nähtiin muun muassa vaivannut opettajapula sekä mahdollinen oman työn arvostamisen merkitys. Myös keskustelussa nousi esiin se, että missä määrin nepsy-valmentajia on tarkoituksenmukaista käyttää suhteessa tehtävänkuvaukseen sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan roolia ryhmässä, sillä siinä missä haastatteluista kumpusi ammatillisuuden tuen tarve niin myös uupui työntekijöiden rohkeus kokeilla keinoja ja uskaltaa myös epäonnistua. Tästä nousi keskustelu työn tekemisen kulttuurista, uskalletaanko tiimeissä epäonnistua ilman, että se heikentäisi työntekijän kokemusta ammattilaisena ja jännitetäänkö kokeilla uutta epäonnistumisen pelossa muiden edessä? Työskentelytavoista käytiin keskustelua ja sitä, onko työntekijöillä rohkeutta hypätä ”tutustua urasta ulos” juurikin kokeilemaan muuta lähestymistapaa, tarkoittaen työntekijän epämukavuusalueelle menemistä, mitä se muuttaisi työskentelyssä. Myöskin ymmärrystä tarvitaan siinä, ettei varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai nepsy-valmentaja pysty taikomaan yhtä keinoa, joka satavarmasti toimisi vaan työ edellyttää toimintapojen kokeilemistä, mikä toimii ja ei toimi.

Kokonaisuudessaan vakarukkanen-työryhmä koki tulosten tuovan hyvää tietoa tilanteesta kentältä, osa tiedosta oli myös odotettua sellaista. Työryhmä koki, että tulokset antavat hyvän käsityksen siitä, mikä varhaiskasvatuksen työskentelyn taso on nepsy-työskentelyssä. Lisäksi tulokset näyttivät, mihin työskentelyssä tulee kiinnittää huomiota ja missä on edelleen kehitettävää sen lisäksi, että sieltä näyttäytyi toimivia työskentelyn menetelmiä ja vahvuuksia. Jatkotutkimus kysymyksiä nousi niin vanhempien leimaantumisen pelosta kuin myös nepsy-toiminnan kokemuksista perheissä sekä varhaiskasvatuksessa keskustelukulttuurin merkitys asioiden kokemiseen.

5 TULOSTEN POHJALTA ANNETUT KEHITTÄMISSUOSITUKSET KEMI-JÄRVEN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUKSELLE

Kehittämissuosituksia suunniteltaessa otettiin huomioon haastatteluissa nousseet kehittämisen kohteet ja niiden pohjalta kehittämissuosituksia suunniteltiin eteenpäin toteutettaviksi.

1. KEHITTÄMISSUOSITUS: Ensimmäisenä kehittämissuosituksena nousi lasten osallisuuden arviointi. Suosituksessa ehdotin henkilöstön osaamisen kertaamista osallisuudesta esimerkiksi työpaja tai learning cafe-menetelmillä. Lasten osallisuuden arviointi aiheutti ryhmissä pohdintaa. Alussa ryhmät eivät osanneet heti nimetä keinoja lasten osallisuuden arvioinnissa, mutta keskustelun edetessä sieltä nousi kuitenkin suorat keskustelut lasten kanssa esille. Tulosten esittämisen yhteydessä vakarukanen-työryhmälle nousi esille, ettei haastateltavat tuoneet ilmi kaupungin omia lomakkeita osallisuuden arvioinnista. Tähän kehittämissuositukseen työryhmä tarttui.
2. KEHITTÄMISSUOSITUS: Toinen kehittämissuositus koski perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Suositukseni oli pitää vanhemmille joko ryhmäkeskeisesti tai päiväkotikohtaisesti toteutettavat vanhempainilta tyyppiset tapaamiset, joista tiedotetaan etukäteen sovitun teeman kanssa, esimerkiksi ADHD. Näissä nepsy-valmentaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja pitäisivät tietoisku tyyppistä keskustelutapahtumaa, jossa jaetaan tietoa ja vinkkejä. Tämä voisi mahdollistaa vertaistuki tyyppisen kohtaamisen huoltajien kesken ja siten lisätä myös avoimuutta haastaviksi koettuihin teemoihin. Avoimella puhekultuurilla haastavista aihealueista voitaisiin mahdollistaa avoin ympäristö ja rohkeus kohdata haasteita ja havaita, ettei perhe ole yksin asian kanssa. Toiminnan tarkoituksena on hälventää leimaantumisen pelkoa ja tehdä nepsystä ”arki-päiväisempää”. Työryhmä tarttui tähän suositukseen ja miettivät heille parhaan toteuttamistavan tästä suosituksesta.
3. KEHITTÄMISSUOSITUS: Kolmantena kehittämissuosituksena suosittelin yhteistyön parantamista verkostojen kanssa. Haastatteluissa nousi vuo-

rovaikutuksen tarve eri verkostojen kanssa ja varhaiskasvatuksen henkilöstö koki, ettei verkostojen toimijoilla ole välttämättä ajankohtaista ymmärrystä varhaiskasvatuksen toiminnasta. Suosituksena yhteistyön parantamiselle ymmärtämisen lisäämisen näkökulmasta varhaiskasvatus voisi kutsua verkostojen toimijoita päiväkotiin seuraamaan yhden ryhmän toimintaa, jotta ymmärrys varhaiskasvatuksesta kasvaisi. Tätä kehittämissuositusta työryhmä ei kannattanut. Keskustelussa mietittiin muun muassa, mitä sellaista arvoa tämä toimisi toiminnalle, joka olisi kannattavaa, kun eri ammattitahot tekevät työtä omasta ammatillisesta viittekeyksestään? Haasteena toteuttamiselle muun muassa neuvolan resursit.

4. KEHITTÄMISSUOSITUS: Neljäs kehittämissuositus koski palvelujärjestelmän palveluiden saatavuutta ja tietojen löydettävyyttä. Haastatteluista nousi esille, ettei työntekijöillä ole tiedossa kaikkia palveluja, mitä on tarjolla ja mitä palvelut tarjoavat. Kemijärven kaupungin palveluiden tulisi olla selkeämmin ja helpommin löydettävissä olevaa tietoa, jotta henkilöstö osaisi esimerkiksi ohjata huoltajat olemaan yhteydessä paikkaan x Haastatteluissa nousi esille, ettei matalan kynnyksen palveluita ja toimijoita ole tiedossa. Jotta huoltajat voisivat hakeutua oma-aloitteisesti palveluiden pariin, tulee tiedon olla myös heidän saatavissa helposti ja ymmärrettävässä muodossa, sillä kuinka huoltajat löytävät palvelut jos henkilöstö ei niitä tiedä ja/tai tunne. Kehittämissuositus ei siis ole suoraan varhaiskasvatuspalveluita koskeva, vaan Kemijärven kaupungin palveluita koskeva. Työryhmän kanssa asiasta käytiin keskustelua todeten, että esimerkiksi varhaiskasvatusta koskeva perhepalveluiden palveluohjauksen puhelinnumero ja tiedot tulee olla paremmin esillä, jotta sinne osataan suunnata hakemaan tietoa. Varhaiskasvatuspäällikkö jäi miettimään, että palvelujärjestelmää voisi käydä henkilöstöillä läpi, mitkä toimijat varhaiskasvatusta koskettaa ja mitä palvelut sisältävät. Haasteena on pitää ajantasalla tietoa siitä mitä muita julkisen sektorin ulkopuolisia toimijoita on, koska sillä osa-alueella muutoksia tapahtuu paljon.

5. KEHITTÄMISSUOSITUS: Viides kehittämissuositus koski huolen puheeksiottoa. Kehittämissuositus oli tässä henkilöstön koulutus esimerkiksi työpajatyypisellä toiminnalla. Henkilöstö voisi harjoitella erilaisia tilanteita huolen puheeksiotosta draaman keinoin, joissa luodaan tilanne missä annetaan roolit työntekijä-huoltaja ja työntekijä-roolille ei ole etukäteen tiedossa huoltaja-roolin reaktiota. Muu henkilöstö seuraa esitettyä tilannetta ja tilannetta käydään yhdessä läpi kehittämisen kautta ja rooleja vaihdetaan. Näin kuvitellun tilanteen kautta työntekijöille tulee varmuutta kohdata huolen puheeksiotto tilanteet sekä kehittää osaamista kohtaamisissa. Työryhmä tarttui tähän suositukseen, toimintamenetelmä oli työryhmälle aiemmin tuttu aiemmilta vuosilta.

6. KEHITTÄMISSUOSITUS: Kuudentena kehittämissuosituksena oli nepsyvalmentajien tutuksi tekeminen ryhmille, kun kaikilla ei ollut tiedossa kenenellä on nepsy-osaamista, joiden puoleen voisi myös kääntyä. Lisäksi nepsy-valmentajien tekemää materiaali ei ollut kaikilla tiedossa, joten sen jako jokaiseen ryhmään käyttöön. Työryhmä tarttui suositukseen ja nepsy-valmentajien tutuksi tekeminen nähtiin tärkeänä myös perehdyttämisen näkökulmasta.

7. KEHITTÄMISSUOSITUS: Seitsemäs kehittämissuositus koski pedakahviloita. Toteutuksellisesti niissä voisi käydä nepsy-piirteisiin kohdistetusti asiaa läpi ja pedakahvilat voisi kohdistaa ryhmittäin tiimeille. Näin tiimit saisivat juuri heitä koskevaa ja heidän tarvitsemaa ”täsmäkoulutusta”. Myös isommat, aiemmalla tavalla pidetyt pedakahvilat mahdollistaa haastateltavien toivoman yhteistyön toisen päiväkodin henkilöstön kanssa, jossa jakaa vinkkejä ja neuvoja. Työryhmä tarttui suositukseen ideaa soveltaen. Koronan vuoksi pedakahviloita ei ole voitu järjestää, mutta rajoitusten hellitettyä niitä on tarkoitus edelleen jatkaa. Pedakahvilan yhtenä aiheena voisi olla tilojen käyttöä koskeva koulutuksellinen osuus, mikä näyttäytyi tuloksissa tilojen puutteen ilmaisemisena. Työryhmä piti tätä hyvänä ja vartenotettavana pedakahvila teemana.

8. KEHITTÄMISSUOSITUS: Viimeinen kehittämissuositus liittyi nepsyvalmentajan käyttöön. Aiemmin Kemijärvellä toimi hetken aikaa kiertävä ohjaava opettaja ja tämä oli koettu hyväksi siitä syystä, että ulkopuolisin silmin ryhmän toimintaa seurattiin ja annettiin toiminnan kehittämiseksi ja muuttamiselle neuvoja ja vinkkejä. Tätä ideaa jalostaen nepsyvalmentaja voisi olla sovitusti kiertämässä ryhmissä pienryhmätoiminnan mukana esimerkiksi vain aamutoiminnan aikana. Kun nepsyvalmentaja käy esimerkiksi kolmihenkinen tiimin työskentelyn tukena kolmena perjantaina siten, että joka kerralla työskentelee eri tiimiläisen kanssa, pystytään jokaista työntekijää tukemaan nepsy-keinojen ja menetelmien käytössä. Sitien kolmen viikon jälkeen kaikki kolme työntekijää on saanut tukea ammatilliseen työskentelyyn tavoitteena vahvistaa työntekijän luotamusta keinojen ja menetelmien käyttöön. Työryhmä mietti tätä ja asiasta käytiin keskustelua. Tällainen työskentely nähdään hyvänä ja hyödyllisenä uusissa ryhmissä olla toiminnan aloittamisen tukena, haasteeksi nousee henkilöstöresurssit työn toteuttamiselle jokaista ryhmää koskien. Työryhmä jäi miettimään suositusta.

Työn luotettavuuden arviointi ja eettisyys

Työn luotettavuutta arvioitaessa tulee arvioida koko työtä kokonaisuudessaan, jolloin työn sisäinen johdonmukaisuus, eli koherenssi, painottuu (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121). Tuomi & Sarajärven (2018, 122-123) luettelon mukaisesti arvioin seuraavaksi työn luotettavuutta.

Tutkimuksen kohteena oli tutkia Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksen toimintaa, miten toiminta toteutuu neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten kohdalla ja heidän verkostojen kanssa. Työn tarkoituksena oli selvittää, miten toiminta on järjestetty Kemijärven kaupungissa ja kuinka toiminta on toteutettu huomioiden neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavat lapset, miten yhteistyötä tehdään perheen ja verkostojen kanssa yhteistyössä sekä selvittää lapsen palveluprosessi siten, että ennaltaehkäisevän toiminnan merkitys löytyy.

Oma sitoumukseni työn aiheeseen liittyy työperäiseen kokemukseen, että neuropsykiatrisia haasteisiin törmää eri työympäristöissä ja ne vaativat erilaista ammatillista kohtaamista. Tutkimuksen alussa oletin, että Kemijärven kaupungin

nepsy-valmentajien osaamista hyödynnetään merkittävästi enemmän varhaiskasvatuksen arjessa, mutta aineistoa analysoidessa huomasi, että varhaiskasvatuksen erityisopettajalla on valtava merkitys nepsy-toiminnan tukemisessa.

Aineistoa kerättiin toteuttamalla kolme ryhmähaastattelua puolistrukturoidulla teemahaastattelulla, jonka teemat olin poiminut teoriasta. Haastatteluihin oli varattu etukäteen ajankohdat ja riittävästi aikaa. Aineiston tallentaminen äänitteiksi onnistui hyvin ja äänenlaatu sekä selvyys puheesta oli helppo litteroida tekstiksi. Ryhmähaastatteluissa ei ilmennyt tilannetta, että joku olisi ollut sanomatta mitään, vaan jokainen on pystynyt ottamaan osaa käytävään keskusteluun ja haastattelijan olen myös huomionut vähemmän keskustelevia kysymyllä heidän kokemuksiinsa ja ajatuksiinsa aiheesta, sekä antanut tilaa vetäytyä tarvittaessa keskustelussa. Merkityksellisenä seikkana haastatteluissa on se, että olen ollut aiemmassa työhistoriassa työsuhteessa Kemijärven kaupunkiin ja työskennellyt varhaiskasvatuksessa, joten ennakkoon pohdin, missä määrin haastateltavista on entuudestaan tuttuja sekä miten tämä voi mahdollisesti vaikuttaa haastatteluihin. Kokonaisuudessaan haastateltavista osa oli entuudestaan minulle työhistorian kautta tuttuja. En koe, että tämä olisi vaikuttanut haastattelun laatuun, sillä koin haastateltavien kertovan avoimesti ajatuksiinsa ja kokemuksiinsa riippumatta siitä, olinko tuttu vai en haastateltavalle. Toisaalta koen hyötynä, etten ole ollut tutkimuksen teon aikana työsuhteessa Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuksen palveluissa, jolloin koen olevani riittävän ulkopuolinen henkilö kuulemaan kokemuksia työskentelystä varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksen tiedonantajat, eli haastateltavat, valikoitui varhaiskasvatuspäällikön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan toimesta. He valitsivat kolme ryhmää, jolloin haastateltavien kokonaislukumäärä oli 13 henkilöä. Haastateltavat saivat etukäteen infokirjeen haastatteluun osallistumisesta, jossa kerrottiin mihin he ovat osallistumassa, osallistumisen vapaaehtoisuudesta, käsiteltävistä teemoista ja mietintään, mistä tapauksesta tiimi keskustelee yhteisesti haastattelussa. Ennen haastattelua on käyty infokirje vielä yhteisesti läpi sekä tutkimukseen suostumuslomake läpi, haastateltavilla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä haastatteluun tai työhön liittyen. Haastattelu aloitettu, kun nämä oli ensin käyty läpi.

Kuvio 19. Aikajana opinnäytetyön etenemisestä.

Tutkimuksen kesto on ollut vuosi 2021. Ideointi työstä alkoi joulukuussa 2020 yhteydenotolla alustavasti tehtävästä opinnäytetyöstä toimeksiantona Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalveluille. Ensimmäinen yhteistyöpalaveri pidettiin tammikuussa 2021, teoria osuutta työstettiin kevät 2021, ohjaavien opettajien kanssa palaveri toukokuussa 2021. Yhteydenpitoa opettajiin ja varhaiskasvatuksenpäällikköön pidettiin kevään 2021 sähköpostitse. Hyväksytty tutkimuslupahakemus tuli kesäkuussa 2021. Haastatteluajoja yritettiin ensin sopia heinäkuulle, mutta haastattelut siirrettiin toteutettavaksi elo-syyskuun 2021 aikana. Elokuussa nepsy-toiminnan taustoihin liittyvään erilliseen haastatteluun haastateltava vetäytyi. Kesäaika käytettiin perehtymällä tutkimuksellisiin menetelmiin, aineiston analyysin menetelmiin ja työstettiin teoriaa sekä perehdyttiin ryhmähaastatteluun aineistonkeruu menetelmänä. Haastattelut toteutettiin lyhyellä aikavälillä elo-syyskuun 2021 vaihteessa, aineiston litterointi aloitettiin heti haastattelun jälkeen. Aineistoa on analysoitu syyskuu 2021. Litteroinnin jälkeen äänitiedosto poistettiin ja työskentely tapahtui tekstien perusteella. Aineistoa analysoitiin laadullisen sisällönanalyysillä ja teemoittelulla. Niistä pystyttiin koostamaan perheen, verkostojen ja henkilöstön osalta sovellettu SWOT-analyysi, jonka pohjalta löydettiin työskentelyn vahvuuksia ja kehittämiskohteita lisää. Tuloksien johtopäätöksistä toteutettiin powerpoint-esitelmä, jonka ajankohdaksi sovittiin 14.10.2021 ja johtopäätökset tuloksista esiteltiin vakarukkanen-työryhmälle. Esitystä varten varattiin aikaa kaksi tuntia, joka kattoi työn johtopäätösten ja kehittämissuosituksen esittämisen sekä keskustelun työryhmän kanssa. Keskustelusta työryhmän kanssa on kirjoitettu koonti työhön. Varhais-

kasvatuspäällikkö totesi työn antaneen paljon ajatuksia ja kehittämissideoita sekä työ vahvisti myös hänen käsitystään kehittämiskohteista.

Opinnäytetyö on toteutettu hyviä käytäntöjä noudattaen ja kiinnitetty huomiota lähteiden huolelliseen merkitsemiseen ja viittaamiseen. Lähdekritiikki on kohdistunut käytettävään aineistoon siten, että tieto on mahdollisimman ajantasaista ja viimeisimpään saatavilla olevaan tutkimustietoon perustuvaa. Käytetyt journaliartikkelit on valittu siten, että ne ovat olleet vertaisarvioituja. Ryhmähaastattelussa olleet henkilöt olen pitänyt anonyymina ja mitään tunnistetietoja en ole työhön sisällyttänyt, jotta työntekijöiden anonymiteetti pysyy suojassa. Lisäksi lainauksia on otettu harkiten ja vain siinä määrin, kuin tarpeellista työn kannalta. Ennen haastattelua tutkittavat ovat saaneet infokirjeen (Liite 1) ja suostumuslomake tutkimukseen ennen haastattelun aloittamista (Liite 2). Ennen tallennuksen aloittamista olen jokaiselta haastateltavalta ryhmältä kysynyt vielä tarkentamisen, haluaako joku vielä kysyä tähän tutkimukseen liittyen jotakin ennen kuin aloitetaan haastattelu? Lomakkeet on käyty yhdessä läpi, kysymyksiä he ovat voineet esittää ja kerrottu tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista. Lapsen case-tapausta käsiteltäessä lapsesta puhuttu fiktiivisellä sukunimellä, jottei edes lapsen sukupuoli paljastu tutkimuksessa näin suojaten lapsen ja perheen yksityisyyttä entisestään. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

6 POHDINTA JA ARVIOINTI

Mielestäni tämä työ pystyi vastaamaan tämän työn tutkimuskysymyksiin, miten nepsy-osaaminen näkyy sekä miten yhteistyö niin perheiden kuin verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä näkyy ja mitkä ovat varhaiskasvatuksen toiminnan vahvuudet sekä toiminnan kehittämisen kohteet. Nepsy-osaamisen kohdalla kuitenkin osaamistaso vaihtelee, mutta henkilöstö osaa hakea tukea ja ohjausta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Kuitenkin voitiin todeta, ettei muita nepsy-valmentajia hyödynnetä yhtä paljon. Kyseessä voi olla, ettei kaikilla ole tiedossa edes, kenellä tätä erityisosaamista löytyy. Keskustelua käytiin aiheesta tuloksia esittäessä ja varhaiskasvatuksessa on tarve parantaa tiedonkulkua tämän osalta, jotta uusilla työntekijöillä myös on vastaava tieto. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö näyttäytyi myös vastausten pohjalta mielenkiintoiselta, henkilöstö tuntui kaipaavan paljon enemmän vuorovaikutteisuutta huoltajien kanssa keinojen ja menetelmien osalta. Haastatteluista ja tuloksista välittyi se, kuinka vastuuta yritetään siirtää kasvatuksesta kotiin, mikä oli mielestäni mielenkiintoinen ja erityisesti jatkotutkimuksen aihe, mistä tämä juontaa. Tulkintani jakoi myös työryhmä asiasta keskusteltaessa, että vastaavaa on ollut havaittavissa. Työtä tehdessä mietin, minne varhaiskasvatuksesta on hävinnyt kasvatuskumppanuus vai onko sitä ollut aiemmin edes riittävässä määrin? Vai heijasteleeko kasvatusvastuun lisääminen huoltajille kotiin henkilöstön jaksamista, onko kyse henkilöstön kuormituksesta? Kuitenkin perheen kanssa tehtävä yhteistyö näyttäytyi sujuvasta yhteistyöstä myös haasteellisempaan yhteistyöhön ja se osoittaa, että sen osalta perheiden kohtaamiseen henkilöstö kaipaa tukea. Myös teoriassa nousi esiin, että yhteistyössä huoltajien kanssa voi olla vaikeuksia, jos ajatukset eivät kohtaa, mutta työ vaatii silloin enemmän työtä jatkonsuatumisen kannalta.

Verkostojen kanssa tehtävän yhteistyön osalta olin yllättynyt, että sitä oli niin vähän. Haastatteluissa kuitenkin haastateltavat kertoivat, että mikäli tätä tutkittaisiin perusopetuksen kohdalla vastaavasti, niin siellä verkostojen määrä näyttäytyisi eritavoin. Oma haaste kuitenkin on, että näin nuorten lasten kohdalla diagnoosin saaminen kestää ja lähentelee vasta esiopetusta. Kuitenkin oli ilahduttavaa kuulla, kuinka kaikki ryhmät jakoivat saman ajatuksen siitä, että varhaiskasvatuksen erityisopettaja on heidän tärkein yhteistyökumppaninsa työskentelyssä.

Myös käydyistä lasten case-tapausten pohjalta pystyi luomaan ja rakentamaan palveluprosessin kulun ideaalitalanteessa. Alkuperäinen ajatus työskentelyn hintalappu-tapauksesta ei ollut mahdollista toteuttaa, koska henkilöstöltä ei ollut saatavissa riittävän tarkkoja tietoja, mutta vastaavanlainen tutkimustyö olisi varmasti tuloksellinen koulumaailmassa toteutettavana. Kuitenkin tietoa työskentelyn hinnasta oli löydettävissä #NäeNepsy-sivuston kautta, jossa oli tosielämän esimerkki jaettuna ja sille hinta laskettuna. Case-tapaukset antoivat paljon, sillä niiden perusteella pystyin luomaan palveluprosessin ideaalitalanteessa varhaiskasvatuksessa. Myös näin työskentely suojasi, ettei lapsia tai perheitä ole tunnistettavissa.

Työ mahdollisti myös vastauksen siihen, mikä työskentelyssä on vahvuuksia tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa eri osa-alueilla ja missä on kehitettävää. Tämä näytti myös tutkimuksen valossa mikä työssä on tällä hetkellä hyvin ja missä tarvitaan kehittämistä, näin kehittämissuosituksia perustuivat johonkin olemassa olevaan eikä siten ole ”tuulesta temmattuja”. Ohjenuorana tässä oli, ettei voi kehittää ellei tiedä nykytilaa.

Työn hyödynnettävyyttä voi käyttää mielestäni myös muissa varhaiskasvatuksen yksiköissä tutkimuksen lähtökohdista, jolloin voidaan selvittää millä tasolla työskentely tapahtuu eri osa-alueilla. Varsinkin case-tapausten työskentely pystyi näyttämään mikä olisi ideaalitalanne ja mitä muita tekijöitä siinä on, joten se on varmasti erityisen hyödyllinen lähestymistapa tarkastella oman kunnan palveluprosesseja. Työtä voi myös jatkossa hyödyntää Kemijärven varhaiskasvatuksessa vertailupohjana sille, mikä tilanne on ollut tämän työn valmistuessa sekä miten tilanne on muuttunut kehittämisen jälkeen. Tutkimuksessa syntyneet kaaviot keinoista ja menetelmistä toimii työn apuvälineenä työtä suunniteltaessa ja arvioitaessa, miten lisätä tai täydentää, käytetäänkö näistä mitä arjessa ja miten luovuus sallii kaavioiden pohjalta työn suunnittelun ja arvioimisen.

Teoria vastasi melko pitkälle sitä, mitä tuloksissa esiintyi. Myös merkittävänä havaintona koen, että hyvinvointisuunnitelmassa oli todettu, ettei toimijoilla ole tietoa toisten toiminnasta, joka tuki tutkimuksessa esille tullutta palvelujärjestelmän hajanaisuutta. Kuitenkin Kemijärven kaupungin hyvinvointipalvelut ovat laaja-alue, joka pitää sisällään monia eri toimijoita, niin mielestäni sitä tuleekin selvittää helpommin ymmärrettävään ja helposti saatavaan muotoon, jotta tietoa löytää nopeasti. Toimintaympäristöjen suhteen oli teoria ja tulokset linjassaan.

Myös työn arviointia teoriassa tuli paljon esille toiminnan kehittämisessä, mutta harmittelen sitä, ettei oman työn reflektointi noussut haastatteluissa esiin ja yli-päättään oman työn ja työskentelyn arviointia ei noussut siinä määrin esille mitä odotin ennakkoon. Kuitenkin tiedän, että varhaiskasvatuksessa työskentelee hyvin idearikkaita ihmisiä, jotka tekevät työtä monipuolisesti työtään kehittäen, joten haluan uskoa että nyt jostain syystä työn reflektointi ei vain noussut merkittäväksi tekijäksi esille väheksymättä reflektion merkitystä työn tekemisessä.

Kun mietin työtä kokonaisuudessaan, olen tyytyväinen lopputulokseen ja koen työn lisänneen valmiuksia tehdä vaativampaa asiantuntijatyötä sekä työ lisäsi merkittävästi työskentelyn kerroksittaisuuden ja limittäisyyden havainnoimista, kuinka kompleksinen hyvinvointipalvelualue lopulta oikeasti on monella tasolla. Lisäksi löysin itsestäni erilaisen halun tutkia ja selvittää asioita sekä kehittää enemmän, siihen koenkin tämän työn antaneen paljon valmiuksia. Tämä työ on ollut työhistoriani suurin yksittäinen kehittämistyö, jonka onnistumisesta olen saanut olla vastuussa ja sen olen kokenut mielekkääksi. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta herätti lisää mielenkiintoa työn tutkimusta kohtaan, sillä löysin jatkotutkimuskysymyksiä, joita olisi erittäin mielenkiintoista tutkia. Työ on vaatinut myös joustavuutta, jota olen joutunut työstämään, kun työ ei ole edennyt ajattelmallani tavalla vaan on täytynyt olla siellä epämukavuusalueella, mutta koen sen kehittäneen minua. Työ oli alkuun teoria osioltaan hyvin laaja, ja työn ydin katosi. Työhön tuli ottaa hieman etäisyyttä ja tarkastella eri näkökulmasta, jotta työn fokus löytyy ja mielestäni olen pystynyt perustellusti työn rajaamaan vastaamaan työn aihealueita. Toukokuussa totesin tämän olevan valtava palapeli, jolloin työtä pitää kasata ja malittaa rajata vastaamaan asiaansa. Olen myös tyytyväinen siihen, että tämä työ palveli Kemijärven varhaiskasvatusta ja antoi heille kehittämiseen ideoita ja ajatuksia. Huolimatta siitä, että työskentely oli ajoittain haastavaa, niin koen sen tarjonneen monia oppimisen hetkiä siitä, mitä tutkimuksellinen kehittämistoiminta oikeasti on. Toivon tämän työn lisäävän varhaiskasvatuksessa tehtävän tärkeän työn arvoa, sillä siellä piilee mahdollisuus vaikuttaa meidän tulevaisuuteemme.

Jatkokehittämisehdotukset

Jatkokehittämisehdotuksia työn tekemisen pohjalta nousi lähinnä tutkimisen näkökulmasta. Koska nyt saatiin työn kautta selvitettyä miten työskentely näkyy

varhaiskasvatuksessa, olisi mielenkiintoista tutkia nepsy-lasten perheitä ja haastatella perheitä ja lapsia heidän kokemuksistaan varhaiskasvatuksessa ja verkostoissa, vastaavasti tutkia verkoston näkemyksiä ja näistä luoda suurempi koonti. Mielenkiintoista olisi myös tutkia, miten vanhemmat ovat kokeneet tuki-toimien vaikuttavuuden perheen arjessa, näkyykö toiminnan vaikutukset kotona?

Haastatteluista nousi paljon esiin henkilöstön nostama vanhempien leimaantumisen pelko. Tätä olisi mielestäni syytä tutkia tarkemmin, mistä henkilöstön kokema tunne vanhempien leimaantumisen pelosta oikein juontaa? Työryhmän kanssa käydyssä keskustelussa keskusteluun nousi varhaiskasvatuksen keskustelukulttuuri, onko sillä merkitystä tälle ja miten varhaiskasvatuksessa käydään keskustelua esimerkiksi nepsy-piirteistä ja miten ne vaikuttavat koettuun leimaantumisen pelkoon? Lisäksi mietintää aiheutti se, että oliko leimaantumisen pelko työntekijän itsensä kokemaa vai oliko kyseessä vanhempien kokema leimaantumisen pelko?

Asia, joka ei noussut esiin työn aikana, oli henkilöstön oman työn reflektoinnin merkitys toiminnalle, joten sitä voisi tutkia siitä näkökulmasta, missä määrin työntekijät toteuttavat oman työn reflektointia ja missä määrin se vaikuttaa oman työskentelytavan muuttamiseen?

Työn aikana heräsin pohtimaan sitä, onko mahdollisuutta luoda määrällistä mittaria nepsy-toiminnan vaikuttavuuden mittaamiselle, sillä nyt kokemukset toiminnan vaikuttavuudesta perustuivat henkilöstön havainnoiteihin. Mielenkiintoista olisikin löytää tapa mitata vaikuttavuutta subjektiivisten kokemusten sijaan.

LÄHTEET

- Adhd-liitto. 2021a. Leikki-ikäinen lapsi. Viitattu 7.4.2021. Saatavissa: <https://adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/lapset/>
- Adhd-liitto. 2021b. Adhd-perustietoa. Viitattu 7.4.2021. Saatavissa: <https://adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/lapset/>
- Ahvenainen, O., Ikonen, O. & Koro, J. 2001. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. WSOY: Helsinki.
- Aivoliitto. 2021. Kehityksellinen kielihäiriö lapsilla ja nuorilla. Viitattu 8.4.2021. Saatavissa: <https://www.aivoliitto.fi/kehityksellinenkielihairio/tietoa/>
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Allila, K. 2004. Laadukas varhaiskasvatus erityisen tuen perustana. Teoksessa Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Stakes: oppaita 58. Saarijärvi: Gummerus.16-21.
- Arnold, L. 2017. Working with parents: principles of engagement. Teoksessa Crutchley, R. 2018. Special Needs in the Early Years: Partnership and Participation. London: SAGE Publishing. 25-44.
- Autismiliitto. 2021. Autismikirjo – mistä on kysymys? Viitattu 7.4.2021. Saatavissa: <https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo>
- Ben-Arieh, A. 2010. Developing Indicators for Child Well-Being in a Changing Context. Teoksessa McAuley, C. & Rose, W. 2010. Child Well-Being. Understanding Children's Lives. London: Jessica Kingsley Publishers. 129-142.
- Benedict, E. A., Horner, R. H. & Squires, J. K. 2007. Assessment and Implementation of Positive Behavior Support in Preschools. Topics in Early Childhood Special Education Vol. 27. Issue 3, 174-192.
- Brandes, J. A., Ormsbee, C. K. & Haring, K. A. 2007. From Early Intervention to Early Childhood Programs: Timeline for Early Successful Transitions (TEST). Intervention in School & Clinic Vol. 42. Issue 4, 204-211.
- Brigham, F. J., McKenna, J. W., Lavin, C. E., Koc, M., Watkins, L. & Brigham, M. M. 2019. The Urgent and the Always: Intervening on Behaviour Problems in Young Children. Teoksessa Obiakor, F. E. & Bakken, J. P. 2019. Special Education for Young Learners with Disabilities. Advances in Special Education: Volume 34. United Kingdom: Emerald Publishing. 39-54
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita.
- Childress, D. C. 2004. Special Instruction and Natural Environments. Best Practice in Early Intervention. Infants and Young Children Vol. 17. No 2, 162-170.

- Crutchley, R. 2018. Pupil and parent voice: contributions to assesment and planning. Teoksessa Crutchley, R. 2018. Special Needs in the Early Years: Partnership and Participation. London: SAGE Publishing. 45-62.
- Crutchley, R. & Hunt, R. 2018. Early intervention and transition. Teoksessa Crutchley, R. 2018. Special Needs in the Early Years: Partnership and Participation. London: SAGE Publishing. 114-129.
- Fox, L. 2010. Helping Families Address Challengin Behavior and Promote Social Development. Teoksessa McWilliam, R. A. 2010. Working with Families of Young Children with Special Needs. London: Guilford Publications. 237-260.
- Hanson, M. J. & Lynch, E. W. 2010. Working with Families from Diverse Backgrounds. Teoksessa McWilliam, R. A. 2010. Working with Families of Young Children with Special Needs. Guilford Publicaitions. 147-174.
- Hasan, A. 2007. Public Policy in Early Childhood Education and Care. International Journal of Child Care and Education Policy Vol. 1. No 1, 1-10
- Heikkilä, M. 2019. Lapsen aika. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:4. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Stakes: oppaita 58. Saarijärvi: Gummerus.
- Heiskanen, N. 2018. Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) 2018. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus. 95-120.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Finn Lectura.
- Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopisto. Varhaiskasvatuskeskus.
- Hämäläinen, J. 2016. Yhteiskunnalliset kysymykset. Teoksessa Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourander, A. (toim.) 2016. Lastenpsykiatria ja nuorsopsykiatria. Helsinki: Duodecim. 105-112.
- Karoly, L. A., Kilburn, M. R. & Cannon, J. S. 2005. Early Childhood Interventions: Proven Results, Future Promise. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. s.a. Varhaiskasvatuspalvelut. Saatavissa:
<https://www.kemijarvi.fi/cache/1e7b26a4577f420b26a11e78eb2ab5d565713951395/varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>
- Kemijärven kaupunki. 2018. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2018-2021. Saatavissa: <http://paatokset.kemijarvi.fi/kokous/20181807-6-1.PDF>

- Kemijärven kaupunki. 2020a. Kemijärven kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2017-2020. Viitattu 1.7.2021. Saatavissa: https://www.kemijarvi.fi/cache/1e870848069bafef708411e8a21b7bc41054395439/laaja_hyvinvointikertomus_2017-2020.pdf
- Kemijärven kaupunki. 2020b. Kemijärven kaupungin talousarvio 2021 ja taloussuunnitelma 2022-2023. Viitattu 1.7.2021 Saatavissa: https://www.kemijarvi.fi/cache/1eb77442f4688fe774411ebb13b89f05a60152a152a/talousarvio_2021_ja_taloussuunnitelma_2022-2023.pdf
- Kemijärven kaupunki. 2021a. Kemijärvi-info. Viitattu 15.6.2021. Saatavissa: <https://www.kemijarvi.fi/fi/kemijarvi-info/>
- Kemijärven kaupunki. 2021b. Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden omavalvontasuunnitelma. Hyvinvointilautakunta 22.6.2021. Viitattu: 17.7.2021< Saatavissa: <http://paatokset.kemijarvi.fi/kokous/20212269-9-1.PDF>
- Kemijärven kaupunki. 2021c. Kaupunkistrategia ja toimenpideohjelma 2021-2023. Powerpoint-esitys. Saatavissa: https://www.kemijarvi.fi/cache/1eb7a5a982ce0fc7a5a11eb9456b552a153515a515a/kaupunkistrategia_ja_toimenpideohjelma_2021-2023.pdf
- Kemijärven kaupunki. 2021d. Kemijärven kaupungin organisaatorakenne. Saatavissa: https://www.kemijarvi.fi/cache/1e862fa7643d2cc62fa11e89bcf1d3d036734823482/kemijarven_kaupungin_organisaatorakenne.pdf
- Lautamo, K. 10.3.2021. Kemijärven kaupungin varhaiserityisopettajan puhelinhaastattelu.
- Lehtinen, V. 2001. Mielenterveyttä ikä kaikki. Teoksessa Heikkinen, E. & Tuomi, J. (toim.) 2001. Suomalainen elämäntilanne. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 235-253.
- Leivonen, S., Sourander, A., Voutilainen, A. & Leppämäki, S. 2015. Touretten oireyhtymä – monimuotoinen sairaus, yksilöllinen hoidon tarve. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 2015;131 (11): 1058-64.
- Lenz Taguchi, H. 2009. Going Beyond the Theory/Practice Divide in Early Childhood Education: Introducing an Intra-Active Pedagogy. Routledge: Taylor & Francis Group.
- Lönnqvist, A., Jääskeläinen, A., Kujansivu, P., Käpylä, J., Laihonen, H., Sillanpää, V. & Vuolle, M. 2010. Palvelutuotannon mittaaminen johtamisen välineenä. Helsinki: Tietosanoma.
- McAuley, C. & Rose, W. 2010. Child Well-Being: Current Issues and Future Directions. Teoksessa McAuley, C. & Rose, W. 2010. Child Well-Being. Understanding Children's Lives. London: Jessica Kingsley Publishers. 207-218.

- McWilliam, P.J. 2010. Talkint to Families. Teoksessa McWilliam, R. A. 2010. Working with Families of Young Children with Special Needs. Guilford Publications. 127-146.
- Mäkimurto-Koivumaa, S. & Koikkalainen, M. (toim.) 2019. Opinnäytetyöopas. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Sarja C: Oppimateriaalit 2/2019.
- Nepsy-Nappi. 2021. Nepsy-Nappi. Mielenterveys- ja päihdetyö. Porin kaupunki. Viitattu 20.11.2021. Saatavissa: <https://www.pori.fi/sosiaali-ja-terveys/mielenterveys-ja-paihde-tyo/nepsy-nappi#Yleist%C3%A4%20neuropsykiatrisista%20h%C3%A4iri%C3%B6ist%C3%A4>
- Neuropsykiatriset valmentajat ry. 2021. Mitä on neuropsykiatrinen valmennus? Viitattu 20.11.2021. Saatavissa: <https://neuropsykiatrisetvalmentajat.fi/nepsyvalmennus.php>
- Obiakor, F. E., Obi, S. O., Utley, C. A., Graves, J. & Banks, T. 2019 Special Education for Young Learners with Disabilities: Moving Forward. Teoksessa Obiakor, F. E. & Bakken, J. P. 2019. Special Education for Young Learners with Disabilities. Advances in Special Education: Volume34. United Kingdom: Emerald Publishing. 209-220.
- Odom, S. L. & Diamond, K. E. 1998. Inclusion of Young Children with Special Needs In Early Childhood Education: The Research Base. Early Childhood Research Quarterly Vol. 13. Issue 1, 3-25.
- Olve, N-G., Roy, J. & Wetter, M. 1998. Balanced Scorecard – yrityksen strateginen ohjausmenetelmä. Helsinki: WSOY.
- Opetushallitus. 2021. Osallisuus varhaiskasvatuksessa – videosarja. Viitattu 14.9.2021. Saatavissa: <http://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>
- Opetushallitus. 2021. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet varhaiskasvatuksessa. Viitattu: 22.5.2021. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuossa>
- Papatheodorou, T. 2005. Behaviour Problems in the Early Years: A Guide for Understanding and Support. London: Taylor & Francis Group.
- Reynolds, A. J., Hayakawa, M., Ou, S-R., Mondri, C. F., Englund, M. M., Candee, A. J. & Smerillo, N. E. 2017. Scaling and Sustaining Effective Early Childhood Programs Through School-Family-University Collaboration. Child Development Vol. 88. No 5. 1453-1465.
- Shelden, M'L. L. & Rush, D. D. 2010. A Primary-Coach Approach to Teaming and Supporting Families in Early Childhood Intervention. Teoksessa McWilliam, R. A. 2010. Working with Families of Young Children with Special Needs. Guilford Publications. 175-202.

- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. Lapset, nuoret ja perheet. Viitattu 29.7.2021. Saatavissa: <https://stm.fi/lapset-nuoret-perheet>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. Lapsistrategia. Viitattu 29.7.2021 Saatavissa: <https://stm.fi/lapsistrategia>
- Sourander, A. & Marttunen, M. 2016. Häiriöiden esiintyvyys ja luokittelu. Teoksessa Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourander, A. (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim. 116-127.
- Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V-M. 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Tampereen kaupunki. 2021. Mitä nepsy-vaikeudet tarkoittavat? Viitattu: 15.3.2021. Saatavissa: <https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/nepsy/vaikeudet.html>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Viitattu 3.8.2021. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->
- Tilastokeskus. 2021. <https://www.stat.fi>
- Toikko, T. & Rantalainen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 4.10.2021. Saatavissa: <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018
- Vataja, R. 2011. Mitä neuropsykiatria on? Teoksessa Juva, K., Hublin, C., Kalka, H., Korkeila, J., Sainio, M., Tani, P. & Vataja, R. (toim.) 2011. Kliininen neuropsykiatria. Helsinki: Duodecim.16-19.
- Yack, E., Sutton, S. & Aquilla, P. 2001. Leikki linkkinä lapseen. Toimintaterapiaa sensorisen integraation keinoin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- YK:n lapsen oikeuksien sopi 198
- #NäeNepsy. 2021. Hoitopolku. Viitattu 30.6.2021. Saatavissa: <https://naenepsy.fi/hoitopolku/>

KUALUETTELO

Kuva 1. Kuvakollaasi otsikoista liittyen nepsy-uutisointiin.

- Ylävasen: Aarni, T. & Salo, S. 2021. Nepsy-diagnoosien varhainen tunnistaminen on viisas investointi kunnalle. Kaleva 31.5.2021
- Yläoikea: Haukilahti, P. & Suni, K. 2021. Adhd-oireiset lapset ovat jääneet väliinputoajiksi. Heslingin sanomat 13.4.2021
- Keskellä vasen: Talentia. 2021. Varhaiskasvatuksen tuki lapsille tulee yhtenäistää koko maassa. Talentia 11.6.2021. Saatavissa: <https://www.talentia.fi/uutiset/varhaiskasvatuksen-tuki-lapsille-tulee-yhtenaistaa-koko-maassa/>
- Keskellä oikea: JHL. 2021. JHL: Varhaiskasvatuslakiin tehtävä tarkennus lisäresursseista, joilla turvataan tukea tarvitsevien lasten tuen saanti. JHL 16.6.2021. Saatavissa: <https://www.jhl.fi/2021/06/16/jhl-varhaiskasvatuslakiin-tehtava-tarkennus-lisaresursseista-joilla-turvataan-tukea-tarvitsevien-lasten-tuen-saanti/>
- Alavasen: Riihonen, R. 2021. Lapset ja nuoret ansaitsevat enemmän. Lääkärilehti 28.5.2021. Saatavissa: <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/nakokulmat/lapset-ja-nuoret-ansaitsevat-enemman/?public=e70adf7eec633da47ab9ae3fd58a201a>
- Alaoikea: Koivuranta, E. 2021. Nuoria on psykiatrisessa hoiossa enemmän kuin koskaan, ja korona on vain yksi syy: kuuntele, miksi vika on professorin mielestä yhteiskunnassa. Yle 28.4.2021. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11899434> 1

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Toiminnan vaikuttavuuden kehä Kemijärvellä.	11
Kuvio 2. Ideaali hoitopolku (#NäeNepsy 2021).	20
Kuvio 3. Realistinen hoitopolku (#NäeNepsy 2021).	21
Kuvio 4. Varhaiskasvatus ja yhteiskunnallinen näkökulma opinnäytetyöhön.	22
Kuvio 5. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaat esiopetuksessa ja perusopetuksen vuosiluokilla 1-3 vuosina 2014-2019 (Tilastokeskus 2021).	25
Kuvio 6. Kemijärven kaupungin organisaatorakenne (Kemijärven kaupunki 2021d, 2).	27
Kuvio 7. Päivähoidon laadunarviointimalli Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen, & Vartiainen (1999, 80) mukaan.	43
Kuvio 8. Neuropsykiatrisia erityispiirteitä kuvaavat adjektiivit.	46
Kuvio 9. Esimerkki diagnooseja neuropsykiatrisista erityispiirteistä.	46
Kuvio 10. Edellisellä toimintakaudella havaittuja neuropsykiatrisia erityispiirteitä.	47
Kuvio 11. Keinot ja menetelmät - luokittelu.	48
Kuvio 12. Pedagogiset apuvälineet – alaluokittelu.	49
Kuvio 13. Pedagoginen ympäristö – alaluokat.	50
Kuvio 14. Pedagogiset toimintaratkaisut- alaluokat.	51
Kuvio 15. Lapsen, jolla neuropsykiatrisia erityispiirteitä, palveluprosessin kuvaus Kemijärven varhaiskasvatuksessa.	54
Kuvio 16. Perheen kanssa tehtävä yhteistyö sovelletulla SWOT-analyysin pohjalla.	56
Kuvio 17. Verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö sovelletun SWOT-analyysin pohjalla.	57
Kuvio 18. Henkilöstön ammatillinen osaaminen sovelletun SWOT-analyysin pohjalla.	59
Kuvio 19. Aikajana opinnäytetyön etenemisestä.	73

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Teemahaastattelun kokoomataulukko	8
Taulukko 2. Laadullisen sisällönanalyysin esimerkki	9
Taulukko 3. Yleisimmät neuropsykiatriset erityisvaikeudet kokoomataulukko ..	14
Taulukko 4. Kemijärven väestötietoa (Tilastokeskus 2021).	31
Taulukko 5. Kemijärven varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lapsimäärä ennuste (Kemijärven kaupunki 2020b, 11).....	31
Taulukko 6. Varhaiskasvatuksen sisäiset ja ulkopuoliset kehittämisen kohteet perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä	56
Taulukko 7. Varhaiskasvatuksen sisäiset ja ulkoiset kehittämisen kohteet verkostojen kanssa tehtävässä yhteistyössä	58
Taulukko 8. Varhaiskasvatuksen sisäiset ja ulkoiset kehittämisen kohteet henkilöstön ammatillisessa osaamisessa	60

LIITE 1.

Hyvä varhaiskasvatuksen työntekijä!

Olette osallistumassa yhdessä tiimisi kanssa ryhmähaastatteluun osana opinnäytetyötäni ”Mikä nepsy? – selvitystyö nepsytoiminnan vaikutuksista Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa”.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää Kemijärven varhaiskasvatuksen toiminnan vaikuttavuutta neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten osalta. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa nepsytoiminnan ennaltaehkäisevän toiminnan vaikuttavuudesta ja varhaiskasvatuksen merkityksestä sen sijaan, että toiminta olisi korjaavaa lapsen elämässä myöhemmissä vaiheissa.

Ryhmähaastattelu tullaan tallentamaan äänitiedostona, joka muutetaan tekstitiedostoksi. Teiltä ei kerätä haastatteluun tunnistetietoja ja Teidän anonymiteetti säilytetään opinnäytetyössä siten, ettei sieltä ole tunnistettavissa työntekijää eikä case-tapausta. Ennen haastattelun aloittamista käymme suostumuslomakkeen yhdessä läpi ja siinä on mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyön liittyen.

Ryhmähaastattelu rakentuu ”case”-tapauksen ympärille. Tämä tarkoittaa sitä, että ennen haastattelua Teidän tulisi tiimin kanssa valmiiksi etukäteen miettiä hoidossanne ollut/oleva lapsi, jolla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä. Todettua diagnoosia ei tarvitse olla. Ryhmähaastattelussa pureudutaan tähän Teidän ”case”-tapaukseen ja voitte etukäteen sopia tapaukselle nimen, jolla haastattelussa tapausta käydään läpi, jolloin anonymiteetti säilyy ”case”-tapauksen osalta.

Haastattelussa käydään läpi seuraavia teemoja;

- lapsen neuropsykiatriset erityispiirteet, menetelmät ja keinot varhaiskasvatuksen arjessa
- perheen kanssa tehtävä yhteistyö ja menetelmät
- verkostot ja yhteistyö
- henkilöstön ammatillinen osaaminen

Lisäksi tarkastelemme kyseisen ”case”-tapauksen osalta elämänjano-tehtävän kautta eri toimijoiden roolia ja merkitystä, jotta ennaltaehkäisevän toiminnan aloittaminen pystytään paikantamaan.

Tällä opinnäytetyöllä pystytään tuottamaan tietoa varhaiskasvatuksen merkityksestä ennaltaehkäisevänä toimintana neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten kohdalla.

Tavataan haastattelun merkeissä!

Ystävällisin terveisin

Hanna Hermunen

Sosionomi YAMK-opiskelija

Sosiaalialan osaamisen johtaminen, Lapin ammattikorkeakoulu

LIITE 2.

Suostumuslomake

Annan suostumukseni haastattelumateriaalin käyttöön sosionomi ylempi AMK opinnäytetyössä ”Mikä nepsy? – selvitystyö nepsytoiminnan vaikutuksista Kemijärven kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa”.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää Kemijärven varhaiskasvatuksen toiminnan vaikuttavuutta neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien lasten osalta.

Annan suostumukseni haastattelun nauhoittamiseen ja muuttaa tekstitiedostoksi. Annan samalla suostumukseni siihen, että kyseinen materiaali toimii aineistona yllämainitussa opinnäytetyössä. Lisäksi olen tietoinen siitä, että haastattelusta voidaan käyttää suoria lainauksia osana opinnäytetyötä ilman tunnistetietoja.

Osallistun ryhmähaastatteluun vapaaehtoisesti ja saan keskeyttää osallistumiseni ilmoittamalla siitä haastattelijalle. Keskeyttämisestä ei aiheudu minkäänlaista haittaa.

Opinnäytetyön tekijä sitoutuu käsittelemään, säilyttämään ja käyttämään kerättyä aineistoa vastuullisesti. Ryhmähaastatteluun osallistuvilta ei kerätä tunnistetietoja ja osallistujien anonyymiteetti säilyy opinnäytetyössä.

Kaikki kerätty tutkimusmateriaali tuhoetaan tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Olen saanut kirjallista ja suullista tietoa opinnäytetyöstä. Minulle on annettu mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimukseen osallistumisesta.

Annan suostumukseni käyttää haastattelun materiaalia sosionomi YAMK-opiskelija Hanna Hermusen opinnäytetyössä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan osoitteessa <http://www.theseus.fi>

Kemijärvellä __. __.2021

Suostun tutkimukseen:

Haastateltavan allekirjoitus

Suostumuksen vastaanottaja:

Hanna Hermunen, sosionomi YAMK-opiskelija